

8196 G.M. / h. 19

Slovenske Večernice

za pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Devet in štirideseti zvezek.

1896.

Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Slovenske
Večernice

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Devet in štirideseti zvezek.

1896.

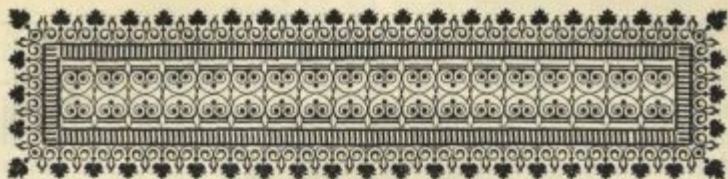
Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

II. 26. 0856

IN z 03000 3338

Vas Kôt.

(Povest. Spisal Žaljski.)

I.

Naslov, ki smo ga dali tej povesti, utegne se zdeti marsikomu nekoliko čuden. Vendar ni tako neopravičen, kakor bi kdo menil. Namen nam je namreč opisati kar vso vas, oziroma baviti se do malega z vsemi prebivalci te vasi. „Kaj?“ popraša marsikdo, neverjetno z glavo majaje; „kar vso vas? To bo šlo pač malo težko!“ Ne, dragi čitatelj, le počakaj mi nekoliko, da se sporazumeva, in ne odloži mi zaradi malo prikupljivega naslova precej knjige na stran. Zagotavljam te, da mi ne bode delalo posebne preglavice, predstaviti ti vse vaščane naše vasi, kajti ta vas nima nič več kakor — tri hiše.

„A tako?“

Da, tako, dragi čitatelj! Samo tri hiše, ali tri družine obsega vas Kôt, in ta kraj bi se tedaj pač priličneje imenoval selo ali zaselje, toda kaj moremo mi za to, da stoji na jedini krajevni deski ali tabli drugače zapisano.

Lepo lego ima ta vasica. Obrnjena je proti jutranji strani. Za hrbtom se ji dviguje kakih tri sto metrov visok hrib, ki je lep zarasten z bukovim in smrekovim lesom. Sem ter tja se tudi kaka breza blesti izmed gošče. Vsaka hiša ima na sprednji strani lep sadni vrt, od vrta naprej se razprostira ravno polje, a še dalje naprej zelené lepi travniki. Tako ima vsak teh posestnikov kar na kupu, česar potrebuje. Za hrbtom mu rastejo drva, tako da ni treba hoditi daleč po nje, v obližju hiše mu daje po letu košato sadno drevje prijetno senco, kjer se lahko odpočije po

trudapolnem delu, a polje in travnike ima kar v jednomer pred očmi. Iz hriba, ki se dviguje za hišami, izvira tudi čist in mrzel studenec, ki se nikoli ne posuši, in ki priskrbuje tukajšnjim seljanom zdravo pitno vodo. Onkraj njiv, tam sredi travnikov pa se vije precejšnji potok, ki daje ondotnim tlom vedno dovolj moče, tako da trava tam kaj bujno poganja.

„Pa zakaj se ni naselilo ondi več ljudij, če je vse tako ugodno,“ poreče kdo.

Vzrok je ta, da je ravnina, ki se razprostira pred našo vasjo, precej omejena. To vam je le majhna, ozka dolinica, ki je samo proti vzhodni strani odprta. Prav za prav sta v Kôtu samo dva kmeta in pa jeden kočar. Hiše so bile tedaj, ko se pričinja naša povest, še vse lesene. Malo so se razlikovale druga od druge, in vendar so se naši vaščanje, kar se tiče premoženja in imetja, zeló razločevali drug od drugega. Najbogatejši je bil, o tem ni dvojiti, kmet Anton Grabež, čegar hiša je stala sredi drugih dveh. Na desni strani od njegovega posestva je bila hiša drugega kmeta, Franceta Veseljaka, a na levo roko hiša kočarja Ivana Mravlje.

Imena včasi niso brez pomena. Tako tudi v tem slučaju ne. Bog vé, kako so se ti ljudje našli vkup. Drug poleg drugega so živeli v enakih razmerah leta in leta, in vendar so si bili tako različni po svojih lastnostih! Ravno te lastnosti pa, po katerih so se razločevali ti seljani drug od drugega, napotile so nas, da seznanimo svoje čitatelje z njimi.

* * *

Anton Grabež je bil vreden svojega imena. Bil je skopuh prve vrste. Po očetu je bil podedoval lepo premoženje, in živel bi bil lahko prav brez skrbi. Imel je lep kos rodovitnega polja, travnike, da si boljših ne bi bil mogel želeti, in gozd, poln smrek, zrelih za posekanje. A razun tega mu je bil zapustil oče tudi dovolj gotovine. Ni mu bilo tedaj treba drugega, nego po malem delati, ali pa tudi le nadzorovati, kako mu delajo drugi, in ničesa bi mu ne bilo nedostajalo. Ali bil je vse druge narave. Ker je imel dosti, hotel je imeti še več. Noč in dan ni imel druge misli nego, kako bi pomnožil svoje imetje in nagrabil še več srebrnjakov na kupec. Pri tem je bil priden in se gnal v jednomer. Ker je bilo njegovo

zemljišče veliko, moral bi bil imeti najmanj dve dekli in dva hlapca, a imel je samo po jednega moškega in ženskega posla, ker mu take potrate ni dopuščalo srce. Delal je rajši sam kakor črna živina in pa svojega jedinega sina Marka je priganjal in naganjal neprenehoma, da naj dela. Če se je ta kdaj pritoževal, da mu pešajo moči, oštel ga je oče, češ, da noče sam sebi dobro, ker bode vendar enkrat vse njegovo. Pri tem pa stari Grabež ne sebi, ne komu drugemu ni privoščil grižljaja. Zato pa je bil tudi suh, kakor riba polenovka, in imel bi ga bil človek za najmanj deset let starejšega, kakor je bil v resnici. Da se pri teh razmerah posli niso trgali za službo pri Grabežu, je umevno. Mnogo delati, pa slabo jesti, to pač malo koga veseli.

Grabež je bil že kakih petnajst let vdovec. Hudomušni Veseljak, sosed njegov, je večkrat trdil, da mu je žena na drugi svet ušla, ker se ji je tukaj preveč slabo godilo. Tako naopak Veseljak ravno ni govoril, kajti rajnca poleg svojega skopega moža res ni imela nič dobrega. Prinesla mu je bila lepo doto v hišo, ali to njemu še ni bilo zadosti. Vpregal je tudi njo vedno k delu in nikdar ji ni privoščil počitka. A ker je bila bolj slabotna, opešale so ji kmalu moči. Umrta je, in njen mož se potem ni več ženil; najbrž si je mislil, da lahko tudi brez žene dobro gospodari.

Drugi kmet v naši vasi je bil Veseljak, kakor smo že prej omenili. Ni imel tako obširnega posestva, kakor njegov sosed Grabež, vendar pa je dobil po očetu zemljišče nezadolženo. Ker je imel pridno ženo, Nežo po imenu, in odrastlega sina Jerneja, ki mu je tudi pomagal pri delu, bil bi prav lahko izhajal in si tudi napravil nekoliko premoženja. Ne moremo sicer trditi, da je bil len. Kedar se je pripravil k delu, delal je pridno, ali imel je drugo napako. Trpeti namreč ni mogel beliča v hiši. Kakor hitro je začutil kaj okroglega v žepu, pa je izginil z doma v sosedno vas v gostilno. In tu je ostal potem tako dolgo, dokler je bilo kaj žvenka, ali pa tudi še dalje. Krčmar je bil dober človek, kajti dajal je tudi na kredo, in na ta način je bil Veseljak obremenil svoje posestvo že z nekaterimi stotaki. Njegova žena ga je zaman prosila, naj ne zapravlja; kedar je bil enkrat pri vinu, ni ga mogel spraviti nihče iz gostilne. Šel je takrat domú, kedar se je krčmarju dosti zdelo in mu ni hotel več prinašati pijače. Žena je od začetka večkrat stopila ponj, a nikdar se ji ni posrečilo,

preprositi ga, da bi bil šel z njo domú. Naj je bilo treba opravljati še tako silno delo, njega ni spravilo nič iz ravnotežja. „Naj le čaka!“ rekel je mirno in pil dalje. Pri tem je bil vedno dobre volje. Bilo je videti, kakor bi si prav prizadeval, da ne bi delal nečasti svojemu imenu. Bil je vedno vesel v petek in svetek, naj je že delal ali počival; bilo mu je vse jedno. Tudi tedaj, kedar ni imel za pijačo, katero je vendar strašno ljubil, ni se držal kislo. In kedar mu je šla najbolj trda, zapel je tisto veselo:

Men' vse jedno je,
Men' vse jedno je,
Imam dnarce,
Al' pa ne! —

Imel je tudi to lastnost, da se je rad norčeval. Sevéda najrajši iz drugih, pa tudi sebe se je lotil, če ni bilo drugače. Bil je z jedno besedo grozno lahkomiseln, a vendar ne hudoben človek.

Drugačen je bil kočar Ivan Mravlja. On ni bil rojen v Kôtu, temveč daleč vstran od tega kraja. Stariši, ki so bili ubogi, bili so mu pomrli v zgodnji mladosti, in že kot petnajstleten deček je okušal kruh tujih ljudij. Služil je najpoprej kot pastir in pozneje kot hlapec po različnih krajih. A kakor je bil njegov zaslužek od začetka majhen, dal je vendar vsako leto nekoliko prislužka na stran. Bil ni jeden tistih ljudij, ki menijo, da pri malem ni vredno varčevati. Držal se je temveč pregovora: „Zrno do zrna pogača.“ In da je ta pregovor resničen, izkusil je sam na sebi. Ko je dopolnil svoje devet in dvajseto leto, zanesla ga je usoda v naše kraje. Služil je poprej nekje na hrvatski meji, a neki vinski trgovec iz tega kraja, ki je tam doli kupoval vino, bil ga je pregovoril, da je šel z njim in stopil pri njem v službo. Ni bil še dobro leto v tem kraju, ko je bila v Kôtu kočna na prodaj. Želel si je že dolgo na tihem, ustanoviti si svoj dom. Sedaj se mu je v to ponudila lepa prilika. Celega zemljišča bi si ne bil mogel kupiti. Pač pa je imel že toliko nahranjenega, da je plačal lahko takoj kupnino, katero je zahteval prejšnji lastnik njegove sedanje kočne, in še mu je bilo ostalo nekoliko denarja za razne potrebe.

Ali sedaj so se začeli zanj še le dnevi skrbi in truda. Pri hišici je bilo treba marsikaj popraviti, polje pa, kolikor ga je spadalo h koči, bilo je jako zanemarjeno. Najpoprej je bilo treba postaviti nov hlev, ker se je pri sedanjem

bilo resno bati, da zdaj pa zdaj zleze na kup. Podrl ga je tedaj in na njegovem mestu postavil zidanega. Kupil si je potem kravico, in sicer za začetek jedno samo. Bilo je treba paziti, da ne zabrede v dolgove. Teh se je čez vse bal, zato je rajši pričel malo bolj ponižno. Ko si je bil tako za silo uredil svoj dom, začel je misliti na to, kje bi si dobil kako pridno, sebi primerno ženico. Imel je srečo pri izbiranju. Njegova žena Marjana je bila ubogo deklé, ki ni imelo nič več, nego sto in petdeset goldinarjev dote, a Ivan Mravlja se nikdar ni kesal, da si je bil baš njo izbral. Bila je pohlevna, pobožna in zeló pridna ženka. Tistih sto in petdeset goldinarjev pa mu je tudi ravno prav prišlo, ki mu jih je prinesla. Da si je pri samem zemljišču, zlasti če ga je tako malo, kakor ga je on imel, težko opomoči, vedel je Mravlja dobro. Kaj stori tedaj, ko mu je oče njegove žene odštél doto? Na Hrvatsko je šel, nakupil prašičev, in hajdi z njimi na Kranjsko! Nič ga ni bilo sram, in nič ga ni bolelo, ko ga je sosed Veseljak tako nekako zbadljivo vprašal: „Kaj, svinjaril boš?“ Mravlja pa si je mislil: „Če se ta kupčija Hrvatom dobro obnaša, zakaj bi se meni ne. In zakaj bi bilo to sramotno, goniti prašiče iz kraja v kraj, če le to kaj nese!“ In neslo je več, nego je sam pričakoval. V nekolikih letih je imel toliko premoženja, da je od nekega posestnika iz bližnje vasi kupil skoro pol zemlje. Odslej pa se je držal bolj doma. Imel je veliko veselje do kmetije in zlasti do živinoreje. Te se je prav krepko lotil, in donašala mu je lep dobiček. Tako je bil zdaj, po dvajsetih letih, odkar se je bil naselil v Kôtu, morda blizu tako bogat, kakor sosed Grabež, dasiravno ga ta še vedno ni imel za sebi jednekega. Še vedno ga je tako nekako od strani pogledoval, če tudi se ga ni izogibal. Znal je pa tudi Mravlja z denarjem ravnati vse drugače kakor Grabež. Ta je denar le kopičil; da bi ga pa bil naložil kje na obresti, to mu ni hodilo na um. Še manj ga je hotel komu posoditi, zato je bil preveč nezaupljiv. Bal se je vedno, da bi ga kdo ne osleparil. Hranilnice mu pa tudi niso bile po godu. Hranim denar lahko sam, mislil si je; tiste obresti pa, če jih imam ali ne. V svoji nevednosti ni znal, kako se denar sam ob sebi množi, ako je pametno naložen. A bil je tudi ta vzrok, da denarja ni dal od sebe, ker mu je kot pravemu skopuhu prinašalo to največjo slast, če je mogel mešati s svojo suho roko po bankovcih in srebrnjakih. Da bi to veselje prepustil drugim, tega ne!

Še v jednom oziru se je razločeval varčni Mravlja od skopega Grabeža. Dasi je tudi on vsak novec dvakrat obrnil v roki, predno ga je izdal, vendar ni šel nikdar tako daleč, da bi bil sebi, ali ženi, ali pa svojima hčerama, Anici in Metki, odrekel kaj, kar je bilo v resnici potrebno. Grabež je pri vsaki jedi sam sebe obtoževal, da zapravlja, in najbolj bi mu bilo ugajalo, ako bi se bil mogel od samega zraka hraniti. Ne tako Mravlja! Ob nedeljah in praznikih se je kuhalo pri njem vedno kaj boljšega, in tudi kozarec vina si je včasi privoščil, dasiravno ne pogostoma. Ravno-tako je Mravlja vedel, da se mora človek po vsakem delu odpočiti. Gnal se tedaj ni noč in dan. „Dan je za delo,“ rekel je večkrat, „noč za počitek,“ in tega načela se je vedno in trdno držal.

Tako je živel Ivan Mravlja s svojo družino prav srečne in zadovoljne dni.

II.

Otroci so navadno podobni svojim starišem, včasi pa tudi ne. Da Grabežev Marko pri svojih dva in dvajsetih letih ni kazal tiste skoposti, kakor njegov oče, temu se ni čuditi. Ta nečednost se pri mladini pač redkokdaj nahaja. Bolj čudno pa se nam zdi, da je Veseljakov Jernej bil zelo priden in varčen mladenič. Ker je človek že itak bolj k slabemu nagnjen, nego k dobremu, bilo bi pač razumljivo, ko bi se bil po svojem očetu vrgel. Toda bil je ves drugačen, nego oče. Ta zapravljiv in vedno vesel, on pa štedljiv in vedno resen, skoro otožen. Kakor je bil mlad, bil je vendar toliko razsoden, da je izprevidel, kake nasledke mora imeti očetova lahkomiselnost. Trudil se je tedaj noč in dan, da bi kolikor toliko popravil pri hiši to, kar je izpridil oče. Toda podira se lažje, kakor zida. Če je šel po zimi, ko domá več dela ni bilo, po svetu iskat zaslužka in je na pomlad prišel z lepo svotico denarja domú, zalegel mu ni mnogo prisluženi denar; kajti čez zimo je bil oče domá vola prodal ter denar zapravil, tako da je bilo treba sedaj kupiti novo živinče, ne pa da bi se bil z denarjem poravnal kak dolg. Pri takih razmerah si hiša seveda ni mogla opomoči, naj je bil sin tudi še tako skrben in priden.

Posebno je bolelo in peklo Jerneja, ko je videl, kako mati njegova trpi vsled nepoboljšljivosti očetove. Kolikokrat je prosila svojega moža, naj krene vendar na drugo pot,

in kolikokrat ga je opominjala ter mu pravila, da spravi vse na beraško palico, če ne postane drugačen, a vse zastonj! Pripetilo se je pač, da se je štirinajst dni zdržal pijančevanja, a zato pa je potlej tem hujše pil, ko je zopet začel. Jedino dobro pri vsem tem je bilo še to, da Veseljak ni bil surov. Lahkomiseln je bil in denarja ni mogel trpeti v svojem žepu; to pa se ni nikdar prigodilo, da bi bil vzdignil roko na svojo ženo. Sicer pa za to tudi nikdar ni povoda dobil. Da bi ga bila oštevala ali zmerjala, kedar je pri lomastil pijan domú, do tega ni prišlo. Sploh ga je pustila pri miru, kedar ni bil trezen, dobro vedóč, da je proti pijanemu človeku vsaka beseda zastonj. Pač pa mu je drugače pogostoma očitala njegovo ravnanje. A nikdar ni vpila nad njim. Bila je pohlevna in potrpežljiva duša ta žena Veseljakova. Svarila ga je s prosečim glasom, naj se poboljša, in Veseljak je bil večkrat tako ginjen, da je za trdno sklenil, odslej se ogibati gostilne; toda ti sklepi navadno niso trajali dolgo. Ko se je nekaj dni držal doma, prišla mu je kar hipoma misel, da je rekel: „Eh, človek mora biti tudi vesel! Kaj bi se vedno kremžil! Kaj morem jaz za to, da sem bolj veselega srcá!“ In šel je zopet, pa ga ni bilo po dva in tudi ne po tri dni domú.

„Oh, kaj bo, kaj bo iz nas?“ tarnala je večkrat na tihem Veseljakovka, kedar moža ni bilo domá. Tudi solza se ji je večkrat utrnila po licu, ko je premišljala žalostno prihodnjost, ki jih je čakala. Jernej pa se je pri takih prilikah delal vedno bolj trdega, nego je bil.

„Kaj bi vedno premišljali in tugovali,“ rekel je materi; „saj nismo še tako na kraju ne, kakor vi mislite!“

„Oh, kaj veš ti, dragi moj sin, kako stoji z nami!“ odvrnila mu je mati. Ko bi pogledal enkrat v zemljiško knjigo, potem bi že govoril drugače! Sicer pa meni ni záse, saj jaz tako ne bom dolgo; meni je za te, ko boš moral po svetu. To je še sreča, da si jedini. Kaj bi bilo, ko bi nam bil Bog dal več otrok?“

„Nikar le vendar ne skrbite vedno toliko,“ pogovarjal je zopet sin mater; „vse se bo obrnilo na boljše. Da bi se oče kdaj poboljšali, tega seveda ne upam. To je že tako v njihovi krvi, in jaz mislim res, da ne morejo sami nič za to. Saj drugače niso napačen človek. Kedar začnejo delati, težko se je skušati z njimi. Samo to slabost imajo, da se ne morejo ubraniti vinu, kedar se jih poloti žeja. Kedar izročé meni gospodarstvo, in to se prej ali slej menda

vendar zgodi, bom z božjo pomočjo že spravil zopet vse v pravi tir!“

„Gospodarstvo ti bo dal tedaj iz rok, kedar ne bo nič več oddajati!“ vzdihne mati.

„In če prav! Kaj mi pa bo, če moram prav po svetu! Dela sem navajen in zdrav sem tudi, hvala Bogu! Preživil bom sebe in — vas, če bo treba!“

Tako je tolažil sin svojo mater, in ubogi ženi so kaj dobro dele tolažilne besede sinove.

Sosed Janez Mravlja je Jerneja zaradi njegove pridnosti kaj čislal in nič ni imel zoper to, ko je opazil, da se z njegovo starejšo hčerjo Anico rada vidita. Da oče Jerneju ne bo dosti zapustil, to je dobro vedel, a na to Mravlja ni gledal. „Pridne in varčne roke so najgotovjše bogastvo,“ trdil je večkrat, in da ta pregovor ni neresničen, prepričal se je sam nad seboj. On ni z doma novčiča dobil, in vendar je imel sedaj tako lepo premoženje skupaj, da bi bil v obližju menjal le z malokterim kmetom. Nič bi si ne bil tedaj premišljal, dati svojo hčer Jerneju na zadolženo posestvo, ker je bil uverjen o tem, da si bo ta s svojo pridnostjo kmalu opomogel, posebno če mu še on poseže nekoliko pod rame.

V taki mali vasici, kakor je Kôt, navezani so ljudje bolj drug na drugega, kakor v kakem večjem kraju. Umevno je tedaj, da so se naši vaščanje pogostoma obiskovali. Samo stari Grabež je delal nekako izjemo. Prisedel je pač ob nedeljah popoldne včasih na klop, ki je stala pod oknom pod Mravljevo hišo v senci košate hruške, v hišo pa je ravno tako k Mravlji, kakor k Veseljaku le malokdaj stopil. To je bilo vzrok, da sta tudi soseda le redko k njemu zahajala, pač pa je Veseljak skoro vsak večer prišel k Mravlji, in tudi Mravlja se je dal pri Veseljaku pogostoma videti, dasi je manj cenil Veseljaka samega, kakor njegovo ženo in sina.

Še večje prijateljstvo pa, nego je bilo med starimi, vladalo je med mladimi. Grabežev Marko in Veseljakov Jernej sta bila pri Mravljevih kakor doma, in če je Jerneja srce vleklo bolj k Anici, obračal je Marko svoje oči bolj na Marjetico. Marjetica je bila mlajša Mravljeva hči. Dopolnila je bila še le sedemnajsto leto, v tem ko je bila Anica dve leti starejša. Živeli so ti mladi ljudje v lepi slogi med seboj. Rastli so od mladih let skupaj, in ni se tedaj temu čuditi, da so se prav iskreno radi imeli med seboj. Nekako

ločeni od drugega sveta, menili so se malo za to, kaj se po drugod godi, in niti Jernej, niti Marko se nista ozirala po dekletih drugih vasij. Istotako sta imeli Anica in Marjetica jedino to željo, da bi se možili v domači vasi, in da bi tedaj za vse življenje ostali lepo skupaj. Sicer sta imeli, ker sta bili obe lepi, dokaj častilcev tudi iz drugih vasij, in oglašali so se pri njiju dokaj premožni snubači. Toda skromni, kakor sta bili, nista se menili dosti za vse to, in čim bolj se jima je kateri prilizoval, tem manj sta ga marali. V samoti in priprostosti vzrastli, nista si nikdar želeli proč iz domače vasi, ki so doslej itak nikdar zapustili nista. Bili sta tako ponižni in prosti vsakega napuha, da jima ni nič hujše delo, nego če sta morali ob nedeljah k maši skoz celo vrsto moških, ki so postajali okoli cerkve. Grozno nadležno se jima je zdelo, če sta opazili, da se pogledi vseh obračajo na njiju, in zaradi tega sta skušali vselej, da sta prišli kolikor mogoče zgodaj v cerkev, kakor sta tudi po maši vedno nekoliko delj posedeli, da so se ljudje že nekoliko razšli, predno sta stopili iz cerkve.

Mravlja, ki ni imel nič zoper to, da bi bil Jernej kdaj njegov zet, ne bil bi se tudi Marka branil. A tu je drugače prišlo. Stari Grabež ni bil samo skop, ampak tudi zelo napuhjen. Dobro vedoč, koliko premoženja da ima, ne bi se bil zadovoljil s tem, da mu privede njegov sin hčer soseda kočarja na dom za snaho.

Ko je Mravlja nekdam, bilo je že v mraku, nastiljal živini v hlevu, čul je sledeči razgovor med Grabežem in njegovim sinom. Ta je hotel namreč v vas k Mravljevim, oče pa, ki je bil, kakor večkrat, zopet prav siten, klical ga je nazaj, rekoč:

„Kam mi greš zopet? Nazaj mi pojdi; govoriti imam s teboj!“

Sin pa je bil nocoj tudi nekako trmast in se mu je ustavljal. „K sosedovim grem,“ odgovoril je. „Kaj mi hočete zopet?“ in stekel je proti Mravljevim. Starca pa je to tako raztogotilo, da je začel glasno kričati nanj. Sina je bilo sram, in ker se je bal, da ne bi sosedovi slišali hrupa, vrnil se je rajši. Toda starec, ki je bil zelo togotne narave, ni se precej potolažil, temveč vpil je še nadalje pred vežo nad sinom, rekoč: „Saj vém, kaj te vleče vedno tjakaj! Tista punica ti je prirastla k srcu. Pa nikar ne misli, da bo le-tá kdaj tukaj na mojem domu gospodinjala.“

Dokler sem jaz tukaj, ne, to ti rečem! In tudi če umrjem, ne, za to bom že skrbel! Jaz sem pridobil to premoženje, in z njim se bo tako gospodarilo, kakor bom jaz hotel!"

„Molčite vendar!“ prosi sin ter izkuša očeta potisniti skoz vrata v vežo. „Kaj porekó vendar ljudje, da tako kričite?“

„Naj rekó ljudje, kar hočejo, kaj to meni mar!“ obregne se starec, ki je hotel kakor nalašč še dalje oštevati sina. Vendar k sreči se ga loti hud kašelj, tako da ni mogel več govoriti razumljivo, in to ga je primoralo, da je stopil v hišo, kamor se je podal tudi Marko za njim.

Mravljo so te besede, ki jih je govoril Grabež, nekoliko pogrele. Res mogoče, da je Grabež imel več premoženja nego on, a kar je on imel, pridobil si je sam s svojo pridnostjo, in Grabež ni imel nikakega vzroka, da je tako zaničljivo omenjal njegove hčere. Tako majhne dote ji ravno ni bil namenil, da bi se ji bilo treba sramovati, in če pride tudi h kaki boljši hiši. Na drugi strani pa je bilo Mravlji prav, da je čul nocoj ta pomenek. Dovedevalo se mu je že prej, da bi se znal Grabež ustavljati sinovi zaroki z njegovo hčerjo, in da je zvedel zdaj popolno resnico, bilo mu je po volji. Sklenil je, takoj svoji hčeri razodeti, kako stojé stvari, ker je bil prepričan, da je tem bolje, čim prej se razdere zveza, ki nima privedi do zaželenega smotra. Da bi bil Grabeža kaj zavrnil, za to je bil Mravlja premoški. Večkrat mu je bilo že kaj priletelo na uho, ko je Grabež, ali pa tudi Veseljak rekel kaj črez njega, a takim stvarem Mravlja nikdar ni pripisoval kake važnosti. Saj nista tudi njemu bila ne Grabež, ne Veseljak v vsakem oziru po volji, in imel je svoje misli o njiju. Razloček je bil morda le-ta, da on svoje sodbe nikdar izrekel ni, v tem ko sta onadva očitno delala svoje opazke. Vsak človek hoče imeti prav, in vsakdo je uverjen, da so ravno njegove misli najboljše, to je že tako človeška slabost. Da bi se bil Mravlja vsled tega s svojima sosedomi kdaj kaj pričkal ali jima očital, to mu ni hodilo na misel. Tudi ta večer nikakor ni bil namenjen, pokazati Grabežu, da ga je slišal, ko je ošteval sina, pač pa je bil odločen, prej ali slej tudi Marku namigniti, da naj pusti njegovo hčer pri miru. Pred vsem pa je hotel Marjetici izbiti misel na možitev z Markom, in sicer ni hotel čisto nič odlagati. Ko je bil tedaj stopil iz hleva v hišo, reče ji, naj prižge svečo, in naj mu gre svetit v klet, ker ima nekaj poiskati. Vpričo

drugih ni hotel o takih stvareh govoriti z njo. Ko pa sta bila v kleti sama, reče ji: „Kaj imaš ti s sosedom Markom?“

Dekletu je prišlo to vprašanje tako nepričakovano, da se hudo prestraši, in ni dosti manjkalo, da ji ni padla luč iz roke. Dolgo časa ni mogla ziniti besedice in še le, ko jo oče drugič popraša, odgovori s povešenimi očmi: „Nič!“

„Ne taji mi!“ sili oče vánjo. „Povej, ti je li morda kdaj rekel, da te vzame za ženo.“

Deklé molči, kakor bi premišljevalo, je li to kaj napačnega, ako ji je kaj takega rekel, potem pa odgovori, še vedno zróč v tla: „Rekel!“

„Sedaj ti pa jaz rečem, da iz tega ne bo nič!“ Te besede je izrekel Mravlja tako odločno, da je bilo hčeri takoj jasno, da se ne šali. Solza se ji zasveti v očesu in, dasi se je premagovala, otrne se ji po licu. Mravlja ni bil trdega srcá in je takoj občutil usmiljenje s svojo hčerjo, ko jo je videl jokati. Nadaljuje tedaj z mehkejšim glasom: „Nič si ne stori iz tega! Oglasi se tudi že še kdo drug záte. Marka pa pozabi! Čul sem ravno prej na lastna ušesa, kako se je oče jezil nanj, ko je hotel semkaj. Rotil se je, da ne pripusti, da bi kočarjeva hči gospodinjala kdaj pri njem. To, mislim, je zadosti! Da bi se ti, ali tvoja sestra kam silila, tega ne trpim! Sicer je pa tudi še vprašanje, ali bi ostal Marko stanoviten. Čakaj malo, da se ozre nekoliko po svetu; doslej je bil vedno pri domu. Jaz stavim kaj, da mu bodo druge dopadale še bolj, nego si mu ti. Ne jemlji si tedaj tega preveč k srcu. Sčasoma ga že pozabiš, če ti je tudi morda malo prirastel k srcu. Sicer pa ne želim, da se spuščáš z njim zaradi tega v kak razgovor. Ako hoče še dalje hoditi k nam, naj le hodi, jaz mu ne branim, a vedi se odslej tako z njim, da mu ne bodeš dajala nikakega upanja. Če te vpraša, poveš mu tudi lahko, kako stojé stvari. Sicer pa mu bom dal tudi jaz razumeti, da nočem, da bi bil od nas kdo kriv kakih razprtij in prepиров med njim in med njegovim očetom.“

Marjetica je bila poslušno deklé. Ravnati zoper voljo svojega očeta, zdelo bi se ji bilo velik greh. Kakor ji je bilo tedaj hudo pri srcu, sklenila je vendar, ravnati se po očetovem povelju. Zeló pa se je bala trenutka, ko bi imela Marku povedati iz očij v oči, da je vez, ki ju je vezala doslej, pretrgana za vselej. Toda pri tem ji je prihitel oče na pomoč. Ko je bil nekega večera kmalu potem prišel

zopet Marko k Mravljevim, začel je Mravlja takoj zavračati govor na to zadevo. „Čim prej je stvar na jasnem, tem boljše je,“ mislil si je. „Oče pa niso nič prav trdni; večkrat jih slišim kašljati,“ nagovori ga.

„Res so zeló slabi,“ ponovi Marko. „Saj si pa tudi ne dadó nikdar mirú in pa privoščijo si tudi ničesar ne, naj jim tudi še tako prigovarjam.“

„Gospodarstvo boš moral ti vzeti v roke, potem bo že boljše,“ meni Mravlja, „pa oženiti se boš moral!“

„Marka, ki ni vedel, kam Mravlja meri, presenetile so te besede prav prijetno. Že večkrat bi bil tudi njemu rad razkril svoje želje, a vselej mu je nedostajalo poguma. Sedaj pa si teh besed očeta svoje izvoljenke ni mogel razlagati drugače, nego da ga hoče vzpodbuditi v to, da odkrije svoje srcé. Veselja se mu zaiskré oči, in milo se ozre na Marjetico. Ali ta je zrla trepetaje v tla in čakala, kaj pride iz tega. „Sedaj, ali nikoli,“ misli si Marko in reče, toda iz previdnosti bolj v šaljivem glasu: „Pa mi dajte no svojo Marjetico!“ Marjetici je pri teh besedah padlo delo iz rok, s katerim se je bavila, tako se je bila zdreznila. Tudi njenemu očetu ni bilo nič prijetno, vzdramiti Marka iz prijetnih sanj ter mu pojasniti, kako stojé stvari, toda mislil si je: „Enkrat mora biti!“ Brez ovinkov reče tedaj: „Oh, to pa že ne gre, da bi jemal tako ubogo in priprosto ženo v hišo, kakor je naša Marjetica. Ti se boš moral ozreti že po bolj bogati nevesti!“

Marko je zarudel. Dozdevalo se mu je, kakor bi te besede na nekaj merile, vendar je še upal, da morda ni takó; zato reče: „Na bogastvo jaz ne bom gledal; če mi žena tudi nijednega novčiča ne prinese k hiši, samo da je pridna, in bolj pridne doslej še ne poznam, kakor je Marjetica!“

Ali Mravlja je odvrnil neusmiljeno: „To ne pojde takó. Poslušati boš moral pri tem svojega očeta. Nič slabšega ni za hišo, kakor če privede sin nevesto na dom, ktera ni po volji njegovim starišem. To je za vse velika nesreča, za stariše in za sina, najbolj pa za ubogo ženo!“

Marko sedaj ni več dvojil o tem, da je Mravlja slišal zadnjič njegovega očeta besede. Obmolknil je, želel črez nekaj časa lahko noč in šel potrť domú.

Marjetica pa je tisti večer malo spala in mnogo jokala.

III.

Mravlji ni do tako lepega imetja pripomogla samo njegova pridnost in varčnost, ampak zlasti tudi njegova ukaželjnost. On ni bil jeden tistih, ki so sovražni vsakemu napredku, in ki orjejo in obdelujejo zemljo še vedno takó, kakor v starih časih, češ, da tu ni mogoče nikakega zboljšanja. Če je videl kje kaj novega, začel je takoj premišljevati, bi li ne kazalo tudi njemu, poprijeti se tega. Zlasti kedar je šel po svetu, imel je pazno okó, in nič se ni sramoval vprašati, ako mu kdaj kaka stvar ni bila prav razumljiva. Seveda je bil pri vsaki novotariji, ki jo je uvedel pri gospodarstvu, zeló previden in oprezen. Vedel je dobro, da vsaka reč ni za vsakega, in nikdar mu ni hodilo na um, da bi si omislil na primer kake velike poljedelske stroje, katerih korist je sicer rad priznaval, o katerih pa je vedel, da se izplačajo samo posestniku velikih in prostornih zemljišč. Bil je sploh človek, ki je vsako reč dobro premislil in preudaril, in to ga je obvarovalo marsiktere škode.

Mravlja je tudi rad čital. Ob zimskih večerih je vzel pogostoma kako knjigo ali časopis v roke, in tudi v poletnem času je čital ob praznikih in nedeljah rajši domá, nego da bi bil popival po gostilnah. Od tega je imel dvojno korist: zapravljal ni denarja in naučil se je marsikaj koristnega.

Bilo je neko nedeljo popoldne, ko so Mravlja, Grabež in Veseljak sedeli na klopi pod hruško. Bilo je sicer še le v drugi polovici sušca meseca, a bilo je nenavadno gorko. Pogovarjali so se to in ono. Mravlja privleče med pogovorom iz žepa časopis, ki je bil pisan za kmetsko ljudstvo, in na ktereга je bil on že delj časa naročen. Prebiral ga je zeló rad, ker je že večkrat imel priliko, prepričati se, kako dobre nauke podaje poljedelcu in živinorejcu. Začel je soseda nagovarjati, da bi se tudi onadva naročila na ta koristni list. Grabež jame kašljati, ko jima Mravlja tako prigovarja, toda videlo se je, da bolj iz zadrege, nego iz potrebe. „Jaz nimam denarja, da bi ga dačal za take stvari,“ odvrne in pogleda v stran. Veseljak pa se po svoji stari navadi zasmije in reče: „Pojdi, pojdi, bode tista gospoda učila mene, kako mi je obdelovati polje! Kje pa so se učili tisti, ki pišejo to, orati in zemljo prekopavati? Po mestnih ulicah, ka-li? Mravlja, le mene poslušaj, ondi notri ne bodeš ničesar zvedel, kar bi bilo kaj prida. Saj še pratike

nič ne vedó, in pišejo jih najbolj učeni gospodje. Lani sem vse leto gledal, kakšno vreme prorokujejo. Pa misliš, da so le za jeden dan prav povedale? Kaj še! Tako ti lažejo, da je grdó! Kaj še le potem tisti papir, ki ga v roki držiš?! To ni nič! Tisti goldinarček, ki bi ga moral dati za ta časopis, rajši zapijem. Sem vsaj enkrat vesel! Ko bi pa tisto čital, prodajal bi k večjemu dolg čas.“

Mravlja ni mogel kaj, da bi se ne bil z Veseljakom vred smejal, ne kakor da bi bil njegovih mislij, ampak ker je Veseljak že znal besede tako obrniti, da so človeka silile na smeh. Rad bi ga bil zavrnil, a ker je vedel, da bi govoril brez uspeha, obmolknil je in jima ni hotel več prigorjati. Pač pa se mu je zdelo potrebno, da ju na nekaj drugega opozori. Vedel je, da nista ne Veseljak, ne Grabež zavarovana proti ognju. Sam je redno leto na leto plačeval zavarovalnino, in njemu se ni bilo nič bati, kajti če bi bil pogorel, bil bi že dobil toliko, da bi si bil lahko zopet postavil dom. A ker je vedel, da nesreča nikdar ne praznuje, in ker je bil dober človek, štel si je v krščansko dolžnost, da tudi sosedoma priporoči, kar se je njemu videlo tolikanj potrebno. Zato reče:

„Nekaj bi vama svetoval, pa storita, kar hočeta; siliti vaju nočem in tudi ne morem. Dobro pa bi bilo, ako bi me ubogala in poslušala.“

„Kaj pa bode zopet, ti prorok jeruzalemski?“ poseže Veseljak vmes. „Vedno svariš in poučuješ, kakor oni sveti možje, ki so nekđaj prorokovali pogubo trdovratnim Judom.“

„Trdovraten nisi res nič manj, kakor so bili Judje,“ odvrne Mravlja, smeje se. „Da te pa mora zaradi tega zadeti poguba, tega nočem trditi. A pride pa lahko. Zato bi vama obema svetoval, da bi se zavarovala zoper ogenj, če že nista zavarovana.“

„Jaz imam podobo sv. Florijana obešeno na steni,“ reče Veseljak; „pri meni že ne bo gorelo!“ To bi tudi tebi priporočal, Mravlja; pride mnogo ceneje, kakor vsako leto plačevati tisti zavarovalnici, pa nič imeti od tega.“

„Vidiš, kako nespametno govoriš!“ odvrne Mravlja nevoljen. „Ti grešiš na milost božjo! Sv. Florijan, misliš, bode odvrčal nesrečo od tebe, ker si obesil zaradi tega njegovo podobo na steno, ker ti to ceneje hodi, nego če bi plačeval zavarovalnino, ktero poženeš rajši po grlu. Veseljak, Veseljak, zapomni si moje besede! Ne želim ti

slabega, Bog vé, da ne, a rečem ti, pride morda čas, ko se bodeš še kesal, da me nisi ubogal.“

„Prorok, prorok!“ ponavlja Veseljak, kteremu je uga-jalo to, da se je Mravlja tako razvnel.

„E, nič ne bo gorelo pri nas, nič!“ izpregovori sedaj Grabež, kteremu se je videla velika potrata, plačevati za-varovalnino. „Pri nas še nikdar ni gorelo, kar ljudje pamtijo. Samo paziti treba. Če se pri vaju tako na ogenj gleda, kakor pri meni domá, ni se bati nič huđega. Kaj ima človek od tega, če plačuje leto na leto tisti davek? Imeti se mora skrb, pa ni treba potem nič tistega!“

„Motiš se, da nima človek nič od tega, če plačuje zavarovalnino!“ odvrne Mravlja. „Dokler nisem bil za-varovan, ne jedno noč nisem spal mirno. Sedaj pa se vležem vsak večer nekako brez skrbi spat. Sicer se tudi jaz priporočam sv. Florijanu — ne smeš misliti, Veseljak, da ga častite samo pri vas — in tudi pri meni domá se gleda morda ravno tako skrbno na ogenj, kakor pri tebi, moj ljubi Grabež, toda misel, da se mi škoda povrne, ako se vendar le pripeti kaka nesreča, preganja mi strah, v kterem sem živel poprej. Dá, povem vama, da se jaz nisem zavaroval samo zoper ogenj, temveč tudi zoper točo.“

„Kaj?“ začudi se Veseljak. „Zoper točo? Kaj takega pa še nisem slišal! To bi bilo pa že bolj pametno, da si kupiš puško, pa smodnika, in da streljaš proti oblakom, kedar privršijo copernice črez naše polje. Mislim, da bi bilo to tudi ceneje!“

„Veseljak, Veseljak, ti se iz vsega norčuješ!“ pripomni Mravlja. „Dobro vem, da nisi tako neumen, kakor se delaš. V copernice tudi ti več ne veruješ!“

„I kaj veš? Morda pa verujem! Toliko pa mi je znano, da po nekterih krajih streljajo, kedar se pripravlja k hudi uri.“

„Takah babjevercev ne bode dandanes nikjer več,“ ugovarja Mravlja. „Da so bili nekđaj, tudi jaz vem.“

„Naj bo, kakor hoče,“ nadaljuje Veseljak, „zoper točo se pa že ne bom nikdar zavaroval. Nimam toliko denarja, da bi ga tako v stran metal. To ti lahko storiš, Mravlja, ki si bogat, jaz pa ne morem.“

Zadnje besede je govoril Veseljak nekako pikro, vendar si ne stori Mravlja nič iz tega.

Grabež, ki je veliko manj govoril, nego gostobesedni Veseljak, pa je na tihem tudi pomiloval Mravljo, da na

tako neumen način zapravlja denar. V tem ko sta se onadva prepirala, ni izpregovoril besedice; ko pa sta obmolnila, videlo se mu je potrebno, da tudi on pové svoje mnenje. Zatorej reče:

„Jaz mislim, da pri nas se nikoli ni treba bati toče. Saj sem že star, pa ne pomnim, da bi bila kdaj pobila po našem polju. Pravijo, da za to ne, ker je sv. Vida zvon posebno dober za to, da odganja točo. Sicer pa mislim, da nas tudi ta hrib za našimi hišami in pa one gore vzadi varujejo tega zla. V gori je večkrat vse zbito, in večkrat se sliši zgoraj grozno vršenje; ko pa oblaki do nas pridejo, izsuli so že vso točo. Zato mislim, da je za nas čisto nepotrebno, da se zavarujemo proti toči.“

„Storita, kakor vesta in znata,“ pripomni Mravlja. „Daj Bog, da bi bilo tako, kakor vidva mislita!“

Med zadnjimi besedami Mravljevimi se približa našim možem občinski sluga z nekim papirjem v roki. Stopi h Grabežu ter mu izroči list, rekoč: „To je pa za vašega Marka. Kličejo ga zopet k vojaškemu naboru. Saj mislim, da bo zadnjič letos.“

Grabež poseže s tresočo roko po vojaški list svojega sina. Nobene besede ne reče. Sluga se je hotel posloviti, ko je opravil svoj posel, a Mravlja, ki je videl, da je mož izpehan, in je bil prepričan, da mu Grabež v svoji skoposti ne bode dal ničesar, velel mu je potrpeti malo. Stopivši v hišo, prinese mu kmalu precejšnjo merico tepkovca. Ta ga slastno popije, rekoč: „Prav prilregel se mi je; lepo zahvalim!“ Nato se obrne in odide.

„Pa boš vsaj prosil zanj,“ reče čez nekoliko časa Mravlja Grabežu. „Škoda bi bilo, ako bi ti ga vzeli.“

Sicer se je Grabež tudi bal za sina, že zaradi tega, če ne zaradi drugega, ker mu je nadomestoval hlapca, vendar pa ni mogel pozabiti, koliko ga je prošnja prvo leto stala. In to je bilo vse brez potrebe, kajti Marka niso bili vzeli. Drugo leto že ni več delal prošnje, in sedaj se je tolažil s tem, da ga tudi v tretjič ne vzemó, ako ga niso že prej dvakrat. Zato odgovori na ono vprašanje Mravljevo:

„Kaj bi prosil zanj, saj tako ni za nobeno rabo!“

Marka pa je bil občinski sluga, ko se je vračal, srečal na potu in mu povedal, kaj je prinesel zanj. Dasi je bil že dvakrat pri vojaškem naboru in je nosil že dvakrat vojaški poklic za klobukom, spravila ga je ta vest vendar zopet nekoliko v ogenj. Stopi tedaj urneje proti

domu in ravno prav še pride, da sliši očetove besede. Hudo so ga le-té spekle, tem bolj, ker sta Anica in Marjetica sedeli pri oknu in sta tudi onidve to slišali. Ni si mogel tedaj kaj, da bi ne bil, stopivši bliže, zavrnil očeta, rekoč: „To bomo še le videli, ali nisem za nobeno rabo! Nekoliko slaboten sem se jim zdel še lani, ker me je bila predlanskim bolezen izdelala, drugega mi niso mogli nič očitati; letos pa sem se dokaj pokrepčal, to sam čutim.“

In v tem trenutku si je Marko živo želel, da bi bil potrjen. Polastila se ga je nekaka nevolja, in kljuboval bi bil rad očetu, Marjetici, ki ni hotela, kakor je mislil, njegova biti, in vsemu svetu.

Oče pa ga pogleda po strani in reče: „Pojdi, pojdi, kaj pa bodo hoteli s teboj?“

„Nič te ne bodo vzeli, nič!“ dodá Veseljak. „Saj tudi našega niso, ki je vendar močnejši od tebe.“

Jernej je bil namreč dve leti starejši od Marka.

To pa je Marka še bolj jezilo. „Pa če me prav,“ odgovori skoro srdito, „jaz se že ne bom jokal.“ Ko je bil to izgovoril, opazil je dobro, kako se je Marjetkina glavica nagnila nekoliko skoz okno, in kako so se njene oči vprle vanj, toda delal se je, kakor bi ne bil ničesar videl. Niti pozdravil ni deklet, ampak potegnil je očetu iz rok vabilo k vojaškemu naboru, zasukal se na peti ter odšel moško domú.

IV.

Mravlja je pri svojem domu vedno kaj popravljaj in prenarejal. Kedar je v časopisu kaj takega čital, da je lahko záse porabil, takoj je pričel delo. Sedaj se je bil hleva lotil. Čital je zadnjič, da je tudi živini treba dosti in dobrega zraka, in da ni nič bolj nespametno, nego to, da se pri hlevih delajo tako majhna okenca. Mravlja je že poprej v marsičem drugače ravnal z živino, kakor njegova soseda. Krmil jo je drugače, kakor onadva, čedil jo večkrat, in tudi hlev je imel vedno snažen. Na to Grabež in Veseljak nikdar nista gledala, akoravno bi se bila morala že spametovati, ker sta vendar videla, da se Mravlji živina vse lepše redi kakor njima. Sedaj se je bil Mravlja pa še odločil, da povekša okna pri hlevu. Veseljak se ni mogel dovolj načuditi, zagledavši zidarja pri Mravlji, ko je pri hlevu prebijal zid. „Kaj pa zopet vrtaš, preljubi Mravlja!“ vpil je že od daleč nanj. „Če boš tako počenjal, bomo

morali tebi v glavo malo zavrtati. Nov hlev, pa ga greš razdirat!"

Grabež, ki je ravno ta čas stal na pragu, ni sicer nič rekel, bil pa je ravno tiste misli kakor Veseljak. Računal je na tihem, koliko bo Mravljo to predelovanje stalo, ki je bilo po njegovem prepričanju čisto nepotrebno, in mel si je roke za hrbtom od veselja, da ni tako neumen, kakor ta njegov sosed. Mravlja pa se je na zabavljanje Veseljakovo prav od srca zasmeljal in rekel: „Že dobro, prijatelj Veseljak, že dobro! Saj tebi to nič ne škoduje, tudi če ves hlev poderem. Toliko ti pa rečem, da bi bilo dobro, ko bi tudi ti svojemu voličku in kravam dal malo več svetlobe. Storilo bi jim prav dobro.“

„Kar jenjaj, ljubi Mravlja,“ odgovori Veseljak, ktere ga je jezilo, da je sosed opomnil njegovega jedinega volička. „Saj veš, kako malo izdajo pri meni tvoja opominjanja. Tudi v našem hlevu se je včasi redilo po več volov, čeravno niso bila okna nič večja, kakor so sedaj.“

„Bog ti jih daj zopet!“ zavrne Mravlja. „Jaz ti jih gotovo privoščim. Vendar mislim, da ni nič napačnega, ako po malem napredujemo. Naši očetje tudi niso vsega vedeli.“

Veseljak je hotel ravno še nekaj ziniti, ko stopi Grabežev Marko iz hiše. Bil je čedno oblečen, za klobukom pa imel bel listek. Ta dan je moral na nabor. Bil je popolnoma trezen. Prejšnjo noč je bil šel ravno ob tisti uri spat, kakor vsak večer, in niti to ga ni premotilo, da mu je iz bližnjih vasij vso noč donelo ukanje tovarišev na uho. Do bližnjega trga, kjer se je vršil nabor, ni imel delj, kakor uro hodá; zato se je odpravil peš.

„Ali zdaj greš?“ vpraša ga oče.

„Grem,“ odgovori sin.

„Pa le glej, da kmalu nazaj prideš.“

„Kakor hitro bo mogoče!“

Seže mu še v rokó ter se odpravi na pot.

„Eja!“ oglasi se sedaj Veseljak; „kaj? kar tako tiho se hočeš splaziti z doma? Kak človek pa si vendar? Zavpij vendar malo in zaukaj! Oh, ko sem bil jaz v teh letih! Jaz sem kričal, da se je nebo stresalo!“

Marko pa se za te besede čisto nič ni zmenil, ampak kar molčé je zavil po stezi mimo Mravljeve kočee. Tam sta Anica in Marjetica sloneli na oknu. Marjetica je držala šopek v roki. Mislila je, da jo bo sam poprosil za kak

cvet. Toda Marko toliko, da se je na njiju ozrl. Hladno ju pozdravi ter hoče naprej.

„Marko!“ zakliče Marjetica za njim. On se ozre in jo pogleda, kakor bi hotel reči: „Kaj mi hočeš?“

„Ali brez šopka greš?“ vpraša deklica, ki se je komaj vzdrževala joka.

„Saj ga imam,“ odgovori on, pokazavši na beli list za klobukom. „Čemu bi si deval še drugega za klobuk in se bahal, ko se vendar nimam s čim. Z Bogom!“ In odšel je, ne da bi bil še kaj rekel.

Marjetici pa omahne roka, in šopek, tako skrbno izbran in povit, pade ji iz roke skoz okno na tla. Zakrije si oči, da ne bi nihče videl solz, ki so se ji vdrle po licih. Bilo ji je tako hudo! — Dasiravno se je Marjetica skrbno držala očetove zapovedi in je bila popolnoma pretrgala one nežnejše vezi, ki so jo poprej vezale na Marka, v srcu vendar ni mogla popolnoma zatreti neke posebne naklonjenosti do njega. Da ne sme biti njegova, to je vedela, ker so oče hoteli takó, in sprijaznila se je bila že popolnoma s to mislijo; toda prijateljske čute gojiti za Marka, s katerim je skupaj v šolo hodila in z njim skupaj rastla od mladih nog, ni se ji zdelo greh. In zakaj bi mu ne dala pri taki priliki šopka, ko ga ima vsak fant, in ko je vedela, da ga drugje ne bo dobil? On pa je odločno odklonil njeno prijaznost! To jo je bolelo, zelo bolelo! Ni si mislila, da je tako trdega srca.

Njena sestra je vedela, kakšni občutki jo navdajajo. Izkusa jo tedaj tolažiti, rekoč:

„Ne stori si nič iz tega, če je tako prezrl tvoje darilce! S tem je pokazal, da je ravno tak ošabnež, kakor njegov oče. Nič ti naj ne bo žal po njem. Oče so že prav imeli, ko so mu povedali, kar mu gre. Saj on res ni za te, in prepričana sem, da bi ne bila srečna z njim.“

Ali te besede sestrine so imele ves drug učinek, kakor so ga namerjavale. „Lepo te prosim, molči rajši in ne govori tako!“ vikne Marjetica. „Njemu se ne more nič očitati. Tega ni storil iz ošabnosti, ampak zaradi tega, ker je užaljen. Kaj more on za to, če je njegov oče takšen!“

Anica pa ni mogla kaj, da bi se ne bila nasmejala. „Tedaj si ga še nisi iztrgala iz srca?“ vpraša.

„Oče so mi tako veleli, in to mi je dovolj!“ odgovori Marjetica. „Vendar prijazna, mislim, da mu smem pač še biti

in pravična tudi, ako mu kdo podtikava slabosti in napake, katerih nima.“

„Oh, le poteguj se zanj, le!“ nadaljuje Anica, ktero je nekako veselilo, da se je sestra tako razvnela.

„Kaj se bom potegovala?“ odvrne Marjetica, skoro razjarjena. „Le norčuj se, le! Mogoče, da se tudi tebi še ravno tako prigodi, kakor se je meni!“

„Ti misliš, da morda oče tudi meni pa Jerneja prepovedó, kaj ne?“

„Nič ni nemogoče!“

„Če tudi,“ zasmeje se Anica. „Udam se, če potreba, ravno tako v očetovo voljo, kakor si se udala ti. Prepričana sem, da nama oče dobro želijo, in tudi, da bodo pravo pogodili, kedar naju bodo dali od hiše. Človek se ne sme udajati vedno nagibom svojega srca. Dobro je, če se tudi v takih stvareh poslušajo stariši.“

Pri zadnjih besedah stopi mati v hišo ter opomni, da je čas iti zakurit. Anica vstane in se urno odpravi v kuhinjo. Marjetica pa je ostala še nadalje v hiši pri šivanju, s katerim je imela opraviti. Jako počasi so ji tekle danes ure. Bala se je, da bi Marka vendar le ne vzeli. Da je pri vojaki hudo, to je že večkrat slišala praviti, in kaj hudega Marku ni privoščila, čeravno je danes tako ravnal z njo. Vzdihnila je večkrat in molila po tihem, da bi se Marko srečno odtegnil vojaški suknji.

Po kosilu sta deklici zopet sedeli pri oknu in šivali kakor dopoldne.

Bilo je že proti večeru, a Marjetica se je še vedno zaman ozirala proti oni strani, odkoder se je imel vrniti Marko domú. Anica je videla dobro, kako uhajajo sestra vedno in vedno pogledi skoz okno. Vendar je ni hotela še naprej dražiti. Izkušala jo je razvedriti na ta način, da je napeljavala govor vedno na druge stvari. In Marjetica je bila res za trenutek pozabila na Marka. Kar se začuje glasno ukanje. Obe deklici skočita s klopi in se ozreta skoz okno. „Pa menda saj ni to Marko?“ misli si Marjetica. Saj zjutraj je bil tako miren in trezen, in ravno zato se ji je še bolj smilil. Ukanje je postajalo glasneje in glasneje, in kmalu se začuje tudi harmonika. Bil je nastal že mrak, in ni se več na tanko svet razločeval. Toliko pa se je še videlo, da proti vasici ne prihaja jeden sam, temveč cela kopica fantov. Ko se približajo, spoznata deklici takoj, da je tudi Marko med njimi. Bilo je kmalu vse po koncu, kajti

nenavadni hrup je spraval takoj maloštevilne prebivalce naše vasice na noge. Pod Mravljevim oknom se fantje ustavijo, zaukajo zopet iz vsega grla, in harmonika z nova zahrešči. Marko pa stopi tik okna, skozi katero sta gledali deklici, in reče: „No, Metka, poglej! Vzeli so me tudi brez šopka. Dragonec sem!“ Veselje se mu je videlo na obrazu, ko je izrekel te besede.

Sedaj ni bil več tako moški, kakor zjutraj, vendar pa je z nekakim ponosom poudarjal, da je dragonec.

Marjetici pa se je zavrtilo v glavi pri teh besedah. Sama svojim ušesom ni verjela. In vendar je Marko govoril resnico. Potrdili so ga bili k dragoncem. Fantje iz bližnje vasi pa so mu skazali to čast, da so ga spremili z godbo domú. Marko jih zahvali, poslovi se od njih ter stopi nato proti domu, kjer je njegov oče otrpel stal na vežnem pragu in čudeč se gledal, kaj ima vse to pomeniti.

V.

Za starega Grabeža ni bil to majhen udarec, da so mu sina potrdili v vojake. Kesal se je, da ni vendar delal prošnje zanj. Tolažil pa se je nekoliko s tem, da še ni vse izgubljeno, in da še zmirom lahko prosi za sina. Sevéda bode imel sedaj še mnogo več stroškov, nego bi jih bil imel, ako bi bil prej napravil prošnjo; kajti moral bo iti v glavno mesto, da ga preiščejo, je li za delo zmožen ali ne, in potem razsodijo, ali mu je sin res potreben pri domu ali ne. Pa še neki drug up ga je navdajal. Slišal je praviti, da novince meseca vinotoka še enkrat preiščejo, in da pošljejo tiste domú, ki jih spoznajo za nesposobne. Ko bi bilo po njegovem, ne bil bi Marko smel dotlej ne jesti in ne piti, zato da bi oslabel, in da bi ga potem morali izpustiti. Vsekako pa je sklenil, ne delati poprej prošnje, dokler se ni pokazalo, ali Marka obdržé ali ne.

Toda nesreča, ki se enkrat zaleti v kako hišo, ne zapusti je tako kmalu. Komaj se je bil Grabež nekoliko pomiril zaradi sina, že so mu prišle druge skrbi nad glavo.

Imel je lepo, brejo kravo, ktera bi bila imela v kratkem storiti. Prihodnji semenj jo je namerjaval s teličkom vred prodati, a sedaj mu je nevarno zbolela. Nič ni mogla jesti, in ležala je v jednomer. Grabež je tarnal, kaj bo, a pomagati si ni vedel in znal. Prišla sta tudi soseda v posvetovanje, kaj bi bilo ukreniti.

„Jaz ti ne dam drugega sveta, kakor po živinskega zdravnika pojdi,“ reče mu Mravlja.

Grabež je komaj vedel, da so tudi živinski zdravniki na svetu, in je debelo gledal, ko mu je Mravlja to nasvetoval. „Dobro bi res morda bilo,“ misli si, „toda zdravnik stane! Saj bi ga še záse ne poklical tako kmalu. E nič, rajši pošljem po kovača, saj on tudi nekaj razume!“

Tako je razmišljal Grabež in končno tudi sklenil, da pusti živinozdravnika tam, kjer je. Pokliče deklo in ji reče: „Po kovača mi skoči, pa glej, da kmalu prideta! Kdo bi pošiljal tako daleč po zdravniku!“

Dekla se odpravi v bližnjo vas. „Prav imaš!“ pritrди Veseljak. „Ta najin preljubi sosed Mravlja bi si vedno in povsod pomagal rad le z učenostjo. Saj je čudno, da ti sam že vsega ne znaš, ko vedno čitaš učene knjige in časopise!“ reče proti Mravlji obrnjen.

Mravlja ni na to nič odgovoril, a mislil si je svoje. Toliko je izprevidel, da je krava hudo bolna, in uverjen je bil, da bi mogla tukaj le spretna roka živinskega zdravnika kaj storiti. Nikomur ni privoščil nesreče in tudi Grabežu ne, zato mu je bil dal ta svet. Siliti ga seveda ni mogel.

Črez dobre pol ure se je vrnila dekla s kovačem, kateri je za silo tudi zdravil živino. Učil se mož ni nikjer, in vendar se je delal, kakor bi ga ne bilo črez njega. Prinesel je s seboj več tekočin v različnih posodah in tudi drugega orodja. Šukal se je tako samozavestno okrog bolnega živinčeta, kakor bi mu ne moglo izpodleteti. Velel je potem kravi gobec odpreti in vlival vanjo toliko stvari, da bi bila res morala ozdraveti, ako bi bilo od tega odvisno, koliko zdravil popije. A učinka ni bilo. Kovač je začel nato suvati ubogo živinče z nogo od vseh strani, da bi ga bil spravil po koncu, a krava se ni vzdignila, nasprotno, poginila je črez kaki dve uri potem, ko je bil začel oni mazač poskušati svojo učenost nad njo.

„Prepozno, prepozno!“ klical je kovač, kakor da bi se mu ne bilo še nikdar pripetilo kaj takega. „Poprej bi me bili poklicali!“ Mravlja pa se mu je zaničljivo smejal. Toliko, kolikor je vedel ta mazač, znal je tudi on. Grabeža pa je odkritosrčno obžaloval, kajti krava je bila vredna svojih 130 goldinarjev. Bil je prepričan, da bi se bilo dalo pomagati, ko bi bil Grabež bolje pazil na živinče, in ko bi bil o pravem času poslal po živinskega zdravnika. A njegova brezumna skopost ga je spravila v to, kakor še v

mного drugo nesrečo. Bil je grozno pobit sedaj, a tudi ta izkušnja ga ni zmodrila toliko, da bi bil v prihodnje postopal drugače. Ko pa je prišel semenj v bližnjem trgu, gnal je kočar Mravlja dva lepa vola na prodaj, kmet Veseljak jedno mršavo kravico, bogati Grabež pa nič.

Bilo je lepo vreme tisti semenjdan. Mravlja in Veseljak sta se odpravila dokaj zgodaj z doma. Z Veseljakom je šel njegov sin Jernej. Mati ga je prosila, da naj gre. „Pojdi, pojdi!“ rekla mu je, „pa glej, da se oče ne napije zopet, kakor je njegova grda navada. Izkušaj mu izviti denar iz rok, ako prodasta kravico, če ne, zapravi ti vse. Da tako ne pride domú, da ne bi šel v gostilno, dobro vem. Pojdi z njim in pij tudi ti, če pokliče vina, da ne izpije vsega sam. Tako ga še najlažje obvaruješ pijanosti.“

To je bil vzrok, da se je tudi Jernej odpravil na semenj. Bilo je malo čudno videti, ko sta on in oče imela samo slabotno kravico pred seboj, med tem ko je gonil Mravlja sam dva dobro rejena vola na prodaj. Veseljak sicer ni bil zloben in zavidičljivi človek, ali malo ga je vendar le bolelo, ko je premišljal, koliko bo izkupil za svoje živinče on, in koliko Mravlja za svoja dva vola. Ni si mogel tedaj kaj, da bi ne bil začel Mravljo zbadati.

„No, kakor je videti, to je res pomagalo, da si okna povečal pri hlevu. Lepo si vzredil volička.“ Pri tem pa se je smejal tako, kakor bi sam svojim besedam ne verjel.

„Imaš prav,“ zavrne Mravlja, „tudi okna pri hlevu so nekoliko pomagala; seveda je treba tudi še marsikaj drugega jemati v poštev pri tem!“

„Kaj takega vendar?“ poprašuje Veseljak, norčujoč se. „Ne bodi tako nevoščljiv ne, in povej, kar si se naučil iz tistih svojih novic, ki jih prebiraš ven in ven. Glej, nič ne bi škodilo, ako bi tudi jaz mogel enkrat prodati kaj takega, kakor boš ti danes.“

Mravlja je vedel, da se Veseljak šali, vendar mu odgovori resno: „Že večkrat sem te učil, pa nisi hotel nikoli nič slišati; bilo bi tedaj odveč, ako bi še govoril. Toliko ti pa vendar še rečem, da bi me bilo sram, gnati tako blatnato živinče na semenj. Zakaj vendar ti Jernej ne snažiš malo bolj živine, ker veš, da se v taki nesnagi ne more obrediti?“

„Kaj morem,“ opravičuje se Jernej, „ko ni dovolj nastila domá, in pa časa mi primanjkuje, ker sem za vse sam pri hiši!“

To je pa Veseljaka še bolj jezilo, da mu je Mravlja kaj takega očital. Zato začne z zaničljivim glasom: „O seveda, tvoja volička sta bila že na vse zgodaj lepo umita, kakor je videti. Škoda, da jaz na to vedno pozabim. Samo ne vem, če bi to kaj pomagalo pri meni, ali ne. Je že tako prisojeno vsakemu svoje! Nekteremu se obrne vse v prid, naj dela in počne, kar hoče, drugemu pa vse v škodo. Že stara resnica pa je, da, čim bolj je neumen človek, tem večjo srečo ima.“

„No, potem pa le Boga prosi, da ti vzame še tisto malo pameti, kar je imaš, ako je tako,“ odvrne Mravlja tudi pikro. „Vendar tudi to je stara resnica, da je vsak človek sam svoje sreče kovač! Včasi se res ne dá izogniti kaki nesreči. Pošlje nam jo Bog, on že ve, zakaj. Toda marsikteri nezgodi se dá pa tudi izogniti; ali s preudarkom in premišljenostjo, ali pa z neumnostjo, o tem sodi sam!“

Veseljak ni prišel do tega, da bi bil še kaj odgovoril, kajti med zadnjimi besedami, ktere je govoril Mravlja, došlo je večje krdelo ljudij iz drugih vasij, ki so šli tudi na semenj. Bilo se je treba pozdraviti z njimi, in pomenek se je pletel odslej o drugih stvareh, dokler niso prišli do trga. V trgu je bilo že vse polno ljudstva, ko so došli tja. Ker je bil lep dan, vrel so ljudje od vseh strani vkup. Mravlja in Veseljak sta se podala takoj na prostor, ki je bil odmerjen za živinski semenj, Jernej pa jima je rekel, da pride kmalu za njima. Hotel se je nekoliko ozreti okoli, pa tudi kupiti je bilo treba kaj za Anico in Metko. Da bi prišel praznih rok s semnja, to nikakor ni šlo. Vedel je, da ga bosta vprašali za semenj. Vendar je opravil kmalu. Nakupil je nekaj malenkostij in šel potem iskat očeta, spominjajoč se materinega naročila, da ga naj ne izpusti iz očij.

Ko pride Jernej na živinski semenj, bil je Mravlja vola že prodal, in neki trgovec z Bavarskega mu je ravnokar odšteval kupnino v samih novih bankovcih. Njegov oče pa je še vedno stal sam poleg svoje kravice, ne da bi se bil kdo menil zanj in za njegovo živinče, kar pa ni čudno, ker je bilo mnogo lepših krav na prodaj. Mravlja se je precej, ko je prejel denar, odpravil domú. Pozdravil je še Veseljaka in njegovega sina ter odšel. Oba sta gledala za njim. Stari je še vedno mislil in preudarjal o tem, kako slepo srečo ima ta Mravlja, sin pa je sklepal na tihem, da boče na njegovem domu vse drugače, kedar boče enkrat

sam gospodar. Hotel si je vzeti Mravljo za vzgled, in če se mu izpolni enkrat srčna želja, da postane njegov zet, potem ga hoče poslušati bolj, kakor svojega očeta. Vendar nekako čudno mu je bilo danes pri srcu, ko se je spomnil Anice. Ali bo res kdaj njegova? Teško! Mravlja je odrekel Marjetico Marku, ko je ta vendar ves drug mož. Kaj bo imel on? Na pol podrt dom, zadolžen na vseh ogljih, če ga očetu že prej ne prodadó. Ali bo Mravlja hotel dati svojo hčer na tako domovanje? Doslej je bil res vedno prijazen z njim! In to mu je moralo biti vendar znano, kake čute goji za Anico. Kako to, da tudi njemu ni povedal svojih mislij, ko je to vendar tako brez ovinkov storil proti Marku? Jerneju to ni šlo prav v glavo. Neka bojazen ga je danes navdajala, in neka neprijetna slutnja mu je težila srce, kakor še nikdar poprej ne. Molčé in nekako otožen je stal poleg očeta ter zrl pred se v tla. Starega Veseljaka pa je že vse jezilo, da se tako dolgo ne oglasi noben kupec za njegovo kravo. Bil je tudi že žejen in pil bi ga bil rad en kozarec. Da bi si nekoliko ohladil jezo, začne se nad sinom obregovati. „Kaj se držiš, kakor mila Jera!“ zavpije nanj. Rajši malo ljudi vkup kliči, da prej prodava. Nato začne sam kričati in ponujati svoje živinče, kolikor je le mogel in znal. Hvalil je kravo na vse pretege in pravil, koliko mleka da ima vsak dan, kako dobrega plemena da je itd. Končno se res ustavi postarna ženica pred njima. Imela ni najbrž dosti denarja, zato se ni ozirala po lepši živini. „Te mršave kravice ne more Bog vé kako ceniti,“ mislila si je. In res, ni se motila. Veseljak se je bil že naveličal hvalisati svoje blago, in grlo mu je bilo tudi že tako suho, da se mu ni ljubilo nič več govoriti. Kupčija je bila tedaj kmalu storjena. Ženica mu je izplačala bornih 35 goldinarjev, a Veseljak je bil srečen, da je sploh prišel do denarja. Obupavati je bil že začel, da se ga sploh kdo usmili.

Jernej se ni dosti zmenil za kupčijo in se tudi ni nič vtikal vmes; a sedaj, ko je bila krava prodana in je bil oče prejel denar, prišlo je zanj delo. Pred vsem je mislil na to, kako bi denar dobil v svoje roke. Ali to ni bilo tako lahko, kakor bi si kdo mislil. S silo se ni dalo storiti nič, in bi tudi ne bilo dostojno. Z zvižáčo bi se ne bilo dalo tudi nič opraviti, kajti stari Veseljak je bil sam zvit in premeten, da mu ga ni bilo kmalu vrste. Ostala je tedaj le še prošnja. Ko je bil tedaj oče denar nekolikokrat

preštel, kakor je to navada pri takih ljudeh, in se je pripravljaj, da bi ga vtaknil v žep, poprosi ga Jernej: „Oče, dajte, da jaz spravim denar, vi bi ga morda še izgubili!“

„Kaj?“ vpraša Veseljak zateglo. Vedel je takoj, kam sin meri. „Čegava je bila krava? Tvoja ali moja?“

„Vaša in moja,“ odgovori Jernej, „ali morda ne?“

„No, če hočeš tako, pa naj bo!“ odvrne oče, kteremu je ta odgovor sinov nekako ugajal. „Saj ne rečem, da ni tudi tvoja. Kar je moje, je tudi tvoje. In da ne porečeš, da sem te hotel kako kaj prikrajšati, uslišim ti tvojo prošnjo. Na, spravi ti trideset goldinarjev, jaz jih spravim pa pet. Sedaj si menda zadovoljen?“

„Oče, dajte mi še tisto sem, saj veste, kako potrebujemo denarja,“ prosi on.

„Nič! Nobene besede več! Mislim, da sem dovolj pošteno delil s teboj! Lepo bi ti ravnal z menoj, ko bi bil enkrat ti gospodar!“

„Lepo!“ odvrne Jernej; „ničesar bi vam ne manjkalo pri meni!“

„Ne mudiva se več tukaj!“ odreže oče na kratko ta pogovor. „Žejen sem že tako, da se mi je popolnoma jezik prisušil. Na kozarček vina greva sedaj, dal bom jaz zanj iz mojega, ne ti od svojega. Pojdi!“

Sin bi bil rad nekaj ugovarjal, a ker je bil sam žejen in bi bilo malo preveč zahtevati od očeta, da bi šla sedaj brez vsakega krepila še do doma, udal se je in stopil z očetom v bližnjo gostilno. Tu pa so Veseljaka sprejeli z glasnim hrupom. Vse ga je poznalo, in radi so ga imeli ljudje, ne samo iz bližnjih, ampak tudi iz bolj oddaljenih vasij. Znal je vedno kako ziniti, da so se smejali, in kaj takega ljudem vselej ugaja. Klicali so ga tedaj od vseh strani pit, in da se on ni branil, lahko si mislimo.

„Kaj? to je tvoj sin, ali ka-li?“ oglašali so se drug za drugim taki, ki Jerneja še niso poznali.

„Moj, moj!“ pritrди Veseljak; „ta Jernej je moj!“

„Na, Jernej, pojdi pit,“ začeli so sedaj tudi sina klicati. Jernej se ni mogel ubraniti, moral je že iz uljudnosti pokušati vino. Tako je preteklo precej časa, predno sta se vsedla k svoji merici vina. Jernej je takoj čutil, da je nevarnost velika, da bi se oče ne napil. Držal se je tedaj materinega naročila in ni pustil, da bi bilo ostalo vse vino očetu. Mislil si je: „Čim več pijem jaz, tem manj pride

na očeta.* Pri tem pa ni pomislil, da se lahko tudi njemu pripeti kaj človeškega. In tudi v tem se je motil, ker je mislil, da ostane pri prvi merici. Oče je poklical tudi še drugi in tretji polič. Ker sta prej pokušala pri različnih mizah različna vina, imela sta ga kmalu oba, oče in sin, nekoliko pod kapo. Jerneju, ki pijače ni bil vajen, delalo je vino grozno vročino. Tolažil se je s tem, da se zunaj ohladi, in da se mu na zraku razvedri tudi glava. Silil je tedaj očeta zdaj na vse pretege, naj gresta domú. Po dolgem trudu se mu vendar le posreči, spraviti očeta iz gostilne. A kaj pomaga, ko pa je bilo toliko gostilen, in pri vsaki se je čula godba, petje in krik. Kjer je stari Veseljak kaj takega slišal, ondi ni mogel mimo. Ušel je svojemu sinu že pri prvi gostilni zopet noter, in ta je moral za njim, kajti brez očeta Jernej ni mogel domú. In pil je zopet sam, da bi očeta obvaroval pijanosti, a pri tem je upijanil — samega sebe. Končno ga je prevzelo vino tako, da mu je kar glava lezla na prsi, in da je čisto pozabil na to, priganjati očeta, da bi šla naprej. Ko pa sta se že precej pozno popoldne vendar le odpravila proti domu, zapazil je Jernej na svoj velik strah, da se ne zapletajo samo očetu noge, ampak tudi njemu samemu. In tudi ta up se mu ne izpolni, da se strezni, predno prideta do doma. Nasprotno, bledlo se mu je v glavi čim dalje bolj. Dan je bil namreč vroč, in solnce je pripekalo tudi še sedaj hudo, ko se je bližalo svojemu zatonu. Nestrpna tišina je vladala, in Jerneju, po katerem je vse gorelo, bilo je, kakor da mu zdaj pa zdaj poide sapa.

Njegovemu očetu pa ni bilo tako hudo. Bil je prav židane volje. Govoril je neprenehoma, ustavljal se in razkladal svojemu sinu to in ono, seveda na tisti smešni način, kakor sploh govorijo pijanci. Jerneju je vse plesalo pred očmi; razumel je malo ali nič, kaj mu je govoril oče; samo toliko je bil še pri sebi, da je iskreno želel, da bi bil že skoro domá.

Tako sta bila prišla že prav blizu vasi, do kraja, kjer je stala vedno, tudi ob dolgi suši, velika luža. Tam se stari Veseljak zopet ustavi in začne z nova svojemu sinu prokrovati. Ta pa vzame očeta pod pazuho ter ga vleče za seboj, da bi bila poprej pod domačo streho. Sram ga je bilo, in bal se je, da bi ju kdo ne videl. Ali očetu pa to ni bilo prav. Jame se ustavljati in vleči sina nazaj, a pri tem se jima zapletejo noge, in oba telebita v lužo tako,

da je oče ležal spodaj, sin pa na njem. Nastal je seveda kratek premolk. Luža sicer ni bila globoka, toda nekoliko je je Veseljak vendar le dobil v usta. Bljuval je vsled tega, da je Jerneja skoro posilil smeh, akoravno je čutil, v kako neprijetnem položaju je. Ker mu je pri padcu voda hudo brizgnila v obraz, streznil se je precej nekoliko. Treba je bilo pred vsem zdaj gledati, da se izkobacata iz luže in blata. Jerneju se toliko posreči, da poklekne pred očeta ter mu pomoli roki, da bi se tudi on sklonil po koncu. Toda mož je bil danes težak, kakor svinec. Kakor ga je prijel sin za roke, da bi ga vzdignil, pa je potegnil še njega zopet nazaj v lužo. Mučila sta se in trudila, da bi se spravila po koncu, že dokaj časa, a vse zaman. Tičala sta še vedno v luži. Prenehala sta za nekoliko časa s poskušnjami, da bi si odpočila. A ko sta pričela z nova, nista ravno tako nič opravila kakor prej. Jernej nikakor ni imel toliko moči, da bi bil spravil očeta po koncu. V tem pridrdra Grabežev hlapec, velik porednež, s praznim vozom mimo. Ko ju zagleda, ustavi se in se začne norčevati: „Ste li šla danes k žabam v gosti, ali ka-li? Jej, jej, to vama gre dobro! Pi-jače imata, kolikor je hočeta!“

Veseljak pa mu odvrne: „Če si človek, pojdi pomagat, če si zlodej, pojdi pa naprej!“

„Je že prav!“ zasmee se hlapec na vsa usta ter po-žene zopet in oddrdra naprej.

Kdo vé, kako dolgo bi si bila Veseljak in njegov sin še zastonj prizadevala, izkobacati se iz luže, ko bi jima ne bil prišel Mravlja na pomoč; ta je, prišedši s semnja, že ves popoldan pridno na polju delal in se je sedaj vračal proti domu.

„Za Boga svetega, kaj pa počenjata?“ vzklikne, ko ju zagleda. „Ali sta ob pamet, ka-li?“

„Nič ob pamet!“ odgovarja Veseljak; „kopljeva se, kopljeva!“

Mravlja pristopi in pomaga najprej Jerneju na noge. Oba vkup pa spravita potem še Veseljaka po koncu. Jerneja je bilo sram, da ni vedel, kam bi se dejal. Da Mravlji ni odšlo, da je tudi on vinjen, to je dobro čutil. Stari Veseljak pa, komaj da je zopet stal, skaže svojo hvaležnost sosedu, ki ga je rešil iz tako neprijetnega položaja, s tem, da mu reče:

„Mravlja, veš, ti si grozno neumen človek!“

„Menda res,“ odgovori ta; „drugače bi te ne bil po-tegnil iz luže.“

„Nak!* zanikuje Veseljak. „To bi že še bilo to, da si me rešil žabje družčine! Ali zaradi tega si neumen, da tako rad vodo piješ. Jaz ti rečem, samo dvakrat sem požrl luže, ko sem štrbunknil vanjo, pa ti imam zadosti vode za vse življenje. Ne, take pijače nočem več in vode se bom odslej ogibal še bolj, kakor sem se je do zdaj. To ti povem: vode so vse jednake, naj si bo luža, ali studenčina; v mojih očeh so vse jednake!“

Jernej je zaman prosil očeta, naj vendar jenja in gre. Ta pa je vpil še vedno za odhajajočim Mravljo, rekoč: „Kaj pa toča dela, toča? Si neumen, ali nisi, da se zoper točo zavaruješ, pa je še narediti ne znaš, da bi denar potegnili!“

Mravlja pa se ni dalje zmenil za Veseljakovo blebetanje, temveč je šel molčé svojo pot naprej. Le s trudom se je posrečilo Jerneju, pripraviti očeta do tega, da sta šla za sosedom; trpelo je še nekaj časa, predno sta dospela domú.

VI.

Drugo jutro se je vzbudil Jernej s težko glavo. Vreme se je bilo kar čez noč prevrglo. Prej ta dan jasno in vroče, danes čemerno in deževno. Bilo ni za nikamor ven, in to je Jerneju še hujše delo. Ako se je spomnil prejšnjega dne, bil bi najrajši sam pred seboj bežal. Sedaj pa še na polje ali v gozd ni mogel. Pričakoval je vedno, da mu mati kaj poreče, pa je le molčala. Da ji ni bilo to prav, kar se je včeraj dogodilo, čutil je dobro. Pa ko bi mu vsaj kaj očitala in mu ponudila priložnost, da bi se opravičil! Toda iz njenih ust ni bilo besede. Da bi bil pa sam začel praviti, kako je prišlo vse to, da se je tudi on napil, za to je bil pretrmoglav. Jezilo ga je tudi, da mu je bila prav za prav mati kriva, da je bil šel na semenj. Ko bi mu mati ne bila prigovarjala, še na um bi mu ne bilo prišlo hoditi z očetom. In koliko srečnejši bi bil, če bi ne bil šel!

Najbolj pa ga je skrbelo, kaj porekó pri Mravljevih. Sram ga je bilo zlasti Anice. Kaj lepega si bo mislila sedaj o njem! O da bi se ne bil podal nikdar na to pot! Prvič v svojem življenju je čutil nekak srd do svojega očeta. Ni zadosti, da mu bo vse zapravil, zdaj ga je pripravil še v to nesrečo.

Premišljal je dolgo, kaj storiti. Domá je bilo neznosno. To molčanje materino ga je bolj peklo in bolelo, kakor če bi mu bila še tako očitala njegovo pregreho. Oče pa še

vstal ni bil, da bi bil dal morda kak povod za razgovor. O slabem vremenu je že samo ob sebi zeló dolgočasno domá, tem bolj pa, ako nimaš nikogar, da bi z njim zinil besedico. Končno se Jernej vendar odloči, da gre k Mravljevim. „Enkrat se jim moram pokazati,“ misli si, „in čim prej poiščem priložnost, da se opravičim, tem boljše je.“

Vzame si tedaj srce in gre. Mravlja se je vračal ravno s skednja proti veži, ko vidi Jerneja prihajati. Jernej ga hoče pozdraviti, a ta mu obrne hrbet in se vrne zopet proti skednju. Jernej je takoj čutil, da se je le njemu izognil. Mravlja je bil v resnici jako hud na Jerneja. Čislal ga je poprej zeló. Imel ga je za pametnega in treznega fanta; tem bolj se mu je zameril zdaj, ko ga je videl pijanega. Ko je bil včeraj prišel domú, povedal je precej domá, kaj je videl. „Ravno tak je, kakor oče,“ rekel je ves nevoljen. „Grozno sem se motil nad njim. Vina ne pije, dokler ga nima, kakor stari; ako pa pride do njega, pa ne pozna mere. Ta hiša si ne opomore nikdar! Dokler mladega nisem poznal, upal sem še, a sedaj vem, da ni nobene rešitve več.“ In bolj proti Anici obrnjen, nego proti drugim, pristavi: „Da se jenja odslej tista prijaznost, ktera se mu je do zdaj kazala v naši hiši! Staremu človeku se marsikaj pregleda, kar se mlademu ne sme odpustiti. Z naprej mi je stari Veseljak ljubši nego mladi!“

Anici pa v tej zadevi ni bilo treba dvakrat namigniti. Bila je bolj nagla, nego njena sestra, in tudi manj rahločutna. Ako ji ni bilo kaj po volji, povedala je takoj naravnost svoje misli. In to, da se je nad Jernejem tako motila, razljutilo jo je zeló. Pijanec se ji je vsak gabil, in da se je bil Jernej tako napil, tega bi mu ne bila mogla z lepa odpustiti. Čakala je komaj, da bi mu mogla povedati svoje mnenje. Ko tedaj vidi, da se bliža njihovi hiši, stopi takoj v vežo, da bi ga že zunaj sprejela. Jernej je bil že namenjen, vrniti se domú, ko je opazil, da se ga Mravlja ogiblje; a vendar ga je nekaj premotilo, da stopi v vežo. Ugledavši Anico, reče nekako skesano: „Semnja sem ti prinesel, če —.“

Vendar izgovoriti ni utegnil. Po deklici je vse kipelo same nevolje. „Ali se ti ni razmočil v luži?“ vpraša ga zaničljivo. In ko je hotel Jernej še nekaj govoriti, obregne se na kratko nad njim, rekoč: „S pijancem ne govorim!“ Izrekši, zasučé se na okrog in stopi v hišo. Jernej je stal nekaj časa kakor okamenel na mestu, potem pa se zavé in

steče proti domu. Podá se v hlev in se bridko izjoka. To mu je bilo preveč. Kaj je vendar takega storil? Res, napil se je, pa ali se ni hotel le za očeta žrtvovati? Ali je res zaslužil, da se z njim tako ravna? Ali bi ne bilo pravičnejše, da bi ga pomilovali, nego da ga zaničujejo?

Jok mu je olajšal srcé, a zavest, da se mu dela krivica, navdala ga je tudi z nekakim ponosom. Sklenil je, nikomur več se vsiljevati. Da je Anica sedaj zanj izgubljena, to je dobro vedel. A namenil se je dokazati vsem tem, ki so ga sedaj tako nemilo obsojali, ne da bi ga bili poprej poslušali, da je drugačen, nego mislijo.

Začelo se je sedaj v Kótu zeló dolgočasno življenje. Marko se je Mravljevih itak že delj časa ogibal, sedaj pa je bila tudi Jerneju pot tjakaj popolnoma zaprta. Oba mladeniča sta bila velika prijatelja, nesreča pa ju je še bolj združila. Pogovarjala sta se odslej večkrat in tožila drug drugemu. „Moje jedino veselje je še to,“ reče nekdam Marko Jerneju, „da pojdem v kratkem z doma v svet. Domá bi mi ne bilo nič več strpeti. Res je huda vojaška služba, toda jaz komaj čakam, da me vtaknejo v vojaško suknjo.“

„O ko bi mene hoteli!“ vzdihne Jernej. „Pa z doma pojdem tudi jaz! Ne bo nikdar dolgo temu, da pojdem!“

„Kam pa misliš iti?“ vpraša Marko.

„Če se mi ne posreči nič drugega, pojdem pa drvarit na Hrvatsko ali Ogersko.“

„Prav imaš! Morda bodo Mravljevi potem prijaznejši z nama, kedar se vrneva. Zdi se mi, da so nekako ošabni postali.“

„Saj so lahko! Vsega imajo dosti. Jaz sem bil res velik bedak, da sem mislil, da mi dá Mravlja kdaj Anico za ženo. Prav se mi godi, da so mi pokazali vrata! S teboj, se vé, je drugače. Danes ali jutri si gospodar, in pri tebi se ne bodo dolgo pomišljali, če jim tudi sedaj morda ni kaj prav.“

„Bog vé, Bog vé,“ opomni Marko. „Nič se ne vé, kaj se še zgodi. Ali povej vendar enkrat, kako je bilo s tisto tvojo pijanostjo, ki ti jo tako zamerijo? Da ti po pravici povem, tudi jaz sem se čudil, ko je hlapec pravil domá, kaj se je vama pripetilo z očetom. Saj navade nisi imel, da bi bil popival.“

„Ravno to je bilo vzrok, da me je vino tako hitro premagalo. Pil pa sem zaradi tega, ker sem mislil, da bodo

oče manj pili, ako pijem jaz; pri tem sva se ga pa oba nalezla.“

„E moj Bog, pa bi bil vendar povedal, kako je to prišlo. Ni vredno, da se Anica zaradi tega na te hudo — drži. Če ji poveš, kako je bilo, bode precej dobra s teboj.“

„Povem ji morda že še kdaj, ali sedaj še ne. Preveč neprijazno me je sprejela. Tega ji ne pozabim tako kmalu. Ko bi bila le nekoliko potrpljenja imela, pa bi se bila vsa stvar razjasnila. Ali niti do besede me ni pustila. Iz tega sklepam, da mi ni bila nikdar posebno dobra. Kaka druga bi me bila pustila izgovoriti in se opravičiti, ona pa me je sprejela tako neljubo in tako odurno, da hujše storiti ni mogla. Če hoče tako, naj pa bo! Saj vem, kje ima vse to svoj vir. Mravlja je premeten; dobro vé, kako gre pri nas vse narobe in rakovo pot vsled očetove lahkomišelnosti; zato je namignil svoji hčeri, in njej tak mož tudi ne more biti kdo vé kako drag, ki ne bode imel ničesar. Zato je porabila prvo priložnost, da se me je otresla. Tudi dobro! Ali to jim pa že še dokažem, da pijanec in zapravljivec nisem. Domá si seveda nisem mogel opomoči. Kar sem jaz pridobil, zapravili so oče. Zdaj grem pa v svet. Da bi dela ne dobil, ne bojim se, a kakor hitro imam delo, imam tudi denar. Saj sem bil ono leto tudi precej zaslužil, ko sem bil šel po svetu. Domá pa naj ta čas počnejo, kar hočejo. Slabejše ne more biti, kakor je že. Materi bom že večkrat pisal, da ne bodo v skrbeh.“

„No, pojdeva pa oba! reče še Marko in se loči od prijatelja.

Bilo je zopet neko nedeljo popoldne meseca kimovca. Nenavadno vroče je pripekalo solnce za ta čas. Mravlja je sedel na klopi v senci in deval ravnokar naočnice na nos, da bi čital najnovejšo številko svojega časopisa, ko se mu približa Veseljak. „No, ti pismouk!“ vpije že od daleč nanj; „kaj boš kaj novega povedal?“

„Doslej še nisem dosti čital. Samo neki oklic sem videl prej tu notri, da treba stari denar dati zamenjati, ker bodo začeli izdavati novega. Kdor ne zamenja o pravem času svojih tolarjev, ta bo imel občutljivo škodo. Le zapomni si Veseljak to, in hitro k davkarji z vrečo križavcev.“

„O saperbolt!“ norčuje se Veseljak sam iz sebe; „dobro da si mi povedal. Dva mernika jih imam pod streho. Hej! ali slišiš?“ jame klicati Grabeža, ki je stal na domačem

pragu. „Sem skoči vendar, da zveš, kaka nesreča nama preti. Ob denar naju hočejo spraviti.“

Grabež pride res bliže in se vsede poleg Mravlje. Veseljak se pa še naprej norčuje: „Kaj pa, ko bi najine vreče vkup naložila. Saj tako težke ne bodo, da bi ne moglo dvoje konj pretegniti voza. Ali kaj praviš?“

„Kake vreče?“ izprašuje Grabež.

Mravlja pa mu resno pripomni: „Ti bi pa že znal imeti kaj starega srebra, ti; zato vedi, da se bode pri davkariji le še tri mesece sprejemalo v dosedanji vrednosti, pozneje pa se sploh ne bo več imelo za denar. Glej tedaj, da o pravem času oddaš, kar imaš; če ne, boš imel precej veliko škode.“

„E kaj bom oddajal, ko nimam ničesar! Zastran mene lahko vse srebro pride ob veljavo,“ odvrne Grabež. Mislil pa seveda ni tako, kajti srebrnega denarja je bilo v njegovih shrambah dovolj spravljenega. Ali bil je nezaupljiv, in če je tudi morda verjel, da stoji to res v časopisu, kar mu je pravil Mravlja, vendar pa je mislil, da tiči kaka prevara za tem. Reče tedaj: „Tudi če bi kaj imel, ne bi menjaval. To mora biti že nekaka goljufija! To ni mogoče, da bi srebro prišlo ob veljavo!“

„Prav imaš!“ poseže zopet Veseljak v mes. „Pa še nadalje hraniva svoje srebrnjake. Meni se tudi vse tako dozdeva, da bi le radi iz nas spravili vse dobro srebro, potem bi se nam pa smejali. Jaz ne dam nobenega beliča ven! Bolje je: »drži ga, nego lovi ga,« kaj ne, Grabež? To pot sva vendar enakih mislij.“

Pri teh besedah se je Veseljak tako zadovoljno smejal, kakor bi res imel vsega v izobilju. In tudi onadva sta se morala smejati, ker sta vedela, da ga nima morda ne novčiča pod streho.

Polagoma so prišli v druge pomenke. Mravlja je tudi čital to in ono na glas iz časopisa. Veseljak je delal k vsaki stvari svoje opazke. Iz vsake reči se je norčeval. Bilo je videti, da je danes posebno pri volji. Končno reče: „Zastonj se trudiš, Mravlja; jaz in sosed Grabež ostaneva, kar sva. Na take pisane stvari ne dava midva nič. Le nosi ti sam svoje srebrnjake v davkarijo, ali kamor hočeš, da ti jih menjajo; midva pa jih rajši lepo še nadalje hraniva, kakor sva jih do sedaj. Kaj ne, ljubi Grabež? In zoper točo se tudi ne bova zavarovala! Pšenico in rž smo že domú spravili in druge stvari bomo tudi, kakor smo jih vsako leto. Kaj bi se človek vedno bal. Pogum velja povsod!“

Pri tem pa Veseljak ni zapazil, kako so se drvili črnosivi oblaki izza gore ter se potem razprostrli čez velik del doline. Še je govoril, ko potegne močen veter, da so se okna in vrata pri hišah zaloputnila in veje po drevju zaječale. V tistem trenutku se tudi zabliska in zagrmi.

„Oho!“ vzklikne zdaj Veseljak, ozrši se proti nebu. „Mravlja, pa menda saj nisi v zvezi z onimi, ki jezdijo na Klek?“

„Molči, molči!“ reče malo nevoljen Mravlja. „Sedaj je že dosti norčevanja. Huda ura se bliža, in Bog daj, da bi ne bilo kake nesreče. Čujta, kako vrši v gori. Ni dvojbe, da gre toča.“

„Tako je bilo že večkrat,“ odgovori Grabež. „To je ravno naša sreča, da imamo goro za hrbtom. Ta potegne vse náse.“

„Ne grešimo preveč na božjo milost,“ opomni Mravlja. „Pojdimo noter in molimo!“

„Čakaj no,“ ugovarja Veseljak, „da zazvoni pri sv. Vidu. Dokler ne zvoni, še ni take nevarnosti.“

A komaj izgovori Veseljak te besede, zabliska se in zagrmi, da odskočijo vsi trije s svojih sedežev in stečejo v hišo. Ob jednom pa začne padati toča, najprej posamezna in debela, pozneje pa drobnejša, vendar gosta, kakor bi bil lešnike sipal iz vreč.

„Bog pomagaj!“ vzdihoval je Mravlja; „suha je, brez deža, ta bode vse uničila.“ Grabež in Veseljak pa sta debelo gledala, kakor bi lastnim očem ne verjela. Začeli so moliti, a razljučeno nebó se ni dalo več potolažiti. Toča je padala neprenehoma skoro deset minut, da je je, zlasti tam, kjer se je točila raz streh, ležalo cele kopice. Vmes pa je grozno divjal vihar. Jedna veja za drugo je zahreščala ter odkrhnjena loputnila na tla. Bilo se je bati, da ne odnese tudi streh raz hiš. „Bog in sv. križ!“ vzdihovali so zdaj vsi vprek. Veseljaku se ni nič več ljubilo, norčevati se. Tresel se je, kakor šiba na vodi. Zdelo se mu je, kakor da bi bil on s svojo predrznostjo in razuzdanim jezikom izzval jezo božjo na ta kraj. Bal se je, da ne bi prišlo še kaj hujega, in delal je na tihem obljube, da se poboljša, če mu Bog prizanese še sedaj. Grabežu pa je šlo to po glavi, kaka škoda ga je zopet zadela. „Jojmene, jojmene!“ tarnal je in vil roke; „kaka škoda, kaka škoda!“ Koliko bi bili imeli sadja, in krompir in fižol sta tudi tako lepo kazala, zdaj je pa vse uničeno!“

In bilo je res tako. Sadje in vsi poljski pridelki, kar jih je meseca kimovca navadno še zunaj, vse je bilo potolčeno. Zalostno je bilo, kamor se je človek ozrl. Drevje je bilo okleščeno in veje, kolikor jih ni odčesnil vihar, razcefrane, da je lub visel od njih. Jabolka, hruške, in kar je drugega sadja, vse je ležalo razbito po tleh. Po njivah pa je bilo tako vse zmedeno in s prstjo zmešano, da bi človek bil komaj verjel, da je pred kratkim tu še vse rastlo tako veselo.

„Kaj če tebi,“ vzdihoval je Grabež proti Mravlji, „ko si zavarovan! A kaj naj počnem jaz, jaz?“

„I, kaj pa še le jaz,“ pristavi Veseljak, „ko nimam polnih vreč srebra, kakor ti, Grabež; kajti prej sem se le norčeval bolj iz samega sebe, nego iz vaju. Zdaj pa se ne bom več tako kmalu. Ta toča mi je pregnala vse veselje do takih stvari. Sicer pa se tolaži, moj ljubi Grabež. Jaz ne verjamem, da bi Mravlji tisto zavarovanje dosti pomagalo. To so same goljufije s tistim zavarovanjem. Človek plačuje in plačuje leto za letom, a če ga zadene res nesreča, pa že kako izvijajo, da ni treba nič plačati.“

„To se mora kmalu pokazati,“ odvrne Mravlja, „bom li kaj dobil, ali nič. Jaz upam, da me niso dobili sleparji v roke.“

In naznanil je res takoj nesrečo zavarovalnici. Ob jednom pa je naznanil tudi pri političnem oblastvu, da je pobila toča. To pa zaradi tega, da bi jim odpisali davek. Grabež in Veseljak bi bila na to gotovo pozabila, če sta sploh vedela, da država pri takih nesrečah poškodovancem odpušča davek.

Ogleda sta prišla v kratkem zaradi odpisa davka in zaradi odškodovanja povzročene škode. Ni trpelo dolgo, in Mravlja je prejel svoto, za katero je bil zavarovan. Sedaj sta uvidela Veseljak in Grabež, kako prav je imel Mravlja. Toda Veseljak si ni dosti očital, da se ni zavaroval. „Kako se bom zavaroval, ko nimam denarja!“ tolažil se je. Grabeža pa je jedla zavist. Noč in dan mu je šlo po glavi, zakaj ni bil tako pameten, kakor Mravlja. Seveda, da bi se zavaroval za naprej, za to se zopet ni mogel odločiti. „Saj zdaj bo nekaj let mir,“ mislil si je. „Vsako leto ne bo toče.“ Zdelo se mu je to, da je Mravlja dobil denar, kakor bi bil zadel v loterijo, kjer se enkrat zadene, če se stavi, potem pa zopet stokrat ne, ali pa tudi nikoli ne več. Jezilo ga je le to, da ni bil tudi on poskusil enkrat svoje sreče, ko ga je Mravlja nagovarjal.

Mravlja pa je to priliko porabil, da je soseda zopet opomnil na to, kako dobro bi se bilo zavarovati vsaj zoper ogenj. Grabež je molčal in mislil sam pri sebi, ali bi se, ali bi se ne. Odločiti se ni mogel in je rekel končno: „Menda nas Bog ni tako zapustil, da bi nam po toči pa še ogenj poslal. Ali smo tako strašni grešniki?“

„Saj toče se tudi nista bala,“ odvrne Mravlja, „in vendar je prišla. Trdila sta vedno, da tu ni še nikoli pobila.“

„Pobila je že včasi, pa le malo; toda ognja pa se nam ni bati, ako smo pametni,“ ugovarja Grabež. „Samo pazita, pazita, kakor se pazi pri nas. Vsak večer, predno grem spat, stikam še po vseh kotih, da bi kje kaj ne tlelo. Delajta še vidva tako, in brez skrbi smo lahko.“

„A jaz bi se pa zavaroval, ko bi imel denar,“ reče Veseljak. „Gotova je le gotova! Samo pravijo, da tedaj dosti stane, kedar se človek prvič zavaruje.“

„Za to ti jaz posodim denar,“ pristavi Mravlja. „Kedar pojdeš kaj v trg, kjer se lahko zavaruješ, pa se oglasi pri meni!“

VII.

Bilo je na zadnjega kimovca dan, zadnji čas za Marka, da se odpravi z doma, kajti pozovni list, ktereга je dobil pred tremi tedni, velel je, da se ima prvega vinotoka zglastiti pri vojaški oblasti v glavnem mestu. Bilo je hladno, a lepo jutro, kakoršna so navadno le v začetku jeseni. Nebo je bilo temnomodro in zrak čvrst in čist, da se je človeku zdelo, ko ga je srkal váse, da vpliva studenčino dol po grlu. Listje, kolikor ga je bila pustila toča na drevju, šepetalo je prijetno, v lahkem veterčku se zibajoč, in Marku se je zdelo, kakor da bi se s tem poslavljal drevje od njega, ki je stalo okoli domače hiše, in ktereга doslej še nikdar ni bil zapustil za dalje časa. Nič se ni bal vojaščine, rad je šel od doma, in vendar mu je bilo nekako tesno pri srcu. „Bog vé, kaj se zgodi v treh letih!“ mislil je sam pri sebi. „Ali najdem tu še vse tako, kakor je sedaj, ko se vrnem? Težko, težko!“ In ozrl se je, ko se je bil že preoblekel in popolnoma odpravil za na pot, še po vseh shrambah za slovó. Bilo mu je, kakor bi se ločil za večno od teh prostorov, ki so mu bili tako dragi. Ni mislil poprej, da mu bo tako težko zapustiti očetovo hišo. Obtičale so mu oči zdaj tu, zdaj tam; vsaka najmanjša stvarica ga

je spominjala na prejšnje dni. Čudni občutki so mu polnili dušo. Spomni se tudi pri tej priliki, kakor že davno ne tako živo, svoje prezgodaj umrle matere, in solze ga posilijo pri tem spominu. Kaj bi pač rekla sedaj, ko bi živela? Gotovo bi se ji trgalo srce pri tem slovesu. Majhen je bil še, ko mu je umrla, a vendar je živo gledal sedaj pred seboj blede osebo, ki je ležala med prižganimi svečami v oni sobi. Kaj se zgodi v teh treh letih, ko ga ne bode domá? Bode li še videl svojega očeta? Res ni imel nič dobrega pri njem, res je bil zeló čuden človek njegov oče, toda oče je le oče. Nekako bal se je danes stopiti pred njega ter mu podati roko. Dolgo se obotavlja, nazadnje pa se vendar ujunači; iztrga se iz svojih sanjarij ter gre k očetu. „Sedaj grem,“ reče s trdim glasom. Hotel je zatajiti, kako bridko mu je bilo slovo. „Pa zdravi ostanite!“

Starec se je zganil, ko je stopil sin pred njega in mu podal roko. Prijel ga je kašelj, in preteklo je dokaj časa, predno je prišel do besede. „Saj te morda pošljejo domú,“ reče, „če pa ne, bom pa že gledal, da te kmalu rešim vojaške službe. Moj jedini sin si, in dati mi te morajo, ako te zahtevam. Na, tu imaš nekoliko denarja; pa nikar ne zapravljaj brez potrebe. Saj veš, kako težko se zasluži. Do trga bi šel rad s teboj, pa saj veš, da nisem nič trden. Sicer pa upam, da se itak kmalu zopet vidiva. Ostani tudi ti zdrav!“

Sin je mislil, da se bode oče vendar malo težje ločil od njega, kakor je to bilo v resnici. Toda ta je bil že vse natanko preudaril in premislil, in prišel je bil do prepričanja, da ni ravno tolika škoda, če obdržijo sina nekaj tednov pri vojaki. Sicer je res še vedno upal, da mu sina sedaj izvržejo, ko mu ga niso pri naboru. Pa tudi, ako bi mu ga obdržali čez zimo, ne bolelo bi ga toliko. „Naj mi ga preživijo do pomladi!“ tako je ugibal v svoji brezkončni skoposti; „saj zimski čas tako ni Bog vé kaj dela. Drugega hlapca mi ne bode treba jemati za ta čas, do pomladi pa si ga že izprosimo domú!“ Tako je preudarjal, in bilo mu ni res nič posebno hudo, ko se je sin odpravljal. A sin, videč, kako malo je očetu mar, da odhaja, postane tudi bolj trezen, in tista otožnost, ki mu je še malo prej polnila srce, zapusti ga za trenutek. „Če očetu ni nič na tem, da grem, no potem je prav,“ misli si. Toda kmalu mu postane zopet hudo pri srcu, ko stopi k Mravljevim po slovo. Res se je od tistega časa, ko mu je bil Mravlja

namignil, da se naj gre drugam ženit, nekako izogibal Metke, in zgodilo se je včasih, da po ves teden ni govoril z njo. Sem in tja ga je celó veselilo, če ji je mogel pokazati prav očito, da mu ni Bog vé koliko za njo. Deklica je pri tem hudo trpela, akoravno je slutila, da Marko ni tako trd, kakor se dela. Ko bi mu bila videla danes v srce, bila bi lahko potolažena. Danes si je prav želel govoriti nekoliko prijaznih besed z njo. Vedel je sicer, da postane Metka težko njegova žena, ker se temu protivita oba očeta, a vendar se ni hotel in mogel sprijazniti s to mislijo. Izogibal se je je res, ali ravno tedaj, ko se je najbolj obračal od nje, vleklo ga je srce morda najbolj k njej. Posebno hudo pa mu je dela danes misel, da ne najde Metke, kedar se vrne, morda več na domu.

Metke ni bilo v hiši, ko se je od drugih Mravljevih poslavljaj. Mislil je že, da se mu je nalašč umaknila. A ona si ni upala, podati mu v pričo drugih roke, ker se je bala, da bi je ne posilile solze, in da bi tako ne izdala občutkov, ki so ji polnili srce. Čakala ga je zunaj na vrtičku, ki so ga imeli za hišo. Skrbno je gojila nekaj poznih cvetov in te je povila sedaj v majhen šopek zanj. Na leseni ograji sloneč, čakala ga je, da stopi iz hiše. Ko Marko vidi, da drži šopek v roki, spomni se, kako odurno je bil odvrnil njen dar tedaj, ko je šel k naboru. Žal mu je bilo, da jo je bil tako razžalil; zato reče sedaj s prijaznim glasom: „Pa saj nisi napravila záme tega?“

„Za koga drugega pa?“ odvrne Metka. „Samo bojim se, da narediš zopet tako, kakor tedaj . . .“ Naprej dekle ni moglo govoriti. Skrije obraz v predpasnik in na glas zaihti. Tudi Marku ni mogla beseda iz ust. Molcé ji vzame šopek iz roke, in ko si dekle zopet opomore in vzdigne proti njemu oči, imel je šopek že na klobuku pripet.

„Pa zdrava ostani, no!“ reče Marko in ji seže v roko. „Mudi se mi. Vem, da drugi že čakajo na me, ker se skupaj odpeljemo.“

„Pa kaj piši domú, da bodemo vsaj vedeli, kako ti kaj gre,“ priporoča mu dekle.

„Pa tudi vi kaj pišite!“ odgovarja Marko. „Posebno tedaj, kedar se omožiš! Upam, da me kot starega znanca povabiš na svatovanje.“ Marko se je delal, kakor da bi se šalil, a glas se mu je tresel pri teh besedah.

„Ne bo take sile, že še počakam nekoliko,“ kliče deklica, ko je že odhajal.

Še enkrat se je Marko obrnil, še enkrat pomahal z roko, potem pa se ji je skrivil v ovinku. Marjetka pa je še dolgo časa gledala proti oni strani, in ko je pozneje odmevalo glasno ukanje sem iz bližnje vasi, zdelo se ji je, kakor da bi čula tudi njegov glas.

Dva dni pozneje se je poslavljajal pa Jernej. Hotel je z drvarji na Hrvaško. Domá ni bil poprej čisto nič povedal, kaj namerjava; še le zdaj, ko je bilo gotovo, da odide, povedal je to najpoprej materi, potem pa še očetu. Mati si je brisala solze, ko je slišala, da hoče sin z doma, oče pa se ni menil dosti za to, naj je li sin domá, ali kje drugje. „Saj je prav, če kaj zasluži,“ mislil si je, rekel pa ni na sinovo opomnjo nekaj časa nič. Še le po daljšem razmišljanju ga začne izpraševati, kdo gre vse, in kam gredó. Jernej je očetu bolj na kratko odgovarjal. Odkar ga je bil spravil v nesrečo, držal se je nekako pusto proti očetu. Ko bi ne bil moral takrat piti zaradi njega, bilo bi vse drugače. Vsaj pri Mravljevih bi se ne bilo vse razdrlo.

Dolgo časa je Jernej preudarjal, naj bi li stopil tudi k Mravljevim po slovó, ali ne. Odkar ga je bila Anica tako nemilo odslovila, ni bil tam več pod streho, in nekako težko mu je bilo iti zdaj tja. Končno pride do prepričanja, da se vendar spodobi, zglasiti se tudi tam. Odloči se tedaj hitro in steče tjakaj. Bili so ravno vsi v hiši, ko stopi noter. Začudjeni ga pogledajo. „Pa zdravi ostanite,“ reče na kratko, stopi k vsakemu posameznemu ter mu podá roko. Tudi Anici je stisnil desnico.

„Kam pa, kam pa vendar?“ vpraša Mravlja.

„Z doma grem,“ reče Jernej. „Z večjo družbo grem na Hrvaško drvarit in mislim, da se ne vidimo zopet tako kmalu. Z Bogom!“

Pozdravivši jih, odide naglo.

„Z Bogom! Pa srečno hodi!“ kliče še Mravlja za njim.

Anica mu ni rekla nič v slovo. Nekaj časa so pri Mravljevih še vsi molčali, ko je bil Jernej odšel, kakor bi si ne bil nihče upal kaj ziniti. Toda to se je precej poznalo, da so bili pri slovesu Markovem vsi bolj ganjeni. Marko je moral iti, od Jerneja pa se jim je videlo, kakor da bi s svojim odhodom nekaj namerjaval, česar drugače ni mogel doseči. Zdelo se jim je, kakor bi bil s tem iskal le prilike, da pride z njimi zopet v dotiko. Zato je prišel po njihovi misli tudi po slovo. Ali ravno zaradi tega jih njegov odhod ni nič pretresel. Mravlja sam pretrga čez nekaj časa

molk, rekoč: „Ne vem, ali bo kaj iz tega drvarjenja. Prav bi že bilo, če bi kaj zaslužil črez zimo, saj domá tako nima nič dela, toda pokazati se še le mora, ali zna varčevati. Odkar sem ga videl tako pijanega, nimam nič več zaupanja vanj. Res je tudi prej že včasí kaj zaslužil, a človek se mnogokrat kar nanagloma izprevrže. Da bi le ne posnemal svojega očeta!“

Komaj je bil Mravlja to izgovoril, pa je stopil stari Veseljak v sobo. Mravlja se je celó malo bal, da bi ne bil slišal njegovih zadnjih besed, zato reče, smeje se: „Če se o volku meniš, pa pride.“

„Kaj, volk sem jaz?“ norčuje se Veseljak. „In o meni ste govorili? Prav vam je! Kaj pa govorite o meni! Če bi ne bili govorili, morda bi res ne bil prišel.“

„I saj ni nič tako hudega, če prideš,“ odgovarja Mravlja.

„Bog vé, če se ne prestrašiš, kedar ti povem, po kaj sem prišel.“

„No, le hitro povej, kar misliš, da ne bodem predolgo v strahu,“ prigovarja, smeje se, Mravlja.

„Na neko obljubo sem te prišel spominjat. Saj veš še morda, da si mi bil obljubil nekaj posoditi, ako bi se hotel zavarovati proti ognju. Danes bi spremil sina do trga, ki gre z doma, pa bi se zavaroval pri tej priliki.“

„Svoje besede ne snem,“ reče Mravlja nekako ponosno. „Še prav rad ti posodim za tako stvar.“

„Človek je vendar nekoliko bolj brez skrbi, če je zavarovan. Ko bi te bila z Grabežem spomladi poslušala, pa bi naju ne bila toča tako hudo zadela, kakor naju je.“

„Koliko pa hočeš,“ reče Mravlja, kteremu je nekako dobro dejalo, da je slišal Veseljaka, ki se je navadno iz vsake stvari norčeval, vendar enkrat resno govoriti. „S petnajsterimi goldinarji se lahko zavaruješ in poravnaš vse stroške, ki jih treba plačati pri prvem zavarovanju.“

„Daj mi jih pet in dvajset,“ poprosi Veseljak, vidéč, da je Mravlja tako pri volji. „Ne pridem vsaj v kako zadrego. In veš, pa fantu bi dal rad tudi par goldinarčkov na pot. Kedar kaj zasluži, ti pa povrnemo pošteno vse z obrestmi vred, ki jih boš zaračunil.“

Mravlja ne reče nič, temveč poseže v skrinjo po listnico in odšteje Veseljaku pet petakov na mizo.

Veseljak ga zahvali, spravi denar in odide. Storil je na tihem morda prvič v svojem življenju trden sklep.

Dobrohotnost Mravljeva mu je segala tako v srcé, da je hotel denar res porabiti za to, za kar ga je bil dobil na posodo. Zavarovati se je hotel zoper ogenj, in kar bi mu ostalo denarja, dati ga sinu. Da bi danes pil, to mu še na misel ni hodilo. Hotel je enkrat pokazati, da tudi on ni tako slab in omahljiv človek, da bi se ne mogel premagati. Veselega srca se je vrnil v domačo hišo. Toliko denarja že davno ni imel na razpolaganje.

„Le pojdiva zdaj,“ reče sinu, „ako si se že povsod poslovil.“

„Povsod,“ odgovori Jernej in se ozre nekako plašljivo na mater. Slovo od nje mu je bilo najhujše, a kaj je hotel, ko se je bil enkrat namenil, da odide. Stopi tedaj k materi, podá ji roko in jo poljubi. Ženi so se vlile solze po licih, in tudi sinu se je bilo težko vzdržati solz.

„Pojdita, pojdita, kaj bi se kisala,“ poseže Veseljak vmes, kateri ni videl rad solz. „Saj se ne ločimo za večno. Brž se odpravi, da ne bodo drugi čakali náte!“

Sin se odtrga od matere ter se podá z očetom na pot.

„Bog te spremljaj in njegov angelj varuh!“ kliče še mati za njim. „Bog daj, da bi se vrnil zdrav! Pa piši kaj, veš, da ne bomo v skrbeh!“

„Bom že!“ odgovarja sin še nazaj, ko sta bila z očetom že precej daleč proč od domače hiše. Stari Veseljak pa je hitel, ker je želel, da bi bilo že skoro tega poslavljanja konec.

Med potjo nista oče in sin dosti govorila. Veseljak je premišljeval, koliko denarja bi dal sinu. Da bi se šel najprej zavarovat, kakor se je bil poprej namenil, in dal potem vse sinu, kar bi mu ostalo od zavarovanja, to že zaradi tega ni šlo, ker bi zavarovanje nemara trpelo dalje časa, a sin mora naprej. Zato je sedaj na tihem ugibal, koliko bi mu dal. Enkrat mu je že hotel ponuditi ves desetak, ker je Mravlja rekel, da zavarovanje ne bo stalo več nego petnajst goldinarjev; a kmalu se je zopet premislil. „Toliko moram obdržati záse, da ne pridem v zadrego,“ reče sam pri sebi. Imel ga ni namreč ne novčiča, razun tega, kar mu je bil dal Mravlja, in če bi bila tudi le par krajcarjev čez petnajst goldinarjev zahtevala zavarovalnica od njega, pa bi ne bilo šlo. Zato sklene, da sinu ne dá več, kakor pet goldinarjev. „Saj mora tako že nekaj imeti, ker me nič ne opomni,“ misli si. In bilo je res tako. Jernej si je bil toliko,

kolikor je neobhodno potreboval, preskrbel že drugje. Vedel je, da od očeta težko kaj dobi, zato mu tudi nič rekel ni.

Bila sta že blizu trga, ko ga vpraša oče, ali hoče kaj denarja. Jernej se začudi tem očetovim besedam in reče: „Imam nekaj! Mislim, da bom izhajal.“

Veseljak pa seže v žep in mu ponudi petak. Sin ga pogleda nekako neverjetno in se obotavlja sprejeti denar. Bal se je, da bi se oče ne šalil, in za šalo ni bil danes nič kaj razpoložen. Toda oče mu veli: „Le vzemi, le! Če bi bilo treba, dal bi ti lahko še jeden petak, a ker praviš, da že imaš, pa tudi dobro!“

Jerneju se je zdelo bolj pametno, da vzame denar, kakor da bi se ga branil, ker je vedel, kako slabo bi bil shranjen pri njegovem očetu. Spravi tedaj petak in hoče ravno vprašati očeta, odkod ima toliko denarja, ko zaslišita kričanje drvarjev, ki so v neki gostilni pred trgom popivali za odhod. Vsled tega pospešita korake, in bila sta kmalu med njimi. Voz, z dvema konjema naprežen, stal je na cesti. Jernej je mislil, da kar zasedejo svoje prostore, pa se odpeljejo. Ali motil se je. Bili so že vsi vinjeni, akoravno je bila še le deseta ura predpoldnem, in kričali in vpili so vsi vprek. Nekatere drvarje so bile spremile tudi žene do trga, in poslavljanju ni bilo ne konca, ne kraja. Voznik se je jezil in togotil, a prišel je vedno kateri, da mu je jezo poplaknil po grlu s kozarcem vina. Tako je bil zopet za nekaj časa potolažen. Hotel je že večkrat izpreči, a to so mu zabranili zopet drugi, ki bi bili radi že odšli, in ki so v jednomer silili: „Pojdimo, pojdimo!“ Sevéda so silili zastonj. Trobili so gluhim ušesom. Vsedli so se bili že večkrat na voz, a poskakali so zopet dol, ker ni bilo nikoli mogoče spraviti vseh gor.

Ko sta bila Jernej in njegov oče stopila v to družino, klicali so ju od vseh strani pit. Stari Veseljak je z veseljem pil, potem pa si je štel v dolžnost, da plača tudi on nekaj litrov za odhodnjo. Jernej mu tega ni mogel zabraniti, že zaradi drugih ne. Tako se je pitje z nova začelo. Zdaj je plačal ta, zdaj drugi še za jeden liter, in nazadnje je bilo videti, kakor da so pozabili vsi na odhod. Ko se je približalo poldne, stavi nekdo predlog, naj bi še južinali tukaj, zató da bi se na poti kje drugje ne ustavljali. S tem so bili skoro do malega vsi zadovoljni. Konji pa so še vedno stali napreženi in nestrpljivo tolkli s kopiti ob

tla. Tako se je bližala že tretja ura popoldne, ko so vendar začeli nekteri prav odločno zahtevati, da se odrine.

„Kdor noče iti, naj ostane pa tukaj,“ klicalo se je od več strani, in voz se je začel počasi polniti. Posamezni so seveda še vedno stali samo z jedno nogo na vozu, z drugo pa na tleh ter vedno še naročali svojim to in ono, dokler jih voznik ni prisilil s tem na voz, da je pognal konje. Ko se je začel voz pomikati, nastal je še večji krik, nego je bil poprej. Oni, ki so bili na vozu, kakor ti, ki so ostali, vpili so in mahali drug drugemu z rokami za slovo, dokler ni izginil voz med bližnjimi hišami.

Jerneju je bilo jako čudno pri srcu med to družino. Bilo je vse pijano, on sam je bil trezen. Dasi se mu je napivalo, kakor vsakemu drugemu, on vendar ni pil. Odkar ga je bilo tako prevaralo vino, bal se ga je kakor strupa. Sedel je otožen na svojem sedežu, v tem ko so drugi prepevali in ukali, da so ga bolela ušesa. Tolažil se je s tem, da to ne bode trajalo večno. Saj so bili to okrog njega večjidel pridni ljudje in pili so le, ker je pri slovesu tako navada, in ker so si hoteli nekoliko prepoditi žalost, ktera obhaja kolikor toliko vsakega, kedar zapušča svoje ljudi.

Vse drugače nego Jerneju pa je bilo njegovemu očetu pri srcu. Vino je njega vselej razveselilo, in tudi danes se je čutil srečnega, kakor že davno ne tako. Pozabil je na vse, tudi na zavarovanje, in klical je tudi potem še vina na mizo, ko so bili drvarji odšli. Kdor je hotel, tisti je lahko pil z njim. In krčmar, ki je kmalu zapazil, da je Veseljak pri denarju, nosil je na mizo, kolikor je hotel. Ko pa je bil nastal mrak, Veseljak ni bil več za na pot. Izkušal je pač nekolikokrat vstati, ali noge so mu popolnoma odpovedale. Zlekne se tedaj po klopi in zaspi.

Drugo jutro se vzbudi še le pozno. Ko se skloni po koncu, gleda nekaj časa debelo na okrog. Bilo je videti, kakor bi ne vedel prav, kje je. Jame premišljevali in počasi se spametuje toliko, da je vedel, kaj se mu je pripetilo. „Preveč sem se ga bil nalezal,“ mrmra sam pri sebi. „Ti zlomek, ti! Pa sem še dejal, da se bodem varoval! Malo ga nisem mogel imeti, ker sem tu obležal. Napak je to!“

Spomni se tudi, da se je mislil zavarovati, in brž seže po denar. Prešteva in prešteva, a niti celih deset goldinarjev ni imel več v žepu. To ga speče. „Zdaj si se pa zavaroval!“ reče sam sebi očitajoč. Marsiktero nerodnost je že

naredil v svojem življenju, a tako ga še ni kmalu jezila kaka stvar. Bilo mu je to najbolj hudo, da svoje obljube ni držal, in da se ni dalo nič več pomagati. Iz obupa pokliče sedaj vina in začne z nova piti, da bi si ohladil jezo. „Za dne ne smem domú,“ misli si, „kajti Mravlja me ne sme videti takega.“ In pil ga je naprej. Pri prvi in drugi merici se mu je oglašala še malo vest, očitajoč mu, da je tako zlorabil prijateljstvo Mravljevo, a pri tretjem poličku se je pa že tolažil, češ, saj zdaj zapade kmalu sneg, in po zimi ne bo gorelo, čemu se tedaj zavarovati! Postajal je veselejši in veselejši in proti večeru se ni menil za ves svet več. Samo te misli se je še vedno držal, da pred mrakom ne sme domú. Bal se je Mravljo razjeziti, kajti če bi ta zapazil, kaj se je zgodilo z njegovim denarjem, hotel bi ga imeti morda takoj vrnjenega, a to bi mu prišlo neprilичno. Res tedaj počaka, da zatone solnce, potem še le se odpravi. Kolovratil je počasi po znanih potih proti domu. Tema se je bila hitro naredila, vendar je bilo toliko svetlo, da ni bilo mogoče izgrešiti pota. Sicer bi bil pa Veseljak za silo tudi z zavezanimi očmi prišel domú, tolikokrat je hodil že tod ob vsaki uri po dnevu in po noči. Bil je prav vesel in zadovoljen. To je res čudno, kako različno se kaže moč vina pri posameznih ljudeh. Ti so grozno siloviti, kedar so pijani, razbili bi najrajši vse, kar jim dosežejo pesti; drugi so otožni, tretji jokajo, ali ne iz žalosti, temveč iz nekake ginjenosti; zopet drugi najrajši pojó ter poljubljajo in objemajo, kar jim pride naproti. Jeden zadnjih je bil Veseljak. V pijanosti bi niti najmanjši živalici ne bil storil nič žalega; prej v treznosti. Srcé mu je kar plavalo v mehkobi in veselju. In če ni imel nikogar, da bi mu bil kazal svojo prijaznost, govoril je pa sam s seboj. Da je včasih tudi malo zapel, zlasti tisto svojo:

„Men' vse jedno je,
Men' vse jedno je,
Imam dnarce,
Al' pa ne,“

ni treba še posebej poudarjati. In Veseljak ni imel ravno tako slabega glasú, če je zapel. Vsaj močan glas je imel, kakor malokdo. Kedar je zakročil iz polnega grla, nihče ne bi bil mislil, da poje že priletan mož, ampak vsakdo bi bil mislil, da sliši peti krepkega mladeniča.

Tudi nocoj je pel Veseljak med potjo, a čim bolj se je bližal domači vasici, tem bolj tih je postajal. Kakor ga

je imel v glavi, pazil je vendar, da bi se ne izdal Mravlji. In ko bi bil pel, vedel bi bil ta takoj, koliko je bila ura, kajti glas njegov je dobro poznal. Zato je Veseljak petje sedaj pustil ter začel rajši zopet na pol glasen pogovor sam s seboj, dokler ni prišel do velike luže pred vasjo. Tu pa so ga pozdravile žabe v glasnem zboru. „Rega, rega,“ čulo se je iz vseh kotov, a Veseljaku se je zdelo, kakor bi bile klicale: „Lej ga, lej ga!“ To mu je dalo povod, da je obstal, povzdignil prst ter začel také-le govoriti: „Preljube moje žabice, ve me že poznate, kaj ne da, od zadnjič?“ I pa če mislite, da pridem zopet k vam leč, zeló se motite. Pomilujem pa vas, pomilujem, da morate vedno tičati v vodi. Voda! brrrr!“ In izogne se daleč na okrog, da bi ga noge ne zanesle zopet tako nesrečno, kakor tedaj, ko je bil s sinom štrbunknil v sredo luže.

Žena je bila že v postelji, ko pride domú. Vzdihnila je pač nekoliko na glas, a rekla ni besede ne.

VIII.

Strašno dolgočasno je postalo sedaj v našem Kôtu. Prišlo je pusto jesensko vreme. Sive megle so se vlačile ob gori, in nebo so zagrinjali gosti oblaki ter branili solnčnim žarkom do zemlje. Včasi je jeseni lepo, lepše nego po letu, kajti vročina je pojenjala in zrak je mnogo prijetnejši. To leto ni bilo tako. Ves mesec vinotok je deževalo, in začetkom listopada je celó sneg zapadel, pač mnogo prezgodaj.

Anica in Metka sta bili sedaj popolnoma na hišo navezani. Sicer tudi po letu nista kdo vé kako okrog hodili, a vendar sta imeli vsaj toliko razlike, da sta včasi na polju delali. In koliko je precej kratkočasnejše, ako se le na vrt stori kaka stopinja. Sedaj niti tega ni bilo mogoče. V taki, od človeškega prometa oddaljeni vasici, kakor Kôt, so ljudje po zimi, kedar zapade sneg, res kar odrezani od drugega sveta. Poštenega pota ni nikjer, in v celi sneg gaziti tudi ni nič prijetnega.

Druga leta je že še bilo po zimi, ko sta bila še Jernej in Marko domá. Prišla sta vsak dan nekoliko k Mravljevim pogledat, in tisti čas je vselej nekako hitro minil, kedar se je z njima kramljalo. Sedaj pa ni bilo žive duše pod streho. Grabež itak ni rad hodil z doma, a tudi Veseljak se je nekaj časa sem izogibal Mravljeve hiše. Najbrž se je

bal, da bi ga Mravlja ne vprašal, kako in za koliko se je zavaroval. Na tako vprašanje bi mu bilo seveda jako neljubo odgovarjati, in zato je rajši čakal, da se vse to nekoliko pozabi.

Sicer so bile zadnji čas razmere med Mravljevimi in Markom in Jernejem nekoliko napete, toda ni dvojbe, da bi se bilo čez zimo vse to poravnalo. Prej ali slej bi bila že zopet oba prišla, in preganjali bi si bili dolgočasne zimske ure, kakor vsako leto poprej. In če bi tudi ne bila prihajala vsak dan, že to bi bilo za Anico in Metko nekoliko tolažbe, da bi ju bili vsak dan, če tudi le od daleč, vsaj videli. Človek tako težko pogreša koga, ki se je navadil nanj! In ko bi se vsaj kaj zvedelo, kako se jima godi po svetu. Popraševali sta večkrat pri Grabeževih in Veseljakovih, ako jim še nihče ni kakega pisma prinesel, a niti Marko, niti Jernej ni bil še nič sporočil. Tako sta ubogi deklici zapuščeni sedeli dan na dan pri šivanju ter povešali glavici, ne da bi kaj dosti govorili druga z drugo. Pa mislili sta tem več. Metka itak nikdar nič huda ni bila na Marka, ampak udala se je bila le očetovi volji. Ni se tedaj čuditi, da je pogostoma nanj mislila in se ga tudi spominjala v molitvi. Večkrat je čula že praviti, kako hudo se vojakom godi zlasti prvi čas, in večkrat se ji je revež v srce smilil, ko si je tako v svoji domišljiji slikala, koliko trpi.

Pa tudi Ana, ki je bila nekaj časa res huda na Jerneja, ker se je bil tedaj tako napil, postala je drugačna. Odpustila mu je bila, kajti čim delj je premišljala, tem bolj se ji je dozdevalo, da to vendar ni bil tako velik pregrešek. Tedaj seveda, ko je zvedela, kako se je bil napil, bila je hudo nevoljna, ker je mislila, da se je nad njim zmotila. Zdaj pa ji je prišlo marsikaj na misel, s čimur ga je opravičevala. „Navajen ni bil vina,“ rekla je sama pri sebi, „pa ga je premagalo.“ Čutila je sedaj, da je bila pretrda z njim, ko ga je tako odvrnila od sebe, in žal ji je bilo. Uverjena je bila, da se ne uresniči očetova bojazen, da bi utegnil Jernej odslej posnemati svojega očeta.

Listopad se je bližal že svojemu koncu, a od nobene strani še ni bilo nikakega poročila. Marko je imel od začetka res toliko opraviti, da še misliti ni mogel na pisanje. Ko bi ne bil pri konjkih, bilo bi morda šlo, a pri dragoncih, tu ni zadosti, da čediš in snažiš v jednomer sebe, ampak skrbeti je treba tudi za konja. Starejši vojaki na

mlajše pa še rajši pritiskajo. Delajo jim kolikor mogoče sitnosti, zlasti pa, ako jim ne plačujejo v jednomer za pijačo. In tega Marko ni mogel storiti. To, kar mu je bil dal oče s seboj, bilo je tako ubogo malo, da je bilo kmalu porabljeno. Zato je moral več trpeti, kakor marsikterega kočarja sin, ki je imel boljšega očeta kakor on. Da bi bil pa vedno domú pisaril po denar in pri tem še Bog vé kako lagal, kakor so drugi delali, tega ni hotel. Ne le zaradi tega, ker ni imel dosti upanja, da bi se bil oče omeščal, ampak tudi nekoliko preponosen je bil. Nikogar ni rad prosil in svojega očeta morda še najmanj. Rajši je delal in se trudil, da je pot curkoma z njega lil, kakor da bi bil prosil za denar in si s podkupovanjem lajšal delo. „Če oče nimajo toliko srca do mene,“ mislil je sam pri sebi, „da bi se sami spomnili, kaj mi je treba, naj ostane pa tako!“ A bridko pa mu je bilo pri tej misli.

Še manj priložnosti nego Marko je morda Jernej imel pisati. Sredi velikanskega gozda, več ur hodá vstran od vsakega človeškega bivališča je pač težko priti do pisanja. Niti peresa, niti črnila in papirja ni bilo ondi dobiti. Drvarji sploh nimajo navade, da bi pisarili domú, in njih družine so tega že navajene, tako da od njih pisma tudi ne pričakujejo ne. Še prestrašili bi se morda domá, ako bi jim prišlo kako pismo, ker bi si mislili, da jim ne prinese nič dobrih novic. Mati Jernejeva bi bila seveda rajši imela, da bi ji bil sin kaj sporočil o sebi; zato ga je tudi prosila pri odhodu, da naj piše. A ker tega storil ni, tolažila se je s tem, da nima prilike, in da tudi noben drvarjev iz bližnjih vasij, kjer je včasih poprašala, ni bil še nič pisal.

Tako se je bil približal že božič, in v Kótu niso še nič vedeli niti o Marku, niti o Jerneju. Nekega dne pa se kar nepričakovano zglasi pismonoša z bližnje pošte, ki je tudi po stranskih vaseh raznašal pisma, kedar je ktero prišlo, pri Grabežu. Ta se je jezil, da je moral pismonoši plačati za pot pet novčičev, in niti mislil ni na to, da bi moglo biti pismo od sina. Ker sam ne pisati, ne čitati ni znal, podá se s pismom k Mravljevim.

„Í kdo mi pa to pisari!“ reče, pismo tja pomolivši in še vedno nevoljen, da je moral plačati od njega. Metki pa je precej nekaj v srcu dejalo, da to pismo ne more od nikogar drugega biti, kakor od Marka. Brž poseže ponje in že na naslovu spozna Markovo pisavo.

„Od Marka je!“ vzklikne z glasom, kteremu se je poznalo, kako razburjena je.

„Od koga pa naj bi bilo drugega,“ reče Mravlja, kteremu ni bilo ljubo, da je hči vpricho Grabeža kazala toliko veselja nad tem pismom.

„A, od Marka,“ reče sedaj Grabež, ne da bi ga bilo kaj sram, da se že prej ni spomnil sina. Toda moramo biti pravični in omeniti moramo, da je tudi on občutil nekoliko veselja, da mu piše sin. Tudi za tistih pet novčičev mu sedaj ni bilo več tako žal, ki jih je bil moral dati pismo-noši. Vsi so bili radovedni, kaj piše Marko. Metka odpre pismo in jame, potem ko ga je bila po tihem že vsega prečitala, čitati na glas. A v pismu ni bilo ravno nič posebnega. Pričakovali so, da bode tožil, kako mu je hudo, kako ga trpinčijo, kakor je to navada, da pisarijo vojaki domú, a o vsem tem ni bilo ničesar v Markovem pismu. Opomnil je pač, da mu je od začetka šla trda, da vsled obilega opravka doslej ni utegnil pisati, a pristavil je tudi, da se je sedaj že privadil, in da se mu odslej več ni bati hudega. Da je na koncu pisma naročil očetu pozdrave tudi za Mravljeve, to je samo ob sebi umevno, kakor tudi to, da Metke posebej ni omenil. Kaj takega deklica tudi pričakovala ni in vesela je bila, da jih sploh ni pozabil. Tudi potem še, ko je bila pismo prečitala že do konca, držala ga je še vedno v roki in še vedno je zrla vanje, kakor da bi se ne mogla ločiti od ljubih vrstic.

„Sedaj pa glej, Grabež, da mu za božič kaj pošlješ!“ reče po kratkem premolku Mravlja.

„Grabeža se poloti kašelj, kakor vselej, kedar mu je kaj neprijetnega priletelo na uho. Trpelo je nekaj časa, dokler se ni odkašljaj, potem pa reče:

„Saj mu ni nič hudega! Nič ne piše, da mu naj kaj pošljem.“

„Ravno zato, ker ne piše, pošlji mu! Meni baš to tako dopada,“ reče Mravlja, „da ne toži in moleduje tako, kakor to delajo drugi, ki so pri vojaki. Vidi se, da je fant moški. Da bi ne potreboval, tega se ni bati. Kdaj je vojak tako preskrbljen, da bi mu ne prišel denar prav! Saj ne rečem, da mu pošlji dosti na enkrat. Boljše je, ako mu pošlješ večkrat, pa po malem. Jeden petak pa mu sedaj moraš precej poslati. Kar odpišimo mu. Saj ti tako ne znaš pisati, in da ne boš hodil drugam, naj pa jedna naših deklet piše.“

Mravlja je vedel, če Grabeža sedaj izpusti, da Marko ne dobi ne denarja, ne odgovora. Zato je tako naganjal. Grabeža pa je bilo malo sram, da bi ne bil sinu čisto nič poslal, ko so ga tako silili. Privoli tedaj na vse zadnje v to, da mu pošlje tri goldinarje.

„Zadosti ima za enkrat!“ reče. „Pa še drugo pot kaj!“

Metka pa je bila med tem že vse pripravila, kar je za pisanje potrebno: papir, pero in črnilo, in čakala je le, da ji začno narekovati. Od vseh strani so ji dopovedovali, kako in kaj naj zapiše, a ona, prebrisana, kakor je bila, zapisala je marsikaj malo drugače in lepše, kakor so ji veleli. Sklenila pa je pismo blizu tako, kakor Marko svoje. Pozdravljal ga je seveda najprej oče, potem pa tudi vsi Mravljevi. Da bode poznal njeno pisavo, vedela je in tudi tega se ni bala, da bi njenih posebnih pozdravov ne čital iz teh vrstic.

Ko je bilo pismo končano, podal se je Grabež domú po denar, ker so ga hoteli v pismo zapečatiti. Komaj je bil Grabež vrata za seboj zaprl, reče Mravlja: „Ti grdi skopuh, ti! Za dva goldinarja se je tako pulil. Da še svojemu sinu ne privošči ničesar! Popravi v pismu in reci, da mu pošlje pet goldinarjev. Bom pa jaz dal zraven dva goldinarja. Fant se mi smili. Naj bo v božjem imenu! Na, to imaš dva goldinarja; deni ju noter z onimi tremi, ki ti jih dá on. Pa tako naredi, da ne opazi, ker bi mu morda ne bilo prav.“

Metka res stori, kakor ji je velel oče. Ko pride čez malo časa zopet Grabež nazaj ter ji izroči tri goldinarje, spravi vseh pet tako naglo v pismo, da ni ta nič opazil. Pismo pa je obdržal Mravlja, ker je imel drugi dan itak nekaj opraviti v trgu in ga je hotel tamkaj sam oddati, kar je bilo tudi Grabežu prav.

„Sedaj bodeš moral enkrat vendar tudi prošnjo delati za fanta, ako tega še nisi storil,“ opomni Mravlja. „To ne gre tako hitro, veš, kakor ti misliš. Trije meseci prej pretečejo, predno je taka prošnja rešena. Jaz sploh ne vem, zakaj ga tamkaj puščaš, ko bi ga nemara vendar domú dobil, ako bi se potrudil. Gotovo seveda ni, toda poskusiti je; saj nisi več tako trden.“

„Jej, jej!“ vzdihne Grabež. „Zdaj, ob tem času, pa hoditi do okrajnega glavarstva, to je hudó. Pa bom moral seveda, ni drugače! Oh, to bodo zopet stroški to! Boga zahvali, da nimaš nobenega sina!“

„Jaz pa pravim,“ odvrne Mravlja, „da ti Boga zahvali, da imaš takega sina! Lahko si ga vesel! Le glej, da ga kmalu dobiš domú. Sicer to ni nič slabega, če človek malo po svetu pogleda, ali boljše je vendar le zanj, dokler je tako mlad, da je domá.“

Metka in Anica sta bili zdaj za nekaj časa zadovoljni, kajti Markovo pismo jima je bilo celo vrsto dni predmet pogovorov in zabave. Vedno in vedno se je obračal pomenek zopet nanj. Zdaj sta ugibali in preudarjali, ima li že pismo v rokah, katero so mu bili odpisali, zdaj zopet, kaj bode z denarjem začel, ki je bil pismu pridejan. Spominjali sta se ga zlasti božične praznike in uverjeni sta bili, da tudi on sedaj misli na dom. Kdo pa bi se o božičnih praznikih ne spominjal svoje rojstne hiše in vasi!

Jerneja pa zadnji čas nista imeli nič kaj pogostoma v mislih. Je že tako; kdor se delj časa ne zglesi, pozabijo ga. Pozabili ga sicer deklici nista bili, a ker ni bil še vedno nič pisal, imeli sta tudi manj vzroka, spominjati se nanj.

Bilo je že sredi predpusta, ko se je Grabež vendar le odločil v mesto do okrajnega glavarstva, delat prošnjo, da bi mu odpustili sina od vojakov. Prošnjo so mu takoj napravili, a kako se je prestrašil, ko so mu povedali, da bode moral še v glavno mesto pred naborno komisijo, da ga preiščejo, ali res ni za delo zmožen, in ali tedaj res potrebuje sina. Hotel je iti tukaj k zdravniku ter predložiti zdravniško izpričevalo, a vse zastonj. Tako je v postavi, in drugače ne more in ne sme biti. Vprašal je potem, ali ne bi mogel iti kar zdaj naprej, ker je že na poti, a tudi to ni šlo. Rekli so mu, da naj gre domú, in da naj pride zopet, kedar ga pokličejo. To mu kar ni hotelo v glavo, da bi moralo vse ravno tako biti, kakor so mu dopovedovali gospodje v pisarni. Ugovarjal je to in ono, a pomagalo ni nič. Udati se je moral. Toda predno se je vrnil iz mesta, hotel se je še prepričati, kaj je na tem, kar je pravil svoje dni Mravlja, da pride stari srebrni denar ob veljavo. To se mu je zdelo popolnoma neverjetno, toda dognati je hotel vendar le, kaj je na tem, da bi Mravlji potlej vsaj lahko v obraz povedal, da tisti njegov časopis ne vé nič, in da je škoda dajati denarja zanj. Dosti ni vzel s seboj, ker se je bal, da bi ga kdo ne oropal; samo tako od različnih tolarjev po jednega je bil dal v žep, da bi videl, kaj jim porekó v mestu. Mislil si je, da takih ondi še nimajo ne, kakor on. Toda, kamor je prišel in poprašal, koliko je

ta ali oni tolar vreden, gledali so ga pomilujoč in mu rekli: „Mož, to je sedaj le še malo vredno. Pred tremi meseci bi bili morali priti! Tedaj bi bilo še šlo tedaj, zdaj je pa prepozno! Toliko vam damo, ako hočete.“

In ponujali so mu tako male zneske, da sta ga pretresovala groza in mraz. Tedaj je vendar le res, kar je trdil Mravlja? Njegov časopis je imel prav! In on ima toliko takega denarja! Že njegov oče in stari oče sta devala srebro na kup, in on je tudi marsikaj pridejal. Kako bogatega vendar se je menil, zdaj pa se je na enkrat njegovo premoženje tako skrčilo! Ko bi bil vsaj Mravljo poslušal! Spoznal je sedaj, da je vendar le dobro, ako se človek nekoliko briga za to, kar se godi po svetu. Bil je ves obupan in dolgo ni vedel, kaj naj počne. Končno pa se odloči, da tako pod nič svojih tolarjev ne dá. „Morda pridejo sčasoma pa zopet do svoje stare veljave,“ misli sam pri sebi. Da bi srebro, staro srebro bilo zdaj tako po ceni, to mu kar nikakor ni šlo v glavo. „Ves svet je dandanašnji goljufen,“ reče jezno, ko se je odpravljal domú. „Ne boste jih žrli mojih tolarjev ne! Rajši jih obdržim, kakor da bi vam jih dal več kakor na pol zastonj!“ S tem sklepom se je vračal iz mesta domú. A da je bil zadovoljen, tega ne bi mogli ravno trditi.

Črez kake tri tedne potem pa je dobil Grabež poklic, da mora v glavno mesto pred naborno komisijo. Odpravil se je zopet s težkim srcem. Pot do tjakaj je bila dolga, in dolga pot vedno stane, če človek še tako varčuje in stiska. Ali kaj se hoče, šlo je za sina, in bodimo pravični, tudi v Grabeževem srcu se je sem ter tja ganilo nekaj, kakor očetovska ljubezen. Res si ga je želel zlasti zaradi tega domú, ker ga bo na pomlad zopet potreboval pri delu, ali sem ter tja se mu je vendar tudi stožilo po njem. Da se je tako obotavljal delati prošnjo zanj, temu je bila seveda kriva njegova skopost. Človek, ki sebi ničesar ne privošči, tudi za otroke ne izdaja rad denarja.

Grabež ni nikoli dosti jedel in pil, a predno se je podal v mesto pred komisijo, ni teden dnij skoro ničesar použil. Hotel se je s postom še bolj izstradati, nego je že bil izstradan. Tako delajo navadno v svoji brezumnosti očetje, ki hočejo oprostiti svoje sinove od vojaščine. Ko bi vedeli, kako malo take stvari pomagajo, ne stradali bi, temveč živeli bi, kakor po navadi. Tudi obril se ni Grabež celih štirinajst dnij prej, da bi bil videti še bolj star in slab.

Ali njemu vsega tega ni bilo treba. Tudi če bi bil obrit prišel in bi se bil zadnji teden hranil celó boljše, kakor je bila njegova navada, bili bi zdravniki izjavili, da ni zmožen več za delo. Potrkali so ga malo po prsih, pretipali mu nekoliko roke, in zdravnika sta izrekla, da sam ni za nobeno kmetsko delo več. Zadovoljen se je tedaj vračal Grabež domú. V tej nadi, da mu pride sin nazaj, pozabil je nekoliko nezgod, ki so ga zadnji čas zadevale druga za drugo. A čakal je in čakal, da pride Marko, pa ga le ni bilo. Kakor strela z jasnega neba pa ga zadene odlok, ki ga je nekega dne dobil od okrajnega glavarstva, in v katerem je bilo zapisano, da se njegovi prošnji za oprostitev njegovega sina od vojaške službe ne more ugoditi. On ni vedel, kaj vojaški zakon vse določuje, in je mislil, da zadostuje, ako le spoznajo, da on ni zmožen za delo. Ni pa vedel nič za določilo, ki pravi, da oče svojega sina ne more oprostiti, ako je njegovo zemljišče tako veliko, da ga lahko dá v zakup (najem), ali pa obdeluje z najetimi močmi. In na to so se pri Grabežu sklicevali. Bilo je tedaj zopet vse zastoj: pota, trud, post in stroški! To je Grabeža tako potrló, da nekaj dnij ni mogel iz postelje, in da sta Mravlja in Veseljak res že mislila, da ne vstane več. Obiskovala sta ga, ko je ležal, kakor veva krščanska dolžnost, in tolažila sta ga, seveda vsak po svoje. Mravlja mu je pravil, da se zoper to odločbo lahko še naprej pritoži, Veseljak se je pa po svoji stari navadi bolj norčeval iz njega, kakor ga pomiloval.

„E, kaj si boš to toliko jemal k srcu, glej, saj mojega tudi ni! Ti vsaj veš, kje je tvoj, jaz pa o svojem še tega ne vém. Še sedaj mi ni nič pisal. Pa naj bo, kjer hoče! Slabo se mu nemara ne godi, če ne, bi se že oglasil. Le pogum, Grabež, pogum! Izpij ga par kozarčkov na to jezo, pa ti bo odleglo; boš videl, da je res. Boljšega zdravila ga ni, kakor je vinček, meni verjemi!“ Tako je govoril Veseljak in sline požiral, ko se je spomnil vina, kajti že dolgo ga ni pokušal. Grabež pa se je molčé obračal v steno, kakor bi se hotel umakniti izkušnjavi. Da bi mu požirek dobrega vina vлил novega življenja v otrple ude, to je sam čutil, toda škoda se mu ga je zdelo, škoda!

IX.

Bližala se je že velika noč, od Jerneja pa ni bilo še vedno nič slišati. Veliki četrtek se je napotil Mravlja v trg, da nakupi, kar potrebuje za praznike. Ob takih prilikah ni

Mravlja nič varčeval. Ob praznikih je hotel, da je v njegovi hiši vsega dosti. Saj potrebovali ravno niso toliko, a vendar se je moralo prinesiti to in ono iz trga: boljše moke, govedine, nekoliko sladkih rečij za v kolač in potvice in tudi pomaranč za piruhe. Vsega tega je hotel Mravlja nakupiti, da bi mu bila družinica lepo zadovoljna o velikonočnih praznikih. Sicer je hčerama, ko sta klicali za njim, naj jima ne pozabi prinesiti piruhov, odgovoril nekako mrzlo: „Kaj bosta z njimi?“ Toda bili sta prepričani, da dobita vsaka po dvoje lepih pomaranč, kedar se vrne, in morda še celó kako rudečo vmes, kajti Mravlja je znal izbirati pomaranče, kakor malokdo. Vedel je natanko, ktera bo dobra in sladka, ktera ne.

Od Grabeževih in Veseljakovih ni šel nikdo v trg. Grabež bi bil pač lahko poslal po to in ono, ali čemu? Sam ne potrebuje ničesar, nekaj svinjine za družino je domá, in govedina, ali je, ali ne. Pri Veseljakovih pa niso imeli, da bi bili hodili v trg po take reči. Odkar je bila toča pobila, šla jim je zeló trda. Toliko da niso stradali. To je bilo še jedino dobro, da so bili pšenico in rž spravili že prej domú, predno se je bila vsula pogubonosna toča na polje. Veseljak se je držal sedaj nekako bolj svojega doma. Kaj pa je tudi hotel? Denarja ni bilo, da bi bil mogel v gostilno, na kredo pa ni nič več dobival. Moral je tedaj ostajati domá, dasi se mu je zdelo grozno dolg čas. Prvič v njegovem življenju ga je zapuščala dobra volja. Postajal je siten, kar poprej ni bila njegova navada. To pa je seveda najbolj občutila njegova žena. Prejšnje čase je bil vedno prijazen z njo, če ga je tudi sem in tja malo oštevala, ali mu pokladala to in ono na srce; sedaj pa je bil zeló malobeseden in oduren. Prazniki, ki so bili pred durmi, spravili so ga še bolj v nevoljo. Druge dni se že še prebije, ali take praznike, kakor so velikonočni, pa brez mesa in brez požirka vina, to je bilo malo preveč, in veselje in ravnodušnost je morala preiti tudi takemu človeku, kakor je bil Veseljak. Ali najhujše ga je še čakalo. Na cvetno nedeljo mu pride od krčmarja, pri katerem je tolikokrat pil za gotovi denar in na upanje, in kateri mu je bil posodil tudi nekaj sto goldinarjev na hišo, pošta, da mu ima v osmih dneh poravnati obresti od dolga; če ne, tožil ga bode za obresti in glavnico pri sodnji.

„Ravno prav pride še to,“ togotil se je Veseljak in hodil jezno po hiši gor in dol. „Kje naj dobim denar? Saj

še za sol ne bomo skoro imeli!" To priliko je hotela žena porabiti in ga opomniti na to, da je pač vsega tega sam kriv. Zato reče:

"Vidiš, ljubi moj mož, vsega tega nam bi ne bilo treba, ko bi bil ti malo bolj pameten. Čemu je bilo treba zapravljati, čemu popivati? Saj ti bi ga ne bila nikoli branila jeden kozarec ali dva, ker vem, da imate vi moški drugačne potrebe, kakor me ženske; ali tako počenjati, kakor si počenjal ti, to ni bilo prav. Kaj pa si imel od vsega tega? Ko bi ga bil použil toliko, kolikor si ga bil potreben, naj bi bilo v božjem imenu. Tako pa si popival po cele dni, in nazadnje te je pa le glava bolela. Nisi samo denarja v stran metal, ampak tudi zdravje si si izpodkopaval. In zdaj imaš za hvaležnost od tistega, kteremu si največ denarja pustil, pa še to, da te ravno na praznike prijemlje. Lepi piruhi to! In kolikor ga poznam, ne bo odjenjal. Plačaj, ali pa po svetu! Boš že plačal, saj! O moj Bog!"

In žena se je bridko izjokala. Veseljaka pa je ta propoved razkačila. Že je mislil zavpiti nad njo, toda premisli se. Čutil je morda, da je zaslužil ta očitanja, in šel je rajši venkaj. Ona pa si je še dolgo brisala solze in vzdihovala k Bogu, da bi jo kako rešil iz te stiske.

Tako je bilo v naši vasici. Pri Grabeževih pusto in žalostno, pri Veseljakovih zopet tako, a v vsaki hiši iz drugih vzrokov. Kjer vlada nespamet, tam ni prostora sreči. Vsakdo je sam svoje sreče kovač. Resničen pregovor! Kako vse drugače je bilo pri Mravljevih. Mir in zadovoljnost sta vladala v tej hiši, in veselega srca je gledala Mravljeva družina lepim velikonočnim praznikom naproti.

Ko je šel Mravlja veliki četrtek v trg, zglasil se je mimogredé tudi na pošti. Sicer ni od nobene strani pričakoval kakega pisma — kdo naj bi mu bil tudi pisal! — le svoj časopis je hotel vzeti za slučaj, da je bil že prišel. Pa kako se začudi, ko so mu povedali, da ga razun časopisa čaka tudi pismo, obloženo s sto in petdesetimi goldinarji. Sam sebi ni verjel, ko je držal pismo v roki. Kdo naj bi mu bil pisal in celó še denarja poslal? Kar upal si ni odpečatiti pisma. „To mora biti kaka pomota,“ misli sam pri sebi. Ogleduje in ogleduje ter prebira naslov, a ta je govoril na vsak način zanj. Ko bi bil še kak drug Kôt na svetu in ondi kdo z ravno tistim imenom in ravno tisto hišno številko — mogoče! Toda verjetno to ni bilo. Po daljšem preudarjanju se vendar ojači toliko, da odpre

pismo. „Menda me ni napravil kdo za prvega aprila?“ — Tudi ta misel mu je prišla, ko je odpiral pismo, kajti bilo je res ravno prvega aprila. Ne, v pismu sta bila dva petdesetaka in pet desetakov, kakor je bilo zunaj na pismu zapisano. „To je vendar čudno,“ reče Mravlja, spravljajoč denar v svojo listnico. Pa saj iz pisma se mora vendar razvideti, kaj je na tej stvari. Začne tedaj čitati. „A tako!“ vzklikne, prebravši pismo. Denar ni bil njegov, vendar na obrazu se mu ni videlo, da bi bil neprijetno iznenadjen. Pismo in denar sta bila od Jerneja. Med drugim je stalo v pismu tudi sledeče: „Vem, da ste bili hudi náme in ste morda še, vendar se predrznem, obrniti se do Vas. Pred vsem naj opomnim, da tedaj, ko ste me videli tako vinjenega, nisem bil toliko izgrešil, kakor se je zdelo morda Vam. Očeta sem hotel obvarovati pijanosti, zato sem sam več pil, a pri tem sem se ga bil nalezal. In to tem lažje, ker ga nisem bil vajen. Upam tedaj, da mi tega ne boste več jemali v zlo. Zakaj pa ravno Vam pišem in Vam pošiljam denar, boste pa tudi morda razumeli. Saj veste, kako je pri nas doma. Če pošljem očetu denar, bilo bi kmalu po njem. To je prvi zaslužek, ki Vam ga pošiljam. Hvala Bogu, dobro sem zadel. Od začetka sem bil res navaden drvar, a gospodar, kteremu smo delali, izbral me je kmalu za nekakega nadzornika. Ker znam pisati, zapisujem mu delavce, kdaj kateri vstopi ali izstopi, koliko ima zaslužka, koliko je prejel od gospodarja na račun, in razun tega še nadzorujem, kako se drva spravljajo iz gozda. Moj posel se ne jenja z zimo, ampak tudi čez poletje bom imel zaslužek. Prosim Vas tedaj prav lepo, da mi ta denar shranite, kakor veste in znate. Tukaj ni, da bi človek več denarja pri sebi nosil. Materi lahko vse po pravici poveste, in če morda potrebujejo kaj, le dajte jim, kolikor zahtevajo. Skoz njih roke tudi oče lahko kaj dobijo, ako je potreba. Pozdravite oba, a očetu recite, da sem jih velel po kom drugem pozdraviti.“

Nato so sledili še pozdravi na Mravljo samega in vso njegovo družino. Mravlja je bil tega pisma tako vesel, da se ni vedel kam dejati. Bolj ga je veselilo, kakor če bi bilo teh sto in petdeset goldinarjev njegovih. „Saj ni tako napačen fant, kakor sem mislil,“ ponavljal je vedno zopet sam sebi. „Krivo sem ga sodil! Zdaj mi je vse jasno. Očeta je hotel sramote obvarovati, pa je sam noter zagazil. To bo Veseljakovka srečna in vesela! Saj ji privoščim, ubogi ženi!

Dosti hudega prestopi, zakaj bi ne imela enkrat tudi vesele ure?"

Tako je govoril Mravlja sam pri sebi in sklenil, da nakupi tudi za Veseljakove nekoliko potrebnih rečij, kajti vedel je dobro, pri čem so. Hitel je z nakupovanjem morda bolj, kakor bi bil, ako bi ne bil Jernejevega pisma nosil s seboj. Sam je bil vesel in kot dobra duša je hotel čim prej tudi druge razveseliti. Hitel je tedaj domú, kolikor je mogel. Ko pa je, domú prišedši, vse nakupljene stvari zložil na mizo, zdelo se je njegovi ženi vsega preveč.

„Nikar se ne boj, saj ni vse naše,“ reče, ko ga začudjena vpraša, zakaj je toliko nakupil.

„Čegavo pa?“

„Veseljakovo,“ odgovori on.

„Ali ti je naročil kaj? Nič nisem videla, da bi bil s teboj govoril zjutraj.“

„Saj tudi ni. Drugače je ta stvar. Na, Ančika, čitaj to pismo. Potem vam bo vse jasno.“

Izrekši, izroči starejši hčeri Jernejevo pismo. Morda tudi to ni bilo brez pomena, da je ravno njej velel čitati. Ančika uboga in čita, med tem ko jo drugi poslušajo. Ko je prečitala, bili so nekaj trenutkov vsi tiho. Še le čez nekaj časa izpregovori gospodar, ki je tako rekoč vsem na obrazu bral, kak vtis so napravile Jernejeve vrstice na nje: „Dober fant, kaj ne, ki se tako spominja svojih starišev. Krivico smo mu delali; gledati moramo, da jo popravimo. No, in zdaj veste tudi, zakaj sem nakupil nekaj več, kakor je treba za nas. Vem, da ga pri Veseljakovih ni beliča pri hiši. Prišlo jim bo tedaj prav, ako jim nekaj tega odstopimo. Da bi Veseljakovka sama pošiljala v trg, to je zdaj skoro že prepozno. Ako ne bo zadovoljna, da sem to storil na svojo roko, bomo pa sami porabili. Nič mi ne bo žal teh par desetih. Ali zdaj je treba, da stopi kdo po njo. Veseljak ne sme nič zvedeti o denarju. Domeniti se treba, kako in kaj. Marjana, kar stopi ti sama tjakaj! Reci ji, da bi jaz rad nekaj govoril z njo, in da jo prosim, naj pride malo semkaj. Pa reci ji, če le mogoče, tako, da Veseljak ne bo slišal.“

Žena takoj uboga moža ter stopi k Veseljakovim. Črez malo minut je bila z Veseljakovko zopet tukaj.

„Kaj mi imaš takega povedati,“ vpraša Veseljakovka Mravljo. Bila je nekoliko v zadregi, ko je videla toliko stvari razloženih po mizi. Zdelo se ji je, kakor bi ji hoteli

razkazovati, kaj so vsega nakupili, akoravno se ji Mravljevi doslej nikoli niso videli bahati.

„No, ali ste že kaj nakupili za veliko noč?“ izpregovori Mravlja. Veseljakovka zarudi. „Tedad se hočejo vendar le bahati?“ misli si. Z glasom, kateremu se je videlo, da izvira iz nekake nevolje, odgovori: „Mi ne moremo tako, kakor vi! Morali bomo z manjšim biti zadovoljni.“

„No, no, kaj bi takisto! Lej, to ni vse naše!“ reče Mravlja. „Bil sem v trgu in mislil sem si, zakaj bi tudi za vas ne prinesel kaj s seboj. Ne bode vam treba vsaj pota delati.“

Veseljakovka ga strmeč pogleda. Zdaj je bila prepričana, da se norčuje iz nje. Z užaljenim glasom ga tedaj zavrne:

„Mravlja, od te strani te še nisem poznala! Ali sem te kdaj že prosila miloščine? In če me enkrat Bog tako daleč poniža, da jo bom morala, tako predrzna ne bom, da bi te prišla prosit mesa in takih stvari, ki vse niso za beraški želodec. Zahvalim te tedaj za tvojo ponudbo!“

Izrekši, hoče oditi. Ali sedaj poseže Mravljevka vmes: „Pojdi, pojdi!“ reče svojemu možu. „Kaj bi toliko časa skrival! Povej ji, kar imaš povedati. Saj mora biti res že nevoljna!“

„Počakaj no, Neža!“ pokliče Mravlja Veseljakovko nazaj. Napak si me razumela. Ne ponujam ti miloščine. Iz tvojega denarja sem to za te kupil, in vpraša se le, ali ti je prav. Poslušaj! Ana, čitaj še enkrat tisto pismo!“

Dekle uboga in prečita še enkrat Jernejovo pismo, katero je še vedno držala v roki. Veseljakovka je bila vsa iz sebe od prevelike sreče. „Ali je mogoče?“ vzklikne in si obriše solze. „O ti ljubo moje dete ti! Nam pošilja, sam morda pa strada! Hvala Bogu, da je zdrav! Iz kake stiske nam je pomagal! Tega ne veste še, da nam je Perhavec — tako se je imenoval krčmar, kateremu je bil Veseljak dolžan — pretil z bobnom. Zahteval je obresti, a kako naj mu jih plačamo? Sedaj pa mu lahko zamašimo usta za nekoliko časa. Samo kako to ukreniti, da moj mož ne zvé za denar? Saj veste, kakšen je. Ne sme ga videti okroglega.“

„Ravno to je, zaradi česar sem te sem poklical,“ pripomni Mravlja. Kaj boš pravila o svojem možu, saj ga poznamo vsi. Dober človek je, samo slabosti ima. Kaj hočemo, kdo jih pa nima? Domeniti se moramo tedaj zdaj, kako se spravite iz stiske, ne da bi prišel on na sled, odkod je prišla pomoč.“

„Veš kaj,“ meni Veseljakovka, „nič drugega mu ne porečem, kakor da sem jaz tebe naprosila, in da si mi posodil ti. Saj vem, da bi te bil tudi on že rad prosil, a ne upa si več. Pomagal si nam že tolikokrat, in vedno se bojim istega časa, kedar boš hotel imeti tudi ti svoje nazaj. Vem, da ni tako malo!“

„Molči, molči,“ tolaži jo Mravlja. „Kaj boš tisto! Tvoj mož mi res ne bo nikdar vrnil, vsaj prostovoljno ne; toda Jernej ne pozabi tudi svojega očeta dolgov ne. Sicer pa jaz za tisto lahko počakam. Nič se mi ne mudi, hvala Bogu. Če misliš, da je tako prav, ako rečemo tvojemu možu, da sem denar jaz posodil, naj pa bo. Koliko pa potrebujeta?“

„Tistih obrestij, ki jih zahteva Perhavec, je menda tri in trideset goldinarjev. Daj mi tedaj morda pet in trideset goldinarjev, drugo pa shrani. Pa vračunaj si toliko, kolikor si izdal za me. Prav hvaležna sem ti, da si mi to nakupil, saj drugače bi bili imeli zelo žalostne praznike.“

Mravlja ji odšteje pet in trideset goldinarjev in reče: „Sto goldinarjev bom dal pri prvi priliki v hranilnico, ostalih petnajst goldinarjev pa obdržim, da boš imela za male potrebe. Kedar boš kaj potrebovala, pa se zglesi.“

Na velikonočno nedeljo Veseljak ni bil malo iznenadjen, ko postavi žena tako dobro kosilo predenj, razun tega pa tudi še polič vina. Čemernost, ki se ga je bila nekaj časa sem lotila, mine ga kmalu, in radoveden začne izpraševati ženo, odkod vse to. Ko mu pove, da ji je Mravlja posodil denarja, in sicer toliko, da se bodo tudi tiste obresti poravnale Perhavcu, ni mogel Veseljak prehvaliti, kako dober človek je ta Mravlja. Bil je tako zadovoljen in vesel, da niti temu ni nič ugovarjal, ko mu je žena rekla, da bo ona sama šla Perhavcu plačevati obresti.

„Le ti pojdi le!“ reče ji; „saj tako ne maram več videti tega človeka. Dovolj me je že osleparil pri tistem svojem vinu!“

Velikonočni ponedeljek pa, ko se je bil Veseljak po dobrem kosilu malo vlegel in zaspal, stekla je njegova žena k Mravljevim, in pri tej priliki so pisali Jerneju pismo, ki je bilo tako lepo zloženo — pisala ga je Ančika — da ga je bil on gotovo vesel, ko ga je prečital.

X.

Poletje se je bilo nagnilo, in bližala se je zopet jesen. Jernej je bil že zopet poslal jeden stotak Mravlji, da ga shrani, a bil je tudi toliko previden, da je pisal sedaj

posebej tudi še očetu, ker bi se bilo moralo temu vendar le čudno zdeti, da ni od njega nobenega glasú. Drugi drvarji so bili prišli na pomlad domú, a v Kót je malokteri zašel, in Veseljak tudi ni dobil prilike, da bi bil koga vprašal po svojem sinu; kajti tisti, ki so hodili po zimi drvarit na Hrvatsko, bili so raztreseni daleč na okrog po vaseh. Pač mu je enkrat Mravlja pravil, da je slišal, da se Jerneju dobro godi, a vendar ga je bilo začelo že nekoliko skrbeti za sina. Sedaj je pa bil popolnoma potolažen. Rajši bi bil seveda še videl, ako bi bil sin kaj denarja poslal domú, kajti včasi ga je hudo žejalo. A ker je imel slabo vest in je svojega sina dobro poznal, kako varčen je, slutil je takoj, zakaj je rajši samo obljubil, da prinese nekaj denarja domú, kedar se vrne, nego da bi ga bil poslal. „Boji se, da bi mu ga ne zapravil, zato ne pošlje nič,“ reče sam pri sebi. „Saj ima tudi prav!“

Kakor vidimo, bil je Veseljak previden mož, ki je svoje napake spoznaval, in ki tudi nikomur zameril ni, če mu jih je očital, bodi si naravnost, bodi si prikrito. Udal se je v božjo voljo in čakal, kdaj pride sin z denarjem domú. Da dobi nekaj tudi on v roke, o tem ni dvojil in v tem pričakovanju je bil za sedaj zadovoljen. Bilo je sploh videti, kakor bi bil Veseljak krenil nekoliko na drugo pot. Včasi ga je res mikalo, zlasti ob nedeljah, v kako pivnico — stara navada je železna srajca, ktere ni tako lahko sleči — toda ker denarja ni bilo, ni hodil več na upanje moledovat pijače, kakor se je to večkrat dogodilo prejšnje čase. Perhavec bi mu bil nemara sedaj zopet kaj upal, ker je bil obresti dobil, toda Veseljak ni hotel poskušati svoje sreče. Bil se mu je tudi zameril ta Perhavec, ker ga je bil začel ravno k praznikom tako pritiskati. Kdo je bil porok, da bi ga, ako bi se na novo kaj zadolžil, ravno tako ne prijel zopet prihodnjo veliko noč? Temu pa se je hotel Veseljak na vsak način izogniti, zato je rajši domá „sline požiral“.

Z Grabežem se ni dalo od tistega časa, odkar se mu je bila prošnja za sinovo oprostitev zavrnila, nič več govoriti. Že prej oduren, izogibal se je sedaj še bolj vsakega človeka. Mislil je, da ga vsakdo zasmehuje in mu privošči njegovo nesrečo. Zlasti do Mravlje je imel nekak srd. Zavist ga je morila, da se onemu vse posreči, sam pa da pada iz jedne nesreče v drugo. Zdelo se mu je, kakor da bi mu bil Mravlja vsega kriv. Nič več ni tedaj hodil ob

nedeljah na klop pod Mravljevo hruško posedavat. Še če ga je pozdravil, odgovarjal mu je nerad. Mravlji pa je to hudo delo. Dober človek je bil in nikomur ni nič hudega želel. Obžaloval je svojega soseda zaradi drugih nesreč, zlasti pa tudi zaradi tega, ker se mu ni posrečilo dobiti sina domú. Sedaj bi ga bil res prav krvavo potreboval. Sam je slabel od dne do dne bolj, tako da niti poslov ni mogel več nadzirati; kjer so pa posli prepuščeni sami sebi, ondi gre vse navzkriž. Mravlja se mu je tedaj večkrat približaval. Tolažil bi ga bil rad ter mu svetoval to in ono, toda Grabež ni bil pristopen. Ko je izpregovoril nekoliko besedic z njim, pa mu je ušel. Primerilo se je celó, da mu na njegovo vprašanje niti odgovora ni dal, ampak obrnil mu hrbet ter izginil v hišo.

„Ne vem, kaj bo z Grabežem,“ rekel je Mravlja večkrat svojim; „tako čudno se vede, da me prav skrbi. Mož mora biti hudo bolan, da je tako strašno čemerem in oduren. In izgleda tudi tako slabo, da se le čudim, kako še more okoli laziti. Ne vem, ali bo Marko doslužil svoja tri leta. Če se kako kaj ne predrugači, bode kmalu gospodar.“

Mrak je že legel na zemljo nekega jesenskega dne, in pri Mravljevih so se vsedali ravno k večerji, ko se zasliši glasen krik od Grabeža sem. Vsi skočijo po koncu, in Mravlja hiti sam venkaj, da bi se prepričal, kaj ima pomeniti ta krik. Pa kaj vidi? Grabež je tekel, kolikor so ga mogle nositi stare noge, s toporiščem v roki za raztrganim človekom, ktere ga je bil prepodil iz veže. Kričala sta oba, da je bilo res grdo slišati. Grabež je suval in mahal pred seboj s kolom, in tujec, ki ni hotel prav bežati, ampak se je le bolj umikal svojemu napadovalcu, dobil je marsiktero čez roke in pleča. Rad bi bil Grabežu orodje izvil iz rok, in če bi se mu bilo to posrečilo, Bog vé, kaj bi se bilo zgodilo z Grabežem, kajti videlo se je, kako je razjarjen in srdit. Toda Grabež je vihtil toporišče in z njim mahal okrog kakor divjak, in predno je mogel Mravlja priskočiti, da bi preprečil kako nesrečo, zadene Grabež nasprotnika tako močno po glavi, da ga oblije kri, in da se zgrudi na tla. Toda kmalu se zopet pobere in zbeži, ko vidi še druge ljudi okoli sebe. Predno pa izgine, obrne se še nazaj, in Mravlja je dobro videl, kako je pretel s pestjo. Grabež pa se za to ni zmenil, ampak je še vedno vpil, kakor besen: „Jaz ti bom že pokazal beračiti in ljudem silo delati, ti duša ciganska ti! Potepuh ti tatinski!“

„Za božjo voljo, kaj pa sta vendar imela?“ vpraša Mravlja.

„Kaj sva imela! Nič! Denarja je hotel imeti, večerje, in kaj jaz vem, kaj še! In ko mu nisem hotel dati, bil je pa še predrzen! Še ven ni hotel iti, ko sem ga zapodil, dokler mu nisem s tem-le posvetil.“

„Pa bi mu bil vendar kaj dal! S takimi ljudmi ni dobro črešenj zobati. Mogoče pa tudi, da je bil revež res potreben. In če tudi ne bi bil, pametnejše je, raziti se z lepa s takim človekom, kakor v kregu!“

„Pa mu ti daj, ki imaš!“ kriči Grabež. „Za njim teci, saj ga še dojdeš. Nazaj ga pripelji in pogosti ga, ko veš tako dobro, kaj je prav. Mogoče pa tudi, da sta kaj znana. Morda je od ondod domá, kakor ti!“

Izrekši, odide v hišo.

To je bilo malo hudo za Mravljo. Če bi bil Grabež komu drugemu kaj takega rekel, brez dvojbe bi se bil začel prepir. Ali Mravlja je bil pameten mož. „Saj ne vé več, kaj govori,“ reče in se obrne proti domu. Da ga Grabež nikoli ni prav maral, vedel je dobro, a to, da je svoje misli tako jasno odkril, bilo mu je v dokaz, da je res bolan. Dasi so ga njegove strupene besede nemilo zadele, jezil se vendar ni nanj, temveč pomiloval ga je.

Nekako nerad se je vlegel Mravlja nocoj k počitku. Skrbelo ga je nekaj, dasi sam ni prav vedel, kaj. Beračeva pest, ki je Grabežu tako žugala, ni mu hotela izpred očí. „Da bi se ta človek le ne maščeval!“ mislil si je. Noč je bila tedaj zeló temna. Že na večer so se pripodili črni oblaki na nebo, toda deža ni bilo pričakovati, ker je huda sapa pihala. Pri Mravljevih so bili že vsi v postelji, in tudi luč so imeli že upihnjeno, ko završi zunaj vihar po drevju, in kmalu potem potegne veter s tako močjo, da so vežna vrata, ki so morala biti le slabo zapahnjena, nazaj butnila ter se odprla na stežaj.

„Bog in sveti križ božji!“ vzdihne Mravlja ter vstane, da bi šel vrata zapirat, v tem ko so žena njegova in hčere v strahu trepetale in molčale. „Bog nas obvaruj kake nesreče!“ Zapahnivši duri in vrnivši se v sobo, vleže se Mravlja zopet, toda zaspati se mu ni dalo. Skrb, ki ga je mučila že prej ves večer, ni ga tudi zdaj hotela zapustiti. Moralo je biti že blizu polnoči, ko se mu oči vendar za nekoliko časa zatisnejo. Toda spal ni četrť ure, ko se

zopet vzbudi. Ko izpregleda, bilo je vse svetlo. Prvi trenutek je mislil, da je že dan. A kmalu se spametuje. „Jezus Marija, gori!“ zavpije, tako da so se tudi žena in hčere takoj vzbudile. Brž skočijo iz postelje, a le s težavo so se za silo oblekli. Kdor se je že kdaj ob klicu ognja vzbudil, vé, kako težko se človek o takih prilikah oblači. Vse gre človeku narobe. Suknjo natika na noge, a hlače na roke. Mravlja je pobral iz skrinje brž vse, kar je bilo posebne vrednosti. Imel je take reči vedno na svojem mestu skupaj zvezane. Bilo je treba tedaj le noter poseči, in denar, hranilnične knjižice, dolžna pisma itd. so bili rešeni. Za vse drugo se ni menil. Ven steče, da bi spravil tudi oba sosedu na noge, ako se še nista vzbudila. Grabežev skedenj je bil že skoro pogorel, in tudi njegov skedenj, pa Grabeževa hiša sta bila že v plamenu. A pri Grabežu so še vsi spali. Pač pa so bili pri Veseljaku že po koncu. Mravlja steče tedaj najpoprej h Grabeževim. Vpre se v vežna vrata z vso močjo, tako da so precej odskočila. Stopivši v hišo, zavpije: „Brž ven, da ne zgorite!“ Vsi planejo po koncu; toda da bi še kako reč rešili, na to ni bilo niti misliti. Pri strašanskem viharju, ki je divjal, bilo je hkratu vse v plamenu. Zbežali so kar v spodnjih oblekah pod milo nebo. Mravlja pa pobere nanagloma obleko, ki je okrog ležala, ter jo nese ven za njimi. V tem so bile Mravljeve hčere in žena izgnale iz domačega in Grabeževega hleva živino venkaj, samo dveh Grabeževih prašičev ni bilo več mogoče spraviti iz svinjaka. Pri Veseljaku so tudi rešili živino; da bi pa bili oteli še kaj drugega, za to ni bilo časa. Predno so se prebivalci našega Kóta prav zavedli, bile so vse tri hiše z vsemi drugimi poslopji vred do tal uničene. Mravlja in Veseljak sta pobita molčala, Grabež pa je tulil, da ga je bilo groza poslušati.

„U juj, juj! u juj, juj!“ vpil je v jednomer. „Moj denar, moj denar, moji tolarji, vse je zgorelo, vse!“ Te besede je ponavljal neprenehoma z glasom, ki ni bil nič podoben človeškemu.

Najprej se je zavedel Veseljak. Lahkomiseln, kakor je bil, ni se mogel vzdržati smeha, ko je čul Grabeža tako kričati. K njemu stopi in mu reče: „I saj si vedno trdil, da nimaš ne tolarjev, ne denarja; kako vrabca ti je moglo potem kaj zgoreti!“

„O, imel, imel, dosti sem imel,“ kričal je Grabež; „zdaj nimam pa nič, nič, čisto nič! Berač sem, berač!“

Veseljak pa ni imel nič kaj usmiljenja do njega, če ne, bi ne bil napravil sledeče opomnje. „Glej, Grabež!“ rekel je; „tu stojimo zdaj vsi trije pri pogorišču. Sedaj sem prepričan, ko še nikdar prej, da je bil Mravlja res najbolj pameten izmed nas. Zdi se mi, kakor da bi bile tu v nas treh utelešene sledeče čednosti in nečednosti: v Mravlji varčnost in previdnost, v meni lahkomiselnost in zapravljivost, v tebi pa umazanost in skopost. Ali to ti rečem, Grabež, še si bil ti večji bedak nego jaz! Zdaj sva do malega oba jednaka. Oba sva berača, ti in jaz! Kaj ti pomagajo sedaj tvoji tolarji in bankovci, ki si jih skupaj grabil vse svoje življenje? Poišči jih sedaj v pepelu! Jaz sem od tega, kar sem imel, vsaj kaj užil; ti pa nisi ne sebi, ne nikomur drugemu ničesar privoščil. Vrgel si vse ognju v žrelo! Ko bi bil vsaj v hranilnico dajal! Mravlja vem, da ima hranilnične knjižice pri sebi.“

Te zadnje besede so Grabeža bolj popadle, kakor vse drugo. Začel je zopet tarnati in tuliti, da bi se bil moral kamenu smiliti. Mravlja stopi k njemu in ga tolaži: „Nikar ne obupuj in pomiri se! Kaj pa tisti denar, ki ti je zgorel! Polje imaš in travnike . . .“ Ali Grabež mu ni dal izgovoriti. Veseljaka je lažje poslušal, kakor njega. „Molči!“ zarohni nanj. „Ti lahko govoriš, ki si vse rešil, in zavarovan si tudi! Uuu, ti si zažgal ti, in noben drug, da boš zdaj lahko potegnul denar!“

To pa je bilo celó Mravlji preveč. „Grabež, ne govori tako!“ reče z odločnim glasom. „Hočeš li vedeti, kdo je kriv vse naše nesreče? Noben drug, nego ti! Zažgal nisem ne jaz, ne kdo drug izmed nas, pač pa oni berač, ki si ga sinoči udaril s toporiščem po glavi. V tvojem skednju je začelo goreti, in zažgano je bilo iz maščevanja! Ali sem tedaj jaz kriv?“

„Prav imaš,“ pristavi Veseljak. „O ti si pameten, Mravlja! O da te nisem poslušal! Kako dobro bi bilo, ko bi se bil zavaroval!“

„Ali se nisi?“ vpraša začudjen Mravlja.

„Odpusti!“ prosi Veseljak, „saj veš, kakšen sem. Meni bi ne bil smel dati denarja v roke.“

„O ti lahkomiselni človek!“ vzdihne Mravlja. „Tedaj si tudi tisti denar zapil? Ali veš, kaj si storil?“

„Vem!“ reče Veseljak; „samo prosim te, ne pridiguj mi nikar! Če misliš, da sem kaj zaslužil, vzemi rajši palico

v roke in naloži mi jih; lažje bom trpel to, nego očitanja. Nikjer nisem tako občutljiv, kakor v ušesih.“

Mravlja umolkne. Čemu tudi govoriti! Po toči zvoniti in gasiti po tem, ko je že pogorelo, ne pomaga dosti.

Proti jutru je začelo deževati, kajti sapa je bila pojenjala. Prepozno! Le tem žalostnejše je bilo gledati pogorišče, ko se je ploha vlila črezenj. Smrdljiv dim je vstajal iz razvaline, in nastal je takov sopar v obližju, da se je komaj dihala. Sicer pa tudi ni kazalo na dežu stati. Kakih tri sto korakov od pogorišča je imel Mravlja veliko sušilnico. Streha je bila zelo razprostrta, zato so iskali tam zavetišča. Tudi Grabeža so spravili, dasi le s težavo, pod streho. Ondi so sedaj čakali, dokler se do dobrega ne zdani. Grabež je sedel sam záse, ne menéč se za druge, Veseljak pa se je vedno približeval Mravlji, a ta je bil zelo nevoljen nanj, ker se ni bil zavaroval. Toda vse to Veseljaka ni odvrnilo od tega, da bi ne bil vedno zopet z nova pričel pogovora z Mravljo. Končno mu kar naravnost reče: „Glej, Mravlja, nič drugega nam ne ostane, kakor hiše zopet postaviti.“

„Gotovo,“ poseže Mravlja vmes, „ako jih hočemo imeti!“

„Kaj ne da?“ nadaljuje Veseljak vesel, da se je Mravlja podal v pomenek. „Toda brez denarja ne gre taka reč.“

„Tudi to je gotovo!“ opomni Mravlja.

„Vidiš, Mravlja, midva sva oba jednih mislij,“ norčuje se Veseljak. Toda zdaj pride glavna reč, in v tej morda ne bodeva jedne misli. Jaz bi namreč dejal, Mravlja, da bi ti meni lahko toliko posodil, da bi si zopet postavil hišo.“

Zadnje besede je Veseljak nekako strahoma izgovarjal, ostro pazeč, kak vtis napravijo na Mravljo. Ta pa je nekaj časa molčal. Veseljak je že mislil, da ne bode nič odgovora, toda Mravlja reče po daljšem premolku:

„Tebi že ne!“

Ta odgovor ni bil nič kaj ugoden, toda Veseljak se ni dal ostrašiti.

„Komu pa?“ vpraša.

„Tvojemu sinu izroči posestvo, potem bomo pa govorili!“

„Kaj? Za starega me hočeš napraviti? Oh, ko sem pa še tako mlad!“

„Na pameti, dà, si mlad! Ravno zato hočem, da izročiš gospodarstvo sinu.“

„Imej usmiljenje, Mravlja! Ali ni mogoče drugače?“

„Nič usmiljenja!“ odgovori trdo Mravlja. „Če nočeš tako, pa drugje išči denarja!“

Veseljak je dobro vedel, da ne bi nikjer dobil potrebnega posojila, ker je bilo posestvo že itak hudo zadolženo; zato reče: „Če ni drugače, pa naj bo! Treba bo tedaj gledati, da pride sin domú.“

Komaj je bil to izgovoril, pa se približa postaren mo-
žiček, z vivčkom v ustih, našim pogorelcem. Iz bližnjih
vasij so bili začeli prihajati ljudje gledat pogorišče, in tudi
on je bil prišel z njimi. A prišel ni bil samo radovednosti
past, ampak tudi neko novico je bil prinesel s seboj. Videlo
se mu je, da komaj čaka, da bi se nečesa iznebil. Brez
vsega obotavljanja stopi k Veseljaku in vpraša nekako
hlastno:

„Veseljak, ali veš že, da ti je sina ubilo?“

„Kako to?“ vpraša Veseljak prestrašen.

„Tako, da ga je! Prav zares ga je! Naš je pisal, da
ga je! Drevo je padlo nanj in ga zadelo tako, da je obležal
precej na mestu!“

Mož ni imel ali nič razuma, ali nič srcá, ali pa je
mislil, da si Veseljak ne bo nič storil iz tega, da je to
tako naravnost izbleknil. Vsaj zaradi žensk bi ne bil smel
tega kar tako brez ovinka povedati. Ko Veseljakovka, ki je
tam v kotu čepela in* še vedno jokala zaradi nesreče, ki
jih je zadela po požaru, to sliši, skoči po koncu, hoteč
nekaj vprašati, toda predno ji pride beseda iz ust, zgrudi
se nezavestna na tla. Ženske zaženó vse vprek jok. Bilo je
vse zmedeno, jedini Mravlja je ohranil hladno kri. Tudi
Veseljaka je bila zadela novica o nesreči njegovega sina
nepričakovano in ga je zeló pretresla, zdaj pa še leži žena
kakor mrtva pred njim. Dasi lahkomiseln, imel je Veseljak
vendar mehko srce, in nesreča sinova ga je zadela hujše,
nego požar. Stal je in strmeč zrl na svojo ženo pred se.
Mravlja pa odpravi najpoprej človeka, ki je s svojo nepre-
mišljenostjo povzročil novo nezgodo, potem pa je skrbel
za to, da so Veseljakovko pripravili zopet do zavesti. Saj
ni čuda, da je obnemogla. Dva taka huda udarca na jeden
mah! Mravlja jo je tolažil, da naj nikar takih rečij ne
verjame precej, ker bi bila morala taka vest vendar že od
drugod tudi priti, ako bi bilo to res. Podal se je potem
tako v bližnjo vas in je vzel Veseljaka s seboj. Bilo je
treba na vsak način dognati, kaj je na tej novici. Vprašala

sta v župnišču, ali je prišlo kaj pisma, da bi se bil Jernej ponesrečil; toda gospod župnik niso o tem še nič vedeli. To je bilo dobro znamenje, in Mravlja in Veseljak sta se nekoliko potolažila. Mravlja najme na to več tesarjev, da bi za silo oplankali njegovo sušilnico. Prenočevati so morali v sušilnici, dokler ni bila jedna ali druga hiša dodelana. Naročil je pa tudi zidarje, da bi čim prej prišli ter začeli zidati, kakor hitro bi bilo skupaj najpotrebnejše gradivo. Dalje je optal Mravlja Veseljaku koš ter mu naložil noter različnih jedil in tudi na vino ni pozabil. Vedel je, da se ravno v žalosti prileže požirek vina. Veseljak je z veseljem nosil naloženo mu breme, a tudi Mravlja ni šel prazen. Imel je v vsaki roki po jedno culico, napolnjeno s potrebnimi stvarmi. Tudi papirja in pisnega orodja je bil vzel s seboj, kajti hotel se je na vsak način prepričati, se li je Jerneju res prigodila kaka nesreča ali ne. Hotel je, da se mu še danes piše. Ko sta bila tedaj prišla nazaj in so se bili nekoliko pokrepčali, napravili so si takoj toliko mize, da se je dalo za silo pisati na njej. Ker niso vedeli, komu drugemu bi pisali, pisali so Jerneju samemu, ali ga je res ubilo. To se bo marsikomu morda smešno zdelo, kajti če je bil Jernej ubit, ni mogel pisma več čitati in tudi ne odgovoriti nánje. Toda čitatelj naj pomisli, da ima opraviti s preprostimi ljudmi, kateri si niso vedeli drugače pomagati. Mislili so si tako: Če je tisto laž, da ga je ubilo, tedaj bo takoj odgovoril, da ni res; če pa je res, no potem pa ne bo pisal, in nesreča je potrjena. Stvar ni tedaj tako neumna, kakor bi človek na prvi hip mislil. Da Jerneju o ognju niso pisali, razume se, ker ga niso hoteli prestrašiti, pač pa so mu namignili, da bi bilo dobro, ako bi mogel skoro priti domú.

XI.

Dobri ljudje so živeli po vaseh, ki so bile v obližju našega Kôta. Od vseh stranij so donašali in dovažali našim pogorelcem potrebnih stvari. Celó taki so prišli s svojimi darovi, ki niso bili našim Kočanom ne pet, ne šest, in s kterimi so se komaj poznali. To lepo lastnost ima naš narod, da je milosrčen, in da rad pomaga, kjer treba pomoči. To se je pokazalo tudi pri tej priliki. Pogorelcem ne bi bilo treba stradati, tudi ko bi Mravlja ne bil rešil svojega denarja. Tudi za zgradbo novih hiš je bilo že vsega dovolj pripravljenega, kajti ljudje iz okolice so jim vozili

kamenja, opeke in vsega vkup, česar je bilo potreba. Poprej so bile hiše lesene, sedaj jih je pa bilo treba sezidati. Nova poslopja smejo biti po postavi samo zidana, razun poslopij, ki stojé čisto na samem. Navoženega gradiva je bilo tedaj že toliko, da bi se bilo začelo takoj lahko zidati. Ali prišlo je še nekaj vmes. Nesreča ni bila nikogar tako strla, kakor Grabeža. Zanj ni bilo tolažbe. Vsaka beseda je bila zastonj. Videlo se je, da ne more nikogar poslušati. Pa tudi sam je zdaj v jednomer molčal. Tudi jedel ni skoro nič. Že prej slab in shujšan, ni čuda, da je obležal. Poslali so po zdravnika, a ta je zmajal z glavo, ko ga je videl. S tem je bilo vse povedano. Šli so tedaj takoj po gospoda. Grabež se je spravil z Bogom, a trinajsti dan po tistem, ko je bilo pogorelo, izdihnil je svojo dušo. Marku so smrt očetovo sporočili, a k pogrebu ni mogel priti. Pač pa je bilo sedaj upanje, da se posreči, oprostiti ga vojaščine, ko je bil lasten gospodar.

Tako so se vrstili našim znancem žalostni dogodki drug za drugim. Toda po dežu mora solnce priti. Vsake stvari, tudi žalosti je enkrat konec. Ko je bil nekega popoldne prišel Mravlja iz bližnje vasi, kjer je bila pošta, in kjer je imel več opravka, zopet domú, prinesel je pismo od Jerneja s seboj. Mrtev tedaj ni bil, in to je bilo takrat dovolj, da so se našim pogorelcem čez dolgo časa zopet enkrat nabrala usta v zadovoljen smeh. Ali nekaj resnice je pa le bilo na tisti novici, ktera je bila vse tolikanj pretresla. Jernej je pisal, da ga je bila res udarila veja nekega drevesa, ki se je pri padcu zavilo malo v stran, s tako močjo čez glavo, da se je nezavesten zgrudil na tla. Bil je tri tedne v bolnišnici, toda okreval je sedaj že toliko, da zopet hodi. Posebno je vse razveselila Jernejeva obljuba, da se kmalu vrne domú.

To je bil pravi praznik za Veseljakove in Mravljeve. Da je bila mati Jernejeva čez vse mere vesela, to si pač lahko mislimo. Zdelo se ji je, kakor da bi ji bil sin od smrti vstal, kajti bila je prepričana, da je res mrtev. A tudi za druge je bil to dan veselja, zlasti za Anico. Očitala si je že tolikokrat, da je bila tako trda z Jernejem; kajti dobro je vedela, da je bil šel zlasti zaradi nje z doma. Zdelo se ji je zaradi tega, da mu je ona kriva smrti, in grozno je trpela pri tej misli. Ko so se bili že vsi drugi nekako pomirili in udali v voljo božjo, jokala je ona še vedno, seveda le bolj skrivaj, da je ni nikdo videl. Sedaj pa se ji je

odvalil težek kamen od srca. „Da je le živ,“ mislila si je, „potem že popravim, kar sem zakrivila!“ Da se oče sedaj ne bo več ustavljal njuni zvezi, vedela je dobro in Boga je hvalila, da se je vse tako zasukalo.

Nesreča veže ljudi bolj drug na drugega, nego sreča. Odkar je bil ogenj uničil Mravljevim in Veseljakovim njih domovanje, bili so se spojili tako rekoč v jedno družino. Vkup so prebivali v Mravljevi sušilnici, ktero so za silo izpremenili v stanovanje, vkup so kuhali in jedli. Mravlja je tudi skrbel za to, da sta se njegova in Veseljakova hiša začeli ob enem zidati. Mravlja, kteremu je bil Veseljak itak že precej dolžan, dal je rad denar tudi za Veseljaka, seveda pod pogojem, da izroči posestvo sinu. Zastonj je Veseljak zagotavljal, da se bo poboljšal, in da ne bo več pil. Mravlja se ni dal pregovoriti. Sicer bi bil Mravlja za Veseljaka porabil tudi tisti denar, ki mu ga je bil Jernej poslal, toda tega se ni hotel dotakniti. Hotel ga je Jerneju izročiti, kakor ga je prejel od njega, dobro vedoč, da ga bode še potreboval. Mravlja ni bil v nikaki stiski. Ker je bil proti ognju zavarovan, dobil je od zavarovalnice toliko, da si je malo da ne s tem sezidal hišo. Nadalje pa je imel tudi že toliko v hranilnici, da je lahko še Veseljaku in Grabežu postavil hišo. To je tudi namerjaval. A predno se je pričela zidati Grabeževa hiša, hotel je Mravlja oprostiti Marka vojaške službe. Sodišče ga je bilo Marku postavilo za varuha, in imel je tedaj tudi nekako pravico prositi zanj. In to je storil brez vsega obotavljanja. Šel je k okrajnemu glavarstvu ter povedal tam, kako in kaj. To, da je bilo pogorelo, in da je Marko moral postaviti hišo, ni malo pripomoglo do tega, da so gospodje pri okrajnem glavarstvu takoj zagotovili Mravlji, da se bode prošnja uslišala.

Bilo je preteklo kakih pet tednov od tistega časa, ko je bilo pogorelo. Zidovje obeh hiš, Mravljeve in Veseljakove, bilo je že postavljeno, in sedaj so imeli največ tesarji opraviti, ki so delali ostrešje. Nekega popoldne je bilo, ko sta obe družini z delavci sedeli pri malci. Živahen razgovor se je bil vnel, kajti med tesarji je bil človek, ki je znal vedno kaj veselega pripovedovati. Pripovedoval je tudi ta dan, in sicer je moralo biti kaj posebnega, kar jim je pravil; kajti bili so vsi tako zamaknjeni vanj, da niso nič čutili, kako sta se jim za hrbtom bližala dva človeka. Ta dva sta bila vidno zadovoljna, da ju nihče ne zapazi. Čim bliže sta prihajala, tem oprezneje sta stopala. Tako sta

stala že čisto pri njih, ne da bi ju bil kdo zagledal. Sedeli so namreč ali ležali, kakor se je komu ljubilo, pred dolgo žaganico, na kateri je imel vsak velik kos kruha pred seboj, v tem ko je kozarec z vinom krožil od jednega do drugega. Že dokaj časa sta stala onadva za njimi, pričakujoč, da se kdo ozre. A ker se to le ni zgodilo, pozdravi jeden izmed njiju:

„Dober dan!“ Vsi se ozró, in „Marko! Jernej!“ čulo se je iz vseh ust.

Bila sta res Jernej in Marko. Čudno naključje ju je dovedlo jeden in isti čas v domači kraj. V trgu sta se bila sešla in sta šla potem skupaj naprej. Pomenkovala sta se med potjo sicer o nesreči, ki je zadela njiju in njune ljudi, in žalostna sta bila. Toda ko sta se bližala veseli družini, pozabila sta tudi onadva za trenutek na žalost in veselo sta sedaj podajala rokó vsakemu posebej. Marka se je seveda kmalu zopet polotila otožnost, ko svojega očeta ni ugledal v družbi. Spominjal se je, kako s težkim srcem se je tedaj ločil z doma, in kako je že tedaj slutil, da svoje rojstne hiše ne bode videl več. Tudi ta misel ga je težila, da je sedaj prav za prav revež, ker nima drugega, nego zemljo, in da se bo moral zadolžiti, ako bode hotel postaviti hišo. Toda take misli mu je Mravlja kmalu pregnal. Ker je bila njegova in Veseljakova hiša dozidana, obrnile so se vse zidarske moči sedaj na Markovo hišo. Mravlja bi jo bil že dal zidati, a hotel je poprej govoriti z Markom, ali mu je tako prav, kakor je on namerjaval. Predno pa je zima pritislila, bile so vse tri lične hiše pod streho. Mravlja je bil dal vse tri napraviti po lastnem načrtu, in vsakdo, kdor je sedaj Kót videl, moral je pritrditi, da je Mravlja umna glava; tako čedne in pripravne so bile nove hiše.

* * *

Prihodnji predpust pa sta se obhajali v Kótu dve svatbi. Veseljak je bil izročil posestvo sinu, kakor je zahteval Mravlja, Marko je bil pa itak sam svoj gospodar. Zoper Marka Mravlja nikoli nič imel ni, ampak odrekel mu je bil Metko le zaradi očeta njegovega. Na Jerneja pa je bil le vsled zmote nekaj časa hud in rad je popravil krivico, katero mu je bil storil. Dal je tedaj Marku Metko, Jerneju pa Ančiko; a za doto jima je bil sezidal hiši. Od nobenega ni zahteval novčiča povračila. Tudi jima je

zagotovil, da po smrti že še kaj dobita. „Saj drugega tako nimam na svetu, kakor vas,“ rekel je. „Če je božja volja, da kaj zapustim, bo vse vaše.“

Nočemo popisovati sreče mladih zaročencev, saj taka sreča se dá le občutiti, nikar popisati. Le toliko naj omenimo, da je bila svatba za mali Kôt res velikanska. Mravlja pri tej priliki ni štedil. Ako je bilo treba, znal se je tudi on pokazati. Sicer pa je bilo tudi že to samo na sebi nekaj posebnega, da sta se dve sestri poročili na jednoisti dan.

Veseljak je bil ta dan zopet enkrat tako dobre volje, kakor nekdanje čase. Vino je imelo še vedno tisto moč do njega kakor nekdam in morda še večjo, ker ga je sedaj pod ostrim nadzorstvom Mravljevim le malokdaj in še tedaj le po malem pil. Danes pa mu ga ni nikdo kratil. Ne bomo se torej čudili, da se ga je bil malo nalezal. Kedar pa ga je imel nekoliko v glavi, tedaj je vselej rad mnogo govoril. Tako tudi na ta dan. Posebno rad pa je zdaj Mravljo ogovarjal. Sicer je on po navadi rajši malo zabavljaj, nego hvalil, a sedaj je bil za Mravljo poln hvale.

„Mravlja, ti nisi neumen, to ti jaz rečem!“ dejal mu je in pri tem je posebno naglašal besedico jaz, kakor da bi hotel reči: „Kar drugi rekó, to ni vse nič! Moja beseda kaj velja!“

Mravlja pa mu je smehljaje odgovoril: „Neumen sem bil samo enkrat, in to je bilo tedaj, veš Veseljak, ko sem te bil iz luže potegnil.“

„O ti Mravlja ti!“ odvrne Veseljak ter se popraska za ušesi; „ti si pa prav jeden tistih rujavih, veš, da znaš tako vščipniti!“

Glazen smeh je sledil tem Veseljakovim besedam. Mravlja pa je bil prepameten, da bi bil taki šali zameril, in bili so vsi prav dobre volje.

Pod Mravljevim nadzorstvom sta si Marko in Jernej kmalu zopet opomogla, in sedaj so vsi trije Kočani trdni in imoviti kmetje. Marko gospodari sam záse, Jernej ima še vedno očeta pri sebi, ki je popolnoma zadovoljen in se nič ne pritožuje, da bi se mu slabo godilo, Mravlja pa živi s svojo ženo tudi sedaj še v svoji koči srečen in zadovoljen.

Bog jim daj vsem še dolgo življenje!

Zaklad.

(Povest. Spisal A. Koder.)

Bukovje, neka slovenska vas, ki šteje kakih dvajset hiš, bila je od nekdaj znamenita.

Znani so bili Bukovčanje, da imajo lepo, ravno polje, širne gozde in zidane hiše. Vedel je ves okraj na daleč okrog, da je zakopan nekje v obližju Bukovja velik zaklad — ali pa da jih je še več. Za to svojo trditev so imeli Bukovčanje sledeče vzroke:

„V obližju Bukovja je taborila menda pred tremi stoletji velika turška vojska. Poslednjo so prijeli nenadoma združeni slovenski kmetje in jo potisnili daleč nazaj na Hrvatsko. Turška vojska je zakopala tedaj v naglici cele sode rumenih zlatov v bukovskem gozdu in še mnogo drugih dragocenostij, zatrjevali so kmetje. Zaradi tega so baje pridrli več let zaporedoma Turki nazaj na Slovensko, a posrečilo se jim ni nikdar odnesti skritega zaklada, ker so bili vselej tepeni od kranjskih in štajerskih kmetov.“

Taka in jednaka govorica se je širila v Bukovju od roda do roda. Kdo bi je ne bil veroval, kdo bi jo bil imenoval babjeverstvo?

In vendar kdo naj bi bil pomagal Bukovčanom iz velike zadrege?

Hudó, nepopisno hudó je živeti v obližju neizmerne zaklada brez denarja, v revščini in potrebah.

Bukovčanje so čutili vse stoletje tako zlo. In koliko so se trudili, koliko potrosili novcev za pomoč pri iskanju skrivnega zaklada!

Sekali so že pred sto leti svoje goste gozde in prodajali po mali ceni les, saj zaklad se mora odkriti prej ali pozneje. In potem, čemu gozdi?

Zanemarjali so, ko so bili gozdi precej razsvetljeni in prezračeni, svoje kmetijstvo. Prodajali so žito. S težko prihranjenim denarjem so iskali potem po širnem svetu in po mestih učenih, zeló učenih ljudij, ki umejo na zaklade in čarodejstvo. Trudili so se tudi pozvedeti, kje so na prodaj čudežne naočnice, s kterimi se vidi deset sežnjev in še bolj globoko v zemljo. S takimi naočnicami najdejo namreč lahko sami zaklad. In sreča je bila sem in tja mila Bukovčanom.

Oglasil se je že več potov pri njih kak tuj potujoč učenjak, ki ume na skrivne zaklade.

Pa kako modro in marljivo je iskal vedno zaklada. Seveda je to iskanje veljalo tudi mnogo denarja. Bukovčanje so morali vselej posoditi takemu učenjaku precej gotovega denarja, da je klical z njim zaklad.

Vendar so se vselej ukanili ubogi Bukovčanje. Kedar je bil učenjak že zakladu na sledi, pogreznil se je poslednji zopet globlje v zemljo, ali pa se je izpremenil v oglje, ker kopači niso molčali pri kopanju, ali pa ker so nastavili premalo vabečega denarja zakladu. Čudno, da je po vsakem takem kopanju izginil učeni zakladokop, da ni bilo ne duha, ne sluha za njim, in vzel je s seboj tudi ves denar ubogih vaščanov.

Jezilo je to Bukovčane. Tudi sramovali so se nekaj časa, da so zaupali tujcu, ki ne razume nič o zakladih. Naposled, ko so jeli kazati vedno večje pleše srenjski gozdi in je pel vedno bolj pogosto biriški boben na Bukovju, sklenejo vaščanje, da si izgojé sami učenjaka, ki jim dvigne zaklad, ki gori zopet zadnja leta v svetih nočeh v vaškem gozdu. Na dan mora zaklad, naj velja, kar hoče, če zapravijo tudi pol vasi.

Tudi vaški učitelj Robida, pošten in moder mož, prepriča se, da more v resnici le pravi zaklad Bukovčane rešiti beraške palice. Svetoval jim je sicer doslej mnogo in se trudil, da bi prepričal vaščane o brezumni njihovi misli, ki jih velja le zadnji novec in spravi v brezup.

Ko se prepriča učitelj Robida, da je večje vaško babje-verstvo kakor njegovi sveti, udá se videzno vaškemu prepričanju, da je v resnici skrit neizmeren zaklad v vaškem gozdu.

Neko nedeljo popoldne pokliče torej svoje sosede v posvetovanje o čudnem zakladu. „Zadnji čas je, da si preskrbimo domačega učenjaka, ki nam pokaže zaklade naše zemlje,“ ogovori učitelj možake. „In jaz imam v šoli

učenca, ki ima modro glavo, in o katerem sem prepričan, da reši morda nekdanje svoje rojake popolnega beraštva," nadaljuje potem. „Vendar ubog je ta učenec, kakor smo vsi posamezni. Za učenost je potreba višjih in visokih mestnih šol. Česar ne zmore ubog učenčev oče sam, zmoremo vsi vaščanje skupno. Svetujem vam torej, možaki, da pošljemo tega duhovitega učenca na skupne stroške v mestne šole, da si pridobi učenost, ki se potrebuje, da se odkrijejo skriti naši zakladi.“

Jednoglasno pritrdijo zbrani kmetje izrečenemu nasvetu. „Domačin nas reši, domačin nas ne ogoljufa, kakor nas je ogoljufalo toliko tujih učenjakov,“ razlega se vesel, upapoln razgovor iznenadenih kmetov.

Že prihodnjo jesen je odšel bistroumen vaški deček na srenjske stroške v višje mestne šole.

Mnogo let mine potem. Z vsakim letom se množi vaščanska radovednost, kdaj bode dovolj učen njihov študent, da jim dvigne skriti zaklad.

„Dokončal še nisem »črne šole«, dovolj še nisem izurjen v čarodejstvu,“ odgovarja, posmehujoč se, že odrastli učenec možakom, ko poprašujejo ob vsakih šolskih počitnicah, kako namerja kopati zaklad.

Razširja se še vedno od leta do leta vaška vera, da je v resnici skrit v vaškem gozdu zaklad.

Odkar je namreč dovršil bukovski študent višje mestne šole in se šel šolat nekam v daljno deželo, kako se baje zlato in srebro koplje, prekopaval je v resnici ob počitnicah nekako skrivaje po vaškem gozdu in po bližnjih holmih. Jezilo je le vaščane, da jih je tolažil ta študent še vedno s tem, da še ni zrel skriti zaklad, in da še on ni dovolj učen, da ga dvigne iz globočine.

„Kar ni, pa bode. Naš študent je učen, da ne tega,“ s takimi mislimi so se tolažili mnogo let Bukovčanje in čakali, kdaj jim bije ura rešitve iz velike revščine.

Zopet je bila nedelja, in sicer vesela poletna nedelja. Že davno se je razširil po Bukovju in vsej okolici glas, da se vrne iz daljnega mesta domači študent.

In kako silno je neki učen. Preštudiral in dovršil je vse črne in učene šole, in kdo vé, kake vse. In povrh se je še neki posebej učil, kako se zakladi, rumeno zlato, pravi cekini kopljejo.

In kaj še! Že o veliki noči je pisal v Bukovje, da se vrne v poletju domú, in da začne potem takoj kopati

zaklad. Vse to je bilo posebno po godu Bukovčanom. Govorilo je mlado in staro po treh okrajih in trikrat toliko župnijah že pol leta le o učenem študentu in o skritem zakladu, ki se dvigne še letos.

Le nekaj je bilo neprijetnega pri tem veselem poročilu. Študent je pisal tudi po denar, po precej denarjev, katerih potrebuje, da dvigne zaklad.

Godrnjali so vaški možaki in se jezili, da brez tega nesrečnega denarja ni nič na svetu, in da se še hudobec, ki zaklade v zemlji tišči, ne odpravi brez njega. Ne dali bi nič, niti vinarja za tak posel, ko bi ne poznali učenega študenta. Opeharil jih je že marsikteri tujec in se jim smejal v pest, študent pa jih ne bode; domačin je on, in plačali so marsikak stotak, da je preštudiral vse učene šole. Sitno je res, da je potreba toliko novcev za tiste priprave in stroje, s katerimi se more izkopati zaklad, kakor piše študent ali „inženir“, tako se namreč podpisuje zdaj on na pismih.

Vendar nič ne dé. Toliko bolj verjetno je, da pride na dan zaklad, ako se potrebujejo take stvari. Da se s čudnimi molitvami in s čarodejnimi ogledali še ne dvigujejo pravi zakladi na križempotu, prepričali so se pri prejšnjih svojih goljufivih tujcih.

Zaradi tega se je nabiral denar za čudne priprave brez vsega truda, kakor za župnijske zvonove ali za cerkvene zastave.

Vsak je daroval po svoji moči, saj se je obetal tudi dobiček po velikosti darila. Niti verjel bi ne bil človek, da so tako radodarni Bukovčanje, in da je še toliko denarja na Bukovju.

Najbolj premožen kmet je skrivaje dvignil desko raz tla v svoji hiši, pod katero je imel brez obresti shranjene svoje srebrnjake, da se odkupi z njimi hudobni duh, ki zadržuje ta neizmerni zaklad. Ta in ona gospodinja seže brez pomisleka po svoj skriti zaklad, kjer ima spravljeno vse svoje premoženje, ter ga daruje za orodje, ki naj vzdigne bogati zaklad.

Zopet drug ubožen kmetič prodá kako manj potrebno živinče iz hleva ali kakov hrast iz gozda, da ne ostane zadnji pri vaški daritvi, in da deli kmalu tudi on — bogati zaklad.

Celó oni nesrečni kmetje, ki so nosili doslej svoje težko prislužene groše v vaško žganjarijo in trdili vedno in vedno,

da ne bode nič s tem zlodejevim zakladom, premislijo se zadnji čas. Krčmar pa je preračunal, da se tudi ti njegovi bratci odvrtaajo od žganjskega zaklada in darujejo za občni bodoči blagor. Celó vaški šolarji in otroci so se veselili zlatega zaklada. Darovali so svoje hranjene novce očetom in materam za zaklad, ki mora kmalu na dan.

V resnici Bukovja bi ne bil poznal nihče več. Bila je vsa vas, sicer uboga in zapuščena, le jedna hranilnica.

In čudo, uboge, a združene moči so nakopičile v kratkem času toliko potrebnega denarja za skriti zaklad, kar bi posameznikom nikdar ne bilo mogoče. Pokazali so tedaj jasno Bukovčanje, da je v združenju moč in up do blagostanja in boljše bodočnosti. Zagotovljen je bil torej potrební denar za kopanje zaklada na Bukovju.

Tudi mladi inženir je že pisal, da je na potu domú, in da se bodoči ponedeljek prične zaklad kopati. Zaradi tega je bila ista poletna nedelja lepa in praznična ter upapolna, kakor še nikdar poprej.

Pozabivši na vse dosedanje uboštvo, križe in težave, in računajoč na bodoči blagoslov, praznovali so veselo Bukovčanje to nedeljo pred usodepolnim ponedeljkom.

Približal se je tudi ta dan.

Že zgodaj zjutraj so čakali isti dan Bukovčanje svojega domačega inženirja. Prišel je in pripeljal s seboj poln voz raznega orodja in čudnih strojev, s katerimi naj bi se kopal zaklad. Zmajevali so z glavami vaški možaki, ogledujoč to čudno in umetno orodje. Čuli niso svoj živi dan, da bi kopal kdo zaklad s takimi pripravami in pri belem dnevu, kakor ga misli ta učeni inženir.

Mislili so oni doslej, da se kopljejo zakladi le v svetih nočeh na križempotu v risu, in da se ne potrebuje drugega za kopanje, kakor tri blagoslovljene šibe in mrtvaška lopata s pokopališča. Tako so kopali njih dedje zaklade, in oni so tudi umeli nekaj.

Smehljal se je skrivaje mladi inženir, opazujoč svoje neverne in malo zaupljive sosede.

„Hitimo,“ dejal je naposled, ko so bili zbrani sredi vasi vsi vaščanje brez izjeme. „Kolikor prej pričnemo delo, toliko prej se prepričamo o vaškem zakladu,“ govoril je sosedom.

In odšli so vaščanje za svojim inženirjem kakor v izprevodu, a ne v ris križempota, temveč v pol ure oddaljeni vaški gozd.

Pogledovali so se med pôtem sosedje molcé, kakor da bi hoteli reči: Nič ne bo moke iz tega žita. Pri belem dnevu še ni kopal živ krst zaklada. Zdajci se ustavi mladi inženir v gorskem zakotju sredi sključenih gabrov in temnozelenih jelk.

„Kraj, na katerem stojimo, je poln zlata in belega srebra,“ ogovori svoje sosede. „Le malo potrpljenja in nekoliko truda še, in prepričate se o mojem prorokovanju,“ nadaljuje na to.

Zdajci razvrsti posamezne možake ter jim razdeli razno orodje: lopate, kopače, kije, kladiva, železne droge itd. Tudi umetne stroje razpostavi v obližju in poučuje vaščane, kako naj rabijo one pri kopanju zaklada.

Lep je bil prizor vaških možakov, zbranih v tihem gozdu in oboroženih kakor za črno vojsko, ki je pripravljena udariti vsak trenutek na sovražnika. „Spodobí se pred vsakim delom, da molimo za njegov uspeh,“ ogovori inženir sosede.

„In naše delo je zeló imenitno. Ako ga spremlja blagoslov najvišjega, spominjajo se še pozni naši rodovi današnjega dne, ki naj podari vsej okolici pravi blagostan in srečo.“

Izgovorivši, odkrije se govornik in prekriža. Vsa družčina pošname njegov vzgled in moli klečé za obljubljeni svojo srečo.

Po molitvi prime inženir težek železni kopač in udari z njim trikrat ob kamenita tla, rekoč:

„Zemlja, stvarjena v blagor ubogega človeštva, odpri mu svoje skrivne zaklade in svoje neizmerno bogastvo!“ Jednako storita za inženirjem tudi vaški župan in učitelj, ki sta se najbolj trudila za današnje kopanje zaklada.

Potem ukaže inženir zbranim možakom, naj mu prihité na pomoč s svojim orodjem, in naj kopljejo na pričetem mestu dalje. Molče in strmeč se vpró vaščanje na svoje orodje in kopljejo, da jim rosi pot z obrazov. Dolgo časa se čuje le šum in ropot kopačev in lopat ter posamezno nerazumljivo šepetanje radovednih gledalcev. Ko je izkopana nekaj čevljev globoka jama, upogne se inženir in preiskuje posamezno kamenje.

„Veselite se, vaščanje!“ vzklikne radostno potem in pristavi: „Dolgo pričakovani zaklad se odkriva vašim očem in obeta boljšo bodočnost.“ Izgovorivši, dvigne inženir debel temen kamen iz jame in ga pokaže strmečim možakom, rekoč: „Glejte, ta kamen je pravo zlato in srebro, neizmeren zaklad, ki vas reši kmalu vašega uboštva.“

Zmajevali so vaščanje z glavami, saj niso mogli umeti, da bi bilo to temno kamenje zlato in srebro, kakor trdi inženir. Smehljal se je zopet mladi inženir in ukazal, da naložijo voz izkopanega kamenja.

Storili so, kakor je velel.

Vriskajoč in pojoč se vrne potem vsa družba domú, in pred njo se pelje kakor v izprevodu poln voz izkopanega zlata in srebra.

„Jutri peljemo izkopani zaklad v mesto. Ondi še le se izpremeni temno kamenje v zlato in srebro,“ zagotavlja med potom inženir svojim vaščanom.

Poslednje zagotovilo še le razveže občeno radost in up. Kakor glas zvonov se razširi še isto popoldne na daleč okrog vesela novica: Bukovčanje so našli neizmeren zaklad. Poln voz zlata in srebra bodo peljali drugi dan v mesto, in še neizmerno mnogo je skritega zaklada v vaškem gozdu.

Kakor da bi se peljal sam presvetli cesar iz Bukovja v mesto, tako vre drugi dan ljudstvo od vseh strani gledat najdeni zaklad, ki se vozi tja, kjer se izpremeni v zlato in srebro.

Različna je bila sodba gledalcev o najdenem zakladu. Nekteri so se čudili tolikemu zakladu, drugi so se smejali in šepetali: „Goljufija, neumnost“. Pregovor pravi: „Kdor se zadnji smeji, ta se najboljše smeji.“ In Bukovčanje so se smejali zadnji. V mestu se sicer ni izpremenil njih zaklad v rumeno zlato in belo srebro, vendar pa se jim je odštel lep in gotov denar zanj; kajti njih zaklad je bil — najboljši in dragoceni premog za kurjavo, in njihov gozd odslej velik rudnik, boljši in bogatejši od sto pravih in domišljevanih zakladov.

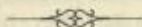
Nepoznano, doslej ubogo Bukovje zaslovi zdajci po vsej deželi in daleč čez njene meje zaradi imenitnega svojega zaklada, bogatega premogovega rudnika. Mnogo naročil se oglasi kmalu v Bukovju. Od dne do dne hité domači in tuji kupci v prej nepoznano dolino občudovat bogati zaklad. Ravno v istem času namreč se je spoznala na Slovenskem velika korist premoga za kurjavo; kajti doslej se je moral voziti iz daljnih krajev po visoki ceni.

Naravno je tedaj, da se prične v Bukovju nenavadno življenje. Mladi inženir se je prepričal že pred mnogimi leti o premogovi žili v bukovskem gozdu. Oskrbel je torej že naprej za denar, ktereга so mu darovali vaščanje za izkopanje pravega zaklada, umetno orodje in stroje za rudokop.

Delo je napredovalo tako izvrstno, da je bil v malo mesecih osnovan umeten rudokop, in kupčija s premogom je obetala od dne do dne večji dobiček in blagostan vsemu okraju.

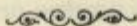
Leto pozneje so slovesno praznovali na Bukovju obletnico najdenega premogovega zaklada. Veselje in radost je odmevala krog in krog. Zavidalo je vse srečne Bukovčane zaradi bogatega njihovega zaklada.

Pri veselici, ki se je vršila pod milim nebom vpricho ljudstva vsega okraja, povzdigne mladi bukovski inženir in vodja rudniku kupico, rekoč: „Vaščanje in rojaki! Bili smo pred kratkim časom siromaki in bili bi še danes, ko bi verovali v nemogoče zlate in srebrne zaklade v zemlji. V resnici leže sicer bogati zakladi krog in krog, a le pridnost in jedinost, združena moč, more jih dvigniti v svoj blagor, a ne prazno in goljufivo vraževerstvo. Pustil sem vam jaz vero v skrivne zaklade, da sem vas privedel po njej do jedinosti v trudu in delu, kterega ne more izvršiti posameznik, temveč le združena moč. Živi naj torej marljivost, sloga in neprestano delo; le to nas more v resnici osrečiti, a nikdar lenoba, obup in vraževerstvo.“ Nepopisno veselje sledi temu govoru. Bukovčanje so se tedaj prepričali in so še dandanes prepričani, da so našli le v skupnem delu in po razumu lastnega sina svoj v svojem siromaštvu skriti „zaklad“.

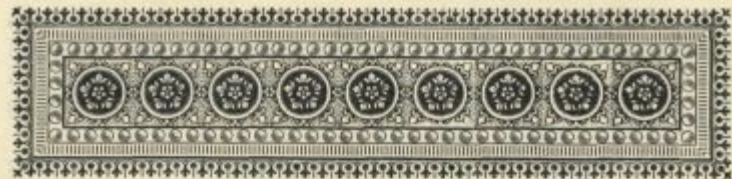

Mejnik.

1. Boštjan in Luka, kmeta dva,
Sta sóseda si bila
In lepo mirno sta obá
Od nekđaj skupaj žila.
2. Pa Luka s plugom nehoté
Nekoč mejnik izruje;
Podá se k sósedu se vé
In vse pripoveduje.
3. In skleneta oba tedaj:
Mejnik se naj postavi.
Boštjan še reče: „Ti, počaj,
Ta reč se kar opravi!“
4. In skupaj sóseda takoj
Na bližnje polje gresta,
Poiščeta mejnik — pa joj,
Za mejo prav ne vesta!
5. In Luka pravi: „Tú je stal!“
Boštjan pa: „Tú nikoli!
Po mojem si že ti oral,
Po mojem šli so voli!“
6. Takó se začne hud prepír,
In tožba se pričinja;
Izginil je preblagi mir
Poprejšnjega življenja.
7. Minili sta že leti dve,
In ni še konec krika ...
A polji žid ima obé,
Mu treba ni — mejnika!

L. Črnej.

Kako se je Klančnik z železnico sprl in zopet sprijaznil.

(Povest. Spisal J. Klemenčič.)

I.

Blagostanje Klančnikove hiše izvira še iz preteklih časov. Hiša stoji daleč gori na Gorenjskem blizu Koroškega v Savski dolini, ktera je pa tu že precej ozka. Mimo hiše pelje velika cesta, ki gre iz Ljubljane po Savski dolini na Gorenjsko in odtod dalje na Koroško proti Beljaku. Sava je tu še majhna, le o deževju precej naraste, kedar pridrvijo v njo lijaki z gorovja. Klančnikova hiša stoji na hribu, okrog kterega se vije Sava, ki si je tu razjedla globoko strugo. Ob hribu proti strugi so na nekterih krajih globoki prepadi, in ogromno pečevje dela skoro navpično prirodno steno. V starih časih niso bili ljudje pri polaganju cest gledé proge posebno izbirčni; na mnogih krajih se vidi, kakor bi bili s premislekom izbrali najneprimernejšo pot. Tudi tukaj ne pelje cesta ob strugi. V prejšnjih časih, ko ljudje niso imeli toliko pripomočkov, bilo jim je gotovo težavno, sekati cesto v pečevje; morda so se pa tudi hoteli izogniti ovinku okoli hriba, zato so jo napravili kar črez klanec. Vrh tega klanca pa so si Klančniki že v davnih časih postavili svoje domovje.

Takrat, ko še ni bilo železnice na Gorenjskem, bilo je tukaj na veliki cesti vse bolj živahno življenje, kakor je zdaj. Dan na dan so se po cesti pomikali težki vozovi. Ko bi Klančnikov klanec znal govoriti, imel bi veliko povedati, kaj se je vse godilo po njem v pretekli dobi. Vozniki so pokali z biči, poganjali, kričali in se rotili, da se je razlegalo daleč ob Savi, in ubogi konji so morali dostikrat

napeti vse sile, da so privlekli težke vozove do vrha. Ko so pa vozniki privozili vrh klanca, obstajali so navadno pri Klančniku, da so se oddahnili utrujeni konji; vozniki so si pa pri poliču dobrega vina izplaknili cestni prah in se pokrepčali za daljno pot.

Klančnikova hiša je obširno poslopje. Stoji na samoti; na hribu ni druge hiše. Odtod gre cesta proti severozahodu bolj polagoma navzdol in prehaja zopet v dolino. Pred hišo je stalo navadno po več jaslij za krmljenje konj, kakor jih navadno vidimo pred krčmami ob velikih cestah. Za hišo pa je prostoren hlev, kamor so devali vozniki konje, če so se mudili dalje časa, ali če so tu prenočevali.

Imovita je bila Klančnikova hiša, kakor nobena v okolici. Vse svoje blagostanje pa je imela zahvaliti večinoma voznikom in popotnim ljudem. Bila je stara vozniška krčma in na dobrem glasu. Ni ga bilo voznika, ki je vozaril tu gor po dolini, da ne bi bil poznal Klančnikove krčme. Tu jim je bila že stara postaja, in redkeje je bil voznik, ki bi bil vozil mimo, ne da bi se bil tu vsaj nekoliko pomudil.

Klančnik pa je bil tudi toliko prebrisan mož, da je spoznal, odkod izvira njegovo premoženje. Njegovi gostje so bili postreženi, kakor malokje. Vedno je imel polno klet dobrega vina. Sam je hodil vsako jesen na Dolenjsko, pa tudi na Bizeljsko na Štajerskem in nakupil ondi najboljša vina.

Kakor je Klančnik skrbel za dobro pijačo, tako je skrbela žena njegova za dober prigrizek. Vedela je, da vozniki prihajajo ne le utrujeni in žejni, ampak tudi lačni.

Bilo je proti večeru nekega dne meseca malega travna leta 1869. Klančnik je sedel na klopi pred hišo, kadil iz pipe in se neprestano oziral proti klanču. Pred hišo ni bilo nobenega voza, tudi v hiši ni bilo gostov. Tisti čas je bil Klančnik še mož v najboljših letih, pa vendar že bliže petdesetim, kakor štiridesetim. Bil je visoke rasti in širokih pleč, močen kakor hrast. Med ljudmi je bil na glasu ne le kot premožen mož, ampak tudi kot poštenjak od nog do glave. Bil je mož stare korenine, ki se je držal starih šeg in navad in sovražil vse novotarije, češ, kar je novo, ne velja nič. Bil je jako krepkovoljen; njegova napaka pa je bila, da je svoje mnenje zagovarjal vsekdar s pravo trmoglavostjo.

Tudi žena njegova pride iz veže, obstoji na pragu, vpre si roki ob bok in se ozira proti klanču, kakor bi koga

pričakovala. Nekoliko mlajša je bila Klančnica, kakor njen mož, okoli štiridesetih let; bila je majhne rasti, pa okrogla in debela, prava podoba kmetiške krčmarice.

„Mračí se že, pa ju še ni, morda ju ne bo nocoj,“ reče, obrnivši še proti svojemu možu. „Rekar mi je sicer pravil včeraj, da nocoj gotovo pride dolgi Grega in Brtoncelj, pa če ju ne bo ob kratkem, potem ju nocoj že ne bo; cesta je slaba, morda sta se zakasnila, ali se jima je pa pripetila kaka nesreča, kar pri vožnji s takimi težkimi vozovi ni nič nenavadnega.“

„Sam ju že pričakujem,“ dé mož, vstane raz klop, otrka pepel iz pipe ter gre proti oglu hiše, odkoder je bil razgled na klanec. „Grega še ni bilo nič tod mimo po veliki noči; cvetni teden je bil zadnjikrat. On je vedno šaljiv, vé dosti povedati, kaj je kaj novega po svetu, z njim se je prijetno pogovarjati; če pride, imeli bomo prijeten in kratkočasen večer; prav rad bi videl, ko bi prišel. Zdaj vozi nekdo v klanec,“ pravi, stopivši na prste in vrat stegujoč, „še jeden je, dva sta, dva težka vozova se počasi pomikata po klanecu, gotovo sta ta dva.“

Zasliši se pokanje z bičem in poganjanje, kmalu nato pa se prikaže dvoje konj, ki sta, drobno stopaje, s težavo vlekla težek voz proti vrhu; kmalu za prvima pa se prikažeta še druga dva konja.

„Saj sta ta dva, dolgi Grega in Brtoncelj; vidi se, da imata utrujene konje; komaj so jo primigali vrh klanca, nocoj že ne gresta dalje,“ dé Klančnik in gre nazaj proti durim; žena pa izgine s praga v hišo.

Škripaje sta se vrh klanca težka vozova pomikala proti Klančniku. Pri hiši pa so konji kar sami od sebe zavili v stran in obstali pred hišo, kakor bi se samo ob sebi razumelo, da je za ta dan dovolj vožnje in truda, in da je že čas za počitek.

„Dober večer, Grega; dober večer, Brtoncelj!“ pozdravi Klančnik prišleca; „pozna sta. Rekar mi je pravil včeraj, da prideta nocoj, ker vaju pa tako dolgo ni bilo, izgubil sem že bil vse upanje.“

„Bog daj dober večer, Klančnik!“ odzdravita oba. „Saj tudi ni šala,“ dé Grega, stopivši pred krčmarja, „tako pot pa v jednom dnevu. Le sebi in svoji dobri postrežbi se imaš zahvaliti, da nisva obstala prej, ampak da naju boš ti imel nocoj pod svojo streho. Zjutraj za svita iz Kranja, zvečer o mraku pa že pri Klančniku, to ni nikaka malenkost;

in taka teža po tako slabi in peščeni cesti! To ni, kakor bi se kdo peljal na izprehod; komaj smo jo še primigali tu gor v klanec. Konji so mokri," pravi, obrnivši se od krčmarja proti vozu, „morajo se spraviti pod streho," in oba voznika začneta izpregati utrujene konje.

„Le pustita, trudna sta; bom pa poklical hlapca, da izpreže konje. Hej, Luka!" zakliče proti hlevu.

„Resnico si govoril, Klančnik; vse je trudno, človek in žival, in potrebno krepčila in počitka," reče Brtoncelj, brisaje si pot raz čelo.

„To vse se bo dobilo pri meni, le malo potrpite in pojdita za menoj," tolaži ju krčmar ter odvede gosta v hišo.

Gosta sedeta za mizo. Bila sta voznika prave vrste, kakor so se nekdanj videli po velikih cestah, ko še ni bilo železnic. Imela sta od solnca in vremena orujavela lica. Grega je bil dolg, suh mož, da je njegova dolgost še bolj padala v oči; Brtoncelj pa mu je bil popolno nasprotje: majhen, čokat mož. Krčmar jima prinese pijače, in kmalu za njim pride tudi mati krčmarica z večerjo.

„Ti imaš dobro," pošali se Grega s krčmarjem, ki je po večerji prisedel h gostoma; „tu domá sediš in stopiš včasih malo v klet, mi popotni ljudje ti pa nosimo denar v hišo; vsak ni tako srečen, nas jeden že ne; dan na dan, leto za letom se ubijam na cesti."

„Vsak po svoje," odvrne mu krčmar, „vsak človek se mora na svoj način ubijati za vsakdanji kruh, vidva po svoje, jaz pa tudi po svoje. Ali vam morda ne skrbim vsekdar za dobro pijačo in dobro postrežbo?"

„Prav si govoril, Klančnik," pravi Brtoncelj, nalivaje si kupico, „tako dobro nas jeden ni nikjer sprejet in postrežen, od Ljubljane do tu gor, kakor pri tebi. Saj se še za pošten denar ne more dobiti nikjer kozarec dobrega vina. Ljudje mislijo, za popotnega človeka je vse dobro, kakor da bi naš denar ne veljal toliko, kakor drugih. To je vsaj kapljica, da se utrujen človek z njo nekoliko pokrepča. Na tvoje zdravje, Klančnik, da bi ga nam še dolgo točil!"

„Ne zameri, Klančnik," opravičuje se Grega, „saj te nisem mislil žaliti, le malo pošaliti sem se hotel; saj se strinjam tudi jaz z Brtonceljem, da si ti poštena duša, ki tako lepo postrežeš nam popotnim ljudem; naprej se že vselej veselim, kedar mi je pri tebi krmiti ali prenočiti; pri tebi se čutim, kakor domá. Pa Brtoncelj me je nečesa spomnil,

moram ti povedati, ker to nas vse tri zanima, tebe pa še posebno, pa ti skoro gotovo ni še znano. Ne vem, ali nam boš še dolgo točil svoje dobro vino. Zdaj je neki že za trdno sklenjeno, da dobimo železnico tod gori. Iz Ljubljane bo šla na Kranj, potem po dolini na Trbiž in Beljak in dalje čez Koroško in zgornje Štajersko. Meni je to pravil v Ljubljani gospod Grbec, pri katerem sem nalagal blago. On ima veliko trgovino in znanje po vsem svetu. Pred kratkim je neki dobil z Dunaja celó zanesljivo poročilo, da je tam ta železnica za trdno določena stvar. Zdaj čez poletje bodo progo še stalno določili na onih krajih, kjer še ni za trdno določena, odkupili od lastnikov zemljo, kjer bo proga tekla, na jesen pa bodo že pričeli s priredbami za zgradbo te nove železnice.“

Ta novica je Klančnika močno pretresla. On je bil nasprotnik vsake železnice, zlasti pa te, ki so jo namerjavali delati tod gori. Dobro je vedel, kaj bi bila ta železnica njegovi hiši in njegovi krčmi. Z jezo v srcu je opazoval zemljemerce, ki so že večkrat tod gori svet pregledovali in merili. Tudi svet okoli Klančnikovega hriba so že večkrat preiskali in premerili na vse kraje: pri strugi, čez klanec in na drugi strani hriba. „Jaz tega vendar še ne morem verjeti,“ pravi; „koliko časa svet že preiskujejo in merijo, pa iz vsega skupaj do zdaj še ni bilo nič in gotovo tudi v bodočnosti ne bo. Pa da bi le ne bilo! Zdaj imajo ljudje vsaj še nekoliko zaslužka, potem bi bilo pa še to proč. Vozniki zaslužijo, rokodelci zaslužijo, koliko pa je krčem ob cestah, katerih obstanek je odvisen večinoma le od voznikov in popotnih ljudij; tako se ljudje živijo drug od drugega. Potem bi se pa to vse nehalo, ker bi se ves promet pregnal po železnici.“

Klančnik je bil v tej zadevi več ali manj sebičnež. Izprevidel je, da njegova hiša tu na samoti nima več dosti pomena, ko bi šla tod gori železnica. Saj so prejšnje čase, ko ni bilo železnic, ob velikih cestah le krčmarji dobro izhajali, dosti pa so trpeli vozniki, še več pa njih uboga živina. Grega je bil prebrisan človek; dobro je vedel, kje Klančnika črevelj žuli, zato ga še nalašč malo izpodbode. „Železnice nam je res toliko treba,“ pravi, „ko trna v peti; resnica je pa vendar le, kar mi je pravil gospod Grbec; on se briga za to, ker veliko blaga prežene po svetu; zvedel je iz čisto zanesljivega vira, on se ne laže; boš videl, da je resnica. Potem bomo pa mi svoje konje izpregli, vozove

dejali k počitku, lepo domá ostali in kmetovali. Tudi ti, Klančnik, snameš lahko potem smrekov vršiček zunaj nad vrati; potem bo trava rastle po veliki cesti in pred Klančnikovo hišo tudi. Svet se je začel čudno sukati in preobračati v naših časih; ljudje so čim dalje bolj modri in premeteni, na svetu je pa čim dalje slabše.“

„Res, čim dalje slabše je na svetu,“ modruje Brtoncelj. „Zdaj so prišli tisti, že zdavna prorokovani hudi časi, o katerih so mi večkrat pripovedovali moj rajni oče. Prišel bo čas, pravi tisto prorokovanje, ko se bo dolga železna kača vila po vsej zemlji, in tedaj, ko se bo to zgodilo, bo hudo na svetu. In vprašam vaju, ni li železnica tista dolga železna kača, in ali ni zdaj res čim dalje slabše na svetu?“

„Saj je že vse drugače in slabše, kar jaz pomnim,“ začne zopet Grega. „Jaz že vozim po svetu od svoje mladosti, zato sem dosti doživel in veliko videl po svetu. Vozil sem že kot mlad dečko s svojim očetom, ko še ni bilo železnice v Trst. Moj rajni oče, Bog jim daj dobro, bili so tudi vedno na cesti; gotovo sem jaz od njih podedoval to lastnost. Ostali so z doma po cele mesece, pa so tudi kaj denarja prinesli domú. Zdaj je pa ravno narobe: zaslužek vedno slabši, življenje pa vedno dražje; zasluži se komaj toliko, da se za silo izhaja, dobička pa ni drugega, kakor pobijanje po svetu. No, zdaj ko bodo napravili železnico še tod gori, bo se pa še to nehalo.“

„Železnice so prava nesreča za nas delavne ljudi, pravim jaz,“ oglasi se zopet Brtoncelj; „z njimi se ne dela drugega, nego da se ljudem jemlje in krati zaslužek. Pa vama naprežejo tisto železno pošast, in drči s tisočami centov kakor blisk, kar bi sto konj imelo dosti vleči. Človek pa glej, čudi se, drži roke križem in požiraj sline. Koliko zaslužka se s tem požre ljudem! Človeka in živino je Bog stvaril za delo, ne pa take železne pošasti. Svet bo na ta način prišel v čisto nov tir, vedno manj bo zaslužka, vedno manj denarja med ljudmi. V naših časih je svet preveč iznajdljiv, pa vse nove iznajdbe ne bodo prinesle nič prida na svet. Vse že ljudje izkušajo delati s stroji; saj sem slišal praviti, da po nekod že celó orjejo, sejejo in mlatijo z njimi. Te nove iznajdbe bodo sčasoma ljudem vzele ves kruh, vedno manj bo zaslužka, vedno manj denarja, vedno slabše bo na svetu; bodeta videla, da bo tako.“

„Tako je, dobro si govoril, Brtoncelj,“ pravi Grega, „za nas delavne ljudi je vedno slabše, vedno manj zaslužka.“

Saj ni posebno mehek moj kruh, pa mi je vendar dolg čas, če nisem na cesti; človek se nekako privadi tega, česar je navajen od mladega. Zdaj ob praznikih sem bil teden dni doma, pa že nisem vedel, kam bi se dejal, in kaj bi naj počel. Ne vem, kaj bom počel, ko bo še tu gori šla železnica; dolg čas mi bo doma, zelo dolg čas. Vedno bolj me pritiska v kot železnica, nazadnje me bo potisnila čisto v kot. Dobro, da se bom sam počasi zraven postaral.“

„Morda je pa tu gori le ne bo še tako hitro,“ tolaži se krčmar. „Preveč dolgo se že pripravlja, in iz tega pozneje navadno ni nič. Meni že nič ni za nobeno železnico, za to tu gori pa najmanj; neko posebno zopernost imam do njih. Ko sem hodil po vino, peljal sem se nekolikokrat po njej iz Ljubljane do Brežic, pa sem vsekdar komaj čakal, da sem izstopil; vselej sem se oddahnil, ko sem stopil zopet na trdna tla.“

„Bo pa bo, čisto gotovo bo,“ zagovarja Grega svojo trditev; „le zapomni si, kaj ti pravim. Ne bo minilo dve leti, in ne bom več vozil tod gori. Seveda se že precej dolgo pripravljajo in svet pregledujejo, kajti svet je na mnogih krajih grd, da izberó za progo najprimernejšo črto. Na jesen bodo že z delom pričeli; gospod Grbec je zvedel to iz čisto zanesljivega vira.“

„To pa rečem,“ pravi Klančnik in udari z močno pestjo ob mizo, da so kar kozarci zažvenketali, „če bi res do tega prišlo, kar pa vendar še ne verjamem, po mojem svetu je nikakor ne dovolim napraviti. Hodili so že doli ob Savi po mojih senožetih in njivah in kolce zabijali v zemljo; gotovo jo mislijo tam črez graditi. Ob Savi je daleč gor moj svet, na lastni zemlji sem pa jaz sam gospodar; ne prodam jim za železnico ne pedi zemlje, če mi jo hočejo tudi z zlatom odkupiti. Moja hiša bi trpela vsled nje toliko škode, in jaz naj bi jim dajal za njo svojo lastno zemljo? Nikakor ne! Ali bi se ne reklo to toliko, kakor kopati samemu sebi grob? Ne govorim li resnice?“

„Le pomiri se, Klančnik,“ pravi Grega, „ti le zdaj tukaj tako govoriš; ko bo šlo za resnico, pa tudi ti ne boš delal tako, kakor zdaj praviš. Železnico bodo pa napravili po tvojem svetu, če jim bo le prostor ugajal; dali ti bodo za svet nekoliko grošev in te ne bodo vprašali, ali ti je po volji ali ne, ali zavoljo nje trpiš škodo, ali imaš dobiček. Pri takih velikih podjetjih se ne morejo ozirati na vsakega posameznega človeka; nam in še marsikomu bo v škodo,

so pa tudi, ki jim bo v korist, in kateri je že težko pričakujejo.“

Klančnik je še dalje rentočil in trdil, da po njegovem svetu ne bo tekla železnica, in da ne bo. Grega mu ni hotel več oporekati, da bi ga ne spravil preveč v jezo; zato je rajši opomnil, da je že pozno, in da je čas iti k počitku.

II.

In res, voznik Grega se ni motil; bila je resnica, kar je pravil o železnici. Ni še minilo po tistem večeru mesec dni, že so prišli zemljemerci zopet merit Klančnikov hrib, da bi tukaj za stalno določili progo. Dolgo so postopali okrog, pregledovali in merili svet v veliko nevoljo Klančniku. „Saj bo menda vendar le res, kar mi je zadnjič pravil Grega,“ pravi sam pri sebi; „vi delate meni in moji hiši škodo, jaz vam bom pa delal zapreke, kolikor bom mogel.“

Po natančnem preiskovanju so se imeli odločiti med dvema črtežema: železnica naj bi šla skoz hrib, tako da bi se napravil kratek predor, ali pa naj bi se proga izpeljala za Savo ob strugi.

Klančnik bi bil bolj za prvi načrt. Mislil si je: „Med dvojnim zlom je manjše le boljše; če se železnice le ne morem ubraniti, naj gre mimo mene pod zemljo, da mi ne bo treba vsak dan gledati svoje nesreče.“ Tako je mislil Klančnik, a imel je pri železnici že posebno nesrečo. Zemljemerci so se slednjič odločili vendar le za drugi črtež. Prišli so do prepričanja, da ni nikake prave sile in potrebe, predor kopati skoz hrib, ker se more železnica pri strugi izpeljati veliko lažje in ceneje. Res ji bo treba za majhen kos izsekati pot v pečevje, to pa se vendar nikakor ne dá primerjati z delom, ki bi ga povzročilo vrtanje predora skoz hrib. In bilo je določeno, da bo šla pri strugi skoz pečevje, potem pa po Klančnikovem svetu dalje za Savo.

Pozneje se je odkupovala zemlja, ki je bila določena za progo. Prišli so tudi do zemljišča Klančnikovega; a ta ni hotel o odkupu nič slišati in vedeti. Po njegovem zemljišču, pravi, da železnica ne bo tekla; na svoji lastni zemlji je on sam gospodar. Naj izpeljejo železnico skoz zemljo, nad zemljo, ali kjerkoli hočejo, le ne po njegovem svetu. Vsa prigovarjanja, da se temu nikakor ne more ustavljati, in da s svojo trmoglavostjo nikakor ne bo zabranil železnice, bila so brez uspeha. Bil je tiste vrste svojeglavnež, ki ne

odjenja, ko si kaj ubije v glavo, ampak ostane pri svojem sklepu, ko bi se zavoljo tega moral tudi svet podreti.

Ker pogajanja niso imela zaželenega uspeha, prišla je posebna komisija, da je pregledala svet. Spoznala je, da Klančnik ne trpi nikake škode; proga gre blizu struge, kjer je svet prodnat in nerodoviten, in tedaj ni, kar njegovo zemljišče zadeva, nikake ovire, da bi se ondi ne mogla izpeljati železnica. Pa navzlic temu je svet cenila visoko, da bi ga zadovoljila. Ker je pa Klančnik le svojo trdil, da nikakor ne proda za železnico svojega sveta, ko bi mu ga tudi preplačali ali z zlatom odkupili, odštela se mu je pripoznana svota; a ker je ni hotel prevzeti sam, shranila se je pri dotičnem županstvu, češ, ko se spametuje, ali kedar hoče, naj pa gre po njo, saj vé, kje jo ima iskati; in niso se dalje brigali za njega in njegovo trmo.

Že na jesen tistega leta so začeli v vznožju Klančnikovega hriba streljati in sekati železnici pot v pečevje, in prihodnjo pomlad so delali na vsej progii. Prišli so z delom tudi do zemljišča Klančnikovega, a ta jim hoče kopanje s silo zabraniti. Delavci pokličejo svojega nadzornika, da bi ga zavrnil. Ta ga hoče z lepa pomiriti ter mu dopovedati, da je njegovo ravnanje nepremišljeno, in da si še lahko nakoplje sitnosti na glavo, če ne odjenja. Pa bolj ko mu ta prigovarja, bolj se Klančnik razjarja in kriči, da je na svoji lastni zemlji le on sam gospodar, in da tu nima brez njegovega dovoljenja nihče kaj iskati in opraviti. Beseda je dala besedo, in slednjič se razburi tako, da ne more več krotiti svoje jeze. Ko nadzornik pristopi k njemu in ga resno posvari in opominja, naj bo pameten, in naj se premaguje, sune ga Klančnik, razdražen, kakor je bil, s svojo močno pestjo tako silno od sebe, da oni pade in se nekoliko poškoduje. To pa je bilo tudi dovolj; nadzornik odpelje svoje ljudi in pusti razjarjenega Klančnika samega, ki je v jezi govoril povrh še jako razžaljive besede.

Ta prizor je našel svoj konec pri sodnji. Klančnik se je sicer tu opravičeval, pa se ni mogel oprati; imel je preveč prič zoper sebe. Nasledek tega je bil, da je bil obsojen na nekaj tednov zapora. Nikaka prošnja ni pomagala; moral je prebiti naloženo kazen. To pa je bilo za tako ponosnega, premožnega, obče spoštovanega in doslej neomadeževanega moža vendar le malo prehudo. Tudi med ljudmi je ta nenavadni slučaj napravil veliko govorice in hrupa.

Od tega časa Klančnik ni bil več tisti ponosni in samosvesti mož, kakor poprej. Zamišljen in upognjen je hodil okoli. Celó za krčmo in svoje goste, poprej njegovo najljubše opravilo, brigal se je čim dalje manj. Če je med gosti prišla beseda na železnico, kar je bil zdaj med ljudmi najnavadnejši pogovor, šel je iz sobe, in ni ga bilo več blizu. Ko ga je nekoč vprašal voznik Grega, ki je po tistem večeru še pogostoma obstajal pri njem, ali že zdaj verjame, da bo tu gori šla železnica, in ali bo šla po njegovem svetu, vstal je od mize, ni odgovoril ničesar, stisnil zobe in ga pogledal tako hudo, da je bilo voznika kar strah; šel je iz sobe, in ni ga bilo tisti večer več videti. Ljudje pa, ki so vedeli, da se s Klančnikom ni šaliti, varovali so se tudi navadno v njegovi navzočnosti omeniti kaj o železnici. Čim dalje, tem bolj so se ogibali zamišljenega in čemerneža moža; gostje so v njegovi krčmi postajali vedno redkejši. Njegova krčma ni bila več popotnim ljudem tista gostoljubna hiša, kakor je bila poprej. Upognjen je mož lazil okoli in se postaral v mesecih za leta. Pogostoma je šel za dalje časa z doma, in ni povedal nikomur, niti svoji ženi, po kakih opravkih in kod da hodi.

Čas je tekel, minevali so meseci, a Klančnik je ostal še vedno tisti čemerni in odurni človek; vedno bolj se je ogibal ljudij. Žena njegova je veliko trpela zavoljo njega; skrb za svojega moža je tudi njo zelo potlačila. Večkrat je na tihem premišljala, kak konec bo to imelo. Prosila ga je s solznimi očmi, naj se spametuje in pozabi, kar je bilo; toda njene solze in prošnje so bile brez uspeha.

Nekoč ga zopet ni bilo dolgo domú. Nikomur ni povedal, kam in po kaj gre, in kdaj zopet pride; kar zmanjkalo ga je. Tako dolgo je izostajal poprej le, kedar je šel po vinski kupčiji, za kar pa zdaj ni bil pravi čas. Klančnica sklene, dobro ga ošteti, ko pride domú, in mu dokazati nespametnost njegovega vedenja; mora ga spraviti zopet na stari pot, naj velja, kar hoče.

Ko je prišel domú, delal se je, kakor bi se ne bilo nič zgodilo; bil je le še bolj čemeren, kakor poprej; še svojo ženo je komaj pogledal in pozdravil. To ji je bilo vendar preveč. „Kaj pa vendar delaš, in kod se klatiš po svetu,“ začne mu očitati; „izgineš kakor kafra, zamišljen in čemeren odideš in ravno takšen prideš; držiš se, kakor bi imel vse naglavne grehe nad seboj, in še jaz, žena tvoja, zdim se ti komaj vredna tvojega pogleda. Gospodarstvo

zanemarjaš, za delo se ne brigaš, ljudij se ogiblješ, in ljudje so se začeli tebe ogibati; moj Bog, kam nas pa bo to spravilo! Takšen si postal, da te jaz sama več ne umejem. Ta železnica te je spravila čisto iz uma. Pa se bahate moški s svojo stanovitnostjo, ali komaj vam pride kaj navzkriž, pa ste čisto izgubljeni. Pusti na miru železnico, če ti ni za njo. Zakaj pa se drugi ljudje ne brigajo dosti za njo? Najpremožnejši si v okolici, ljudje so te zavidali, in tak korenjak si bil, da te je bil človek vesel; zdaj te pa ni več spoznati, kar razjokati se je nad teboj!“

„Ti govoriš, kakor razumeš,“ odvrne ji razžaljen vsled njenega očitanja; „ves svet me jezi, zdaj me pa začni še ti. Kaj razumete ve ženske, kaj je moška čast, poštenje in dobro ime! Ve nimate o tem nikakega pravega pojma, sicer bi ne mogla tako govoriti. Saj meni na železnici sami na sebi tudi ni Bog vé koliko ležeče, čeravno bo moji hiši na kvar; sovražim jo pa, in zato jo sovražim, ker mi je ona vzela poštenje in dobro ime. Bil sem zavoljo nje omađeževan, kaznovan, zaprt. Zadela me je kazen in sramota, ker sem branil svojo lastnino, ker nisem pustil, da bi drugi ljudje počenjali po moji zemlji, kar bi se jim poljubilo. Naša hiša je bila do zdaj povsod spoštovana in na dobrem glasu, brez vsakega madeža; zdaj je pa onečaščena, dobila je madež, ki se ne dá več izbrisati. To je, izgubljeno dobro ime, izgubljena čast je, kar me peče, kar mi ne dá domá mirú in mi jemlje veselje do vsega.“

„Taki ste moški; s svojeglavnostjo hočete svojo namero izvesti, če je še tako ničeva in bedasta, in to, rečete, pravi se svojo čast braniti! Če pa pri tem trčite ob zapreke in si na glavo nakopljete sitnosti, ne znate jih prenašati in ne morete si pomagati. Z glavo si hotel skoz zid, pa bi bil vendar moral vedeti, da jeden sam človek ni še nikdar premagal sveta. In kar tvojo čast in dobro ime zadeva, tudi nisi storil take pregrehe, da bi je svet ne mogel pozabiti in odpustiti. Tvoj prestopek svet jako malo briga, ampak le tvojo lastno osebo. Odpusti si sam, in tudi ljudje ti bodo odpustili; odpustiš si pa na najlepši način, če se v prihodnjosti bolj premaguješ in krotiš svojo jezo. Vendar pa tvoje sedanje vedenje tega nikakor ne kaže, ampak ponavljaš zopet svojo trmo, ktera te je že spravila v nesrečo, pa te zna še v večjo.“

„No, danes me pa obiraš, kakor bi se bila pripravila nalašč na moj sprejem. Pa govori še tako lepo, dajaj mi

še tako dobre nauke, mojega neomadeževanega imena mi le ne moreš dati nazaj. Jaz tukaj nimam več obstanka; moja hiša je osramočena, tega pa moj ponos ne prenese. No, povedati ti pa vendar moram, zakaj sem hodil z doma: vedi, da bomo danes ob letu težko še tukaj; iskal sem kupca za svojo hišo in ga tudi dobil. Tisti bogati gospod z Dunaja, ki hodi vsako leto tu gor v naše gore na lov, in ki je bil že večkrat pri nas, misli jo kupiti. Velik prijatelj lova je, in v teh krajih se mu tudi jako dopade. Napravil si bo tu lepo hišo za svoje stanovanje, da se bo hodil po letu razvedrovat in hladit. jeseni pa na lov. Zdaj mu bo to pripravno, rekel je, ko bo šla tu gori železnica. No, mene bo pregnala, privabila mi bo pa naslednika, bolj imenitnega, kakor sem jaz, da svet zavoljo mene vsaj ne bo na izgubi. On je silno bogat in ne gleda na nekaj tisočakov; upam, da bom napravil dobro kupčijo. Nisva še sicer popolnoma jedina, vendar pa je kupčija toliko, kakor gotova.“

Ta novica je Klančnico močno prestrašila. Da je njen mož postal v zadnjem času čuden človek, to je dobro vedela, a da kaj takega namerjava, tega se pa vendar ni nadejala. „Za božjo voljo, kaj pa vendar misliš!“ vzklikne, in solze ji silijo v oči. „Pomisli vendar, kaj počenjaš! Sebe in mene boš pahnil s svojo trmo v pogubo. Zavoljo takšne malenkosti pa počenjati take reči in zapustiti svoj domači kraj, kjer smo živeli srečno in mirno, kakor maloktera družina! Živeli smo zadovoljno v svojem domačem kraju, ko ni bilo železnice, in Bog bo dal, da bomo tudi pozneje. Pa da mi tega nisi povedal prej, da bi ti bila mogla braniti! Hvala Bogu, da sem zvedela vsaj zdaj, dokler še ni vse zamujeno. Kam pa vendar misliš iti odtod in kaj početi?“

„Kam idemo odtod? Kamor je, povsod se dá živeti, povsod so ljudje; samo v tak kraj ne, kjer je železnica. Gori na Koroškem sem zvedel za lepo posestvo v nekem mirnem kraju, ktero je na prodaj. Govoril sem že z lastnikom, in skoro gotovo bodeva napravila kupčijo. To ti pa povem, braniti ali odrekati mi ni potreba; saj veš, kar sklenem, to tudi storim. V tem kraju mi ni več obstanka. Prej ko odidemo, boljše je.“

Žena je jokala in prosila, naj opusti svoj sklep, ki je popolnoma neosnovan, in naj pomisli na nasledke; pa vsa njena dokazovanja in njene solze niso nič pomagale. Smilila se mu je pa vendar, jokajoče je ni rad videl; mislil si je,

zvedeti bi itak morala, prej ali pozneje; ko se razjoka, bode se pa pomirila; ženskam so solze najboljše tolažnice. Nato pusti jokajočo samo in odide iz sobe.

III.

Železnica je bila dodelana. Ljudstvo v obče je bilo z njo zadovoljno; z veseljem je pozdravilo prvi vlak, ki je prižvižgal po Savski dolini, kot oznanjevalec lažjega občila in pripravnejše zveze s svetom. Le redki so bili, ki niso marali za njo, pa še ti le iz osebnih ozirrov.

Najbolj jo je pa gotovo sovražil Klančnik. Domá ni imel več mirú in ne pokoja. Najbolj ga je jezilo, da mu je bila stvar, ki jo je sovražil iz dna svojega srca, tako blizu. Vselej ga je zbolelo srce, kedar je slišal vlak drdrati po dolini; parovoznega žvižga ni mogel strpeti; kedar ga je čul, stisnil je pest, in njegova jedina želja je bila: proč iz tega kraja, proč prej ko mogoče. Še celó hiša njegova se je tresla, kedar je drdral vlak skoz pečevje pod hišo; to mu je bilo nestrpno.

Bilo je prvo pomlad, kar je šla železnica. Kupčija z bogatim gospodom je bila toliko kakor sklenjena. Klančnik je dobil od njega pismeno poročilo, da pride ob kratkem sam, da mu izplača svoto, za katero sta se zmenila, ter prevzame njegovo hišo in posestvo v svojo last. Klančnik je bil lahko zadovoljen; težko bi bil napravil s kom drugim tako ugodno kupčijo, kakor s tem bogatinom. Sam pa je bil že tudi z lastnikom dogovorjen za posestvo, katero je namerjaval kupiti na Koroškem. Že prihodnje poletje je mislil zapustiti svoj domači kraj in se preseliti gor na Koroško, in to vse zavoljo te vražje železnice.

Nekega dne meseca majnika tistega leta je bilo jako deževno vreme. Sploh je bilo to pomlad vreme zeló deževno. Tudi zdaj je deževalo že več dnij zaporedoma, posebno hudo pa je lilo ta dan. Sava je izstopila že na mnogih krajih.

Bilo je pozno zvečer med jednajsto in dvanajsto uro. Lilo je še neprenehoma. Pri Klančniku je bilo že vse pri počitku, le gospodar je še bdel. Mož je imel veliko skrbij; zapustiti svoj ljubi domači kraj in se izseliti med tuje ljudi, to tudi njega ni moglo pustiti malomarnega. Hodil je zamišljen po sobi gor in dol, roki na hrbtu križem držeč, na mizi pa je ležalo nekaj listin. Bogati gospod z Dunaja je imel priti te dni.

Ravno je tudi sam namerjaval iti k počitku, kar začuje močen ropot, in vsa hiša se strese z nenavadno silo, kakor pri potresu. Kaj za božjo voljo je to, misli si, je li potres, ali se podira hiša? Vzame svetilnico in hiti ven gledat, kaj se je zgodilo. Zunaj začuje od Save gor še silnejši ropot, kakor bi se ves hrib podiral. Hiti gledat po bregu proti železnični progi, odkoder se je čul ropot, ter premišlja, odkod ta silni in nenavadni pretres prihaja.

Ko je Klančnik čul drugi ropot, dozdevalo se mu je že malo, kaj se je utegnilo zgoditi. Ko pride do železnične proge, tja, kjer je izsekana v pečevje, vidi pri razsvetljavi svoje svetilnice strašen prizor. Velik del kamenite stene se je bil odtrgal in zaropotal s tako močnim treskom na tla. Nekaj pečevja je obležalo kar pri kraju, ogromna pečina pa je obstala ravno na železničnem tiru. To nesrečo je gotovo povzročilo dolgotrajno deževje; morebiti se je pa bila tudi že tedaj, ko so streljali v skalo železnici pot, napravila kaka nevarna razpoka.

Sredi proge taka ogromna pečina, in tir gotovo tudi poškodovan, poštni vlak iz Ljubljane pa pride ob polu jedne, polnoči je pa že proč — hitro spodaj pod tirom pa šumeči valovi vsled obilnega deževja narastle Save: ako se zaleti vlak ob pečino, mora se zgoditi grozna nesreča! „Zdaj se lahko maščuješ nad železnico,“ to je bila prva misel Klančnikova, ko je pregledal položaj. „Koliko nesreče ti je zakrivila! Zavoljo nje si poškodovan, bil si kaznovan, in zavoljo nje boš zapustil v kratkem svoj ljubi domači kraj.“

Klančnik je bil sicer mož poštenjak od nog do glave; nikomur ni vedoma napravil kdaj kake krivice, le z železnico je prišel v spor. Tudi zdaj se oglasi v njem dobri duh in mu pravi: „Ti stojiš tukaj, ko je taka nevarnost blizu. Ali ne veš, da te veže ljubezen do bližnjega, da storiš vse, kar je mogoče, da odvrneš pretečo nevarnost. Bog vé, koliko ljudij, ki ti nikdar v življenju niso storili najmanjše krivice, gre zdaj, nikake nevarnosti sluteč, gotovi smrti, ali vsaj hudi nesreči naproti; le ti jih moreš morda še rešiti.“ Hudi duh pa mu šepeta: „Kaj briga tebe železnica, imel si zavoljo nje sitnostij dovolj. Saj ji nisi za čuvaja postavljen; tudi nisi ti kriv, da se je odtrgala pečina in zavalila na tir. Idi domú, in z mirno vestjo lahko prepustiš vlak svoji usodi; kaj tebi mar, če se zgodi nesreča, saj je nisi ti zakrivil!“ Bojeval je kratek, pa hud

notranji boj; mrzel pot ga oblije, in strese se na vsem životu. Hitro pa se predrami in pravi: „Ljubezen do bližnjega me veže; moram jih rešiti, naj velja, kar hoče.“

Zdaj ni bilo več časa dolgo premišljati, kaj mu je storiti, kajti vlak je moral priti že v četrtinki ure. Vpre se z vso silo ob pečino in jo izkuša prevaliti, pa je niti ne pregane. Izprevidi, da sam ničesar ne opravi. Iti klicat železničnega čuvaja, bilo je prepozno; a bilo bi tudi prepozno, ko bi bil hitel precej, ko je zapazil nevarnost. Drugih hiš tudi ni bilo blizu, da bi bil mogel poklicati ljudi na pomoč. Hiti nazaj po bregu budit hlapca Luka, ki je spal v hlevu; drugega moškega človeka ni bilo blizu, da bi mu pomagal. Hlapec Luka je bil tudi močan človek; morda se obema posreči, misli si, prevaliti pečino s tira.

Hlapec Luka je spal spanje pravičnega, niti ropot pečevja ga ni prebudil. Gospodar ga pokliče in strese tako močno, da se je hitro predramil.

„Kdo pa je? Kaj pa je? A, vi ste,“ jeclja ter si mane zaspane oči.

„Zdaj ni časa si meti oči,“ veli mu gospodar; „prižgi hitro svetilnico, vzemi močen drog in hiti za menoj! Doli pod hišo se je odtrgala velika pečina in obležala ravno na tiru, vlak ima pa vsak čas priti; če se zaleti v njo, zgodi se velika nesreča.“

„Kako, da ste vi v takih skrbih zavoljo železnice, saj je menda ne sovraži nihče bolj kakor vi,“ omeni hlapec, prižigaje svetilnico.

„Pusti zdaj svoje opazke,“ veli mu gospodar „in stori hitro, kar sem ti ukazal; niti trenutka ne smeva zamuditi.“

Klančnik hiti z močnim drogom nazaj po bregu, in hitro za njim priteče tudi hlapec, ki je takoj spoznal nevarnost. Vpreta droga pod pečino in jo izkušata prevaliti. Napneta vse svoje moči, pa bilo je zastonj; droga se jima razlomita, pečina pa se ne pregane.

Klančnik vrže zlomljeni drog od sebe, dene roko na čelo in se zamisli, potem pa pogleda na uro. „Na ta način ne opraviva ničesar,“ reče hlapcu, „vlak mora pa vsak čas priti. Zdaj ne preostaja drugega, kakor da tečem tu dol po tiru vlaku naproti; kedar ga zagledam, mahal bom s svetilnico, da opozorim naše strojevodjo; ko pa pride do mene, kričal bom iz vsega grla: Ustavite, pečina leži na tiru! Morda me toliko razume, da še pravočasno ustavi vlak. Ti pa ostani tu pri pečini, napravi svetilnico, da bo gorela

svetlo kolikor mogoče, postavi jo na pečino, da se bo videla, ko pride vlak mimo ovinka, sam pa mahaj s klobukom, kriči in dajaj znamenja, da je tu nevarnost, in da se naj ustavi vlak; drugega ne moreva zdaj več storiti.“

To rekši, ubere jo po tiru. Ko priteče iz soteske na plano, že zagleda v daljavi dve rudeči luči; vlak je drdral svoji nevarnosti naproti. Hiti še nekoliko dalje, mahaje s svetilnico. Že mu prihaja vlak blizu. Ko pa pride do njega, maha Klančnik z rokama in kriči na vso moč: „Ustavite, pečina leži na tiru!“

Strojvodja je v temni noči zapazil luč že od daleč; tudi se je hitro prepričal, da je na tiru. To je vzbudilo njegovo pozornost. Ko pa vlak pride do nje, vidi nekega moža, kako maha z rokama in kriči, kakor iz uma; ujame tudi dve besedi: ustavite, pečina . . . ! Poznal je dobro zemljo ob tiru; zato mu hitro šine misel v glavo, da bi se bilo utegnilo tam, kjer gre tir skoz pečevje, zgoditi kaj nevarnega, posebno pri tem, več dnij trajajočem deževju. Ker je mož tako strašansko kričal in mahal, začne res ustavljati vlak. Ko pa pride ta okoli ovinka pod hribom, zapazi na tiru, tam, kjer gre skoz pečevje, zopet luč in človeka zraven, ki maha s klobukom; zdaj se popolnoma prepriča, da je nevarnost blizu. Z vso silo začne ustavljati vlak; komaj je imel toliko časa, da ga je ustavil nekaj korakov pred pečino.

Klančnik je hitro zapazil, da začnjen vlak bolj polagoma iti. „Hvala Bogu, moje prizadevanje menda vendar ni bilo zastonj!“ vzklikne ves radosten. Hitro jo ubere nazaj, da bi prej videl, kako se izteče nevarnost. Ko prihiti v sotesko, pa vidi, da vlak že stoji. Zdaj mu se še le odvali kamen od srca; globoko se oddahne. „Hvala Bogu, vse je rešeno,“ pravi sam pri sebi. Pri pečini pa že najde poleg hlapca strojvodjo in drugo železnično osebje, ki se je peljalo z vlakom. Pove jim, kaj je nocoj doživel, in kako si je prizadeval z vsemi svojimi močmi, da bi rešil vlak pogube.

Popotniki, ki so se peljali z vlakom in večinoma dremali po vozovih, začeli so preplašeni gledati skoz okna, kaj to pomenja, da se je vlak ustavil. Vedeli so, da tukaj še ne more biti postaja, kajti ni bilo nikakega znamenja, da bi bil tu blizu kolodvor. Mislili so, da se je moralo zgoditi kaj posebnega. Hitro se je tudi med njimi raznesla vest o veliki nevarnosti, kateri pa so srečno ušli. Vsi so hiteli iz vozov, da bi se prepričali sami, kaj se je zgodilo.

Ko so videli, v kaki strašni nevarnosti so bili, in kdo jih je rešil, bili so vsi ganjeni; s solznimi očmi so se zahvaljevali Klančniku, da jih je rešil take hude nesreče.

Nemudoma se je poročilo na bližnjo postajo, kaj se je zgodilo, da se zabrani še kaka druga mogoča nesreča, in da jim hitro pošljejo pomoč. Pomoč je kmalu došla. Odstranili so pečevje, pa tudi tir je bil vsled silnega padca poškodovan. Ko bi se bilo Klančniku tudi posrečilo, odstraniti pečino, vendar bi bil vlak težko prišel srečno tod mimo. Železnično osebje in popotniki, vsi so pripoznali, da bi se bila neizogibno zgodila grozna nesreča, ko bi jih ne bil rešil Klančnik. Vsi so ga slavili kot svojega rešitelja.

Še le proti jutru je mogel vlak dalje.

Ta novica se je hitro raznesla po bližnji in daljni okolici. Vse je hvalilo Klančnika in njegovo plemenito obnašanje proti železnici. „Da je Klančnik vrl človek,“ rekli so ljudje, „to mora pripoznati vsak, kdor ga pozna; vsaj poprej, dokler ni prišel z železnico v spor, bil je vseskozi človek po božji volji. Da se je pa zdaj proti železnici tako plemenito obnašal, on, človek tako jeklene volje, o katerem smo vsi mislili, da bi mu bilo najljubše, ko bi se kar v zemljo udrla, tega bi mu pa vendar nihče ne bil zaupal.“

Glas, kaj se je zgodilo na železnici, v kaki nevarnosti je bil vlak, in kdo ga je otel, raznesel se je tudi dalje na okoli, raznesli so ga popotniki, ki so se peljali z vlakom. Tudi časopisi so poročali o tem in slavili Klančnika kot rešitelja vlaka in popotnikov. Od ravnateljstva železnice pa mu je došlo pohvalno pismo, v katerem se mu je z laskavimi besedami izrekla zahvala in priznanje za njegovo vrlo obnašanje.

V življenju se pogostoma pripeti, da imajo nenavadni dogodki posebno važen, odločilen pomen za vso prihodnost človekovo. Tudi Klančnika je ta dogodek čisto izpremenil; izginila mu je vsa poprejšnja jeza na železnico. Čutil se je z njo tesno združenega; mislil si je, da ima zdaj tudi on neki delež pri njej, ker jo je rešil iz take hude nevarnosti.

„Bodeva pa le ostala v svojem domačem kraju, ljuba moja,“ pravi nekaj dni po tem dogodku svoji ženi. „Tisto noč, ko sem našel na tiru pečino in sem vedel, da vlak kmalu pride, bojeval sem hud boj sam s seboj; skoro bi me bil izkušnjavec premagal, da bi bil prepustil vlak svoji usodi, in zgodila bi se bila huda, strašna nesreča. Sam Bog mi je še o pravem času razsvetlil pamet, da sem storil vse, kar je bilo v moji moči, in zabranil nesrečo. O nevarnosti

sem sicer vedel le jedini jaz, in morda bi to ne bilo postalo nikdar javno; pa povem ti, da ne bi imel nikdar več v življenju mirnega trenutka, ko bi tedaj ne bil pomagal z vsemi svojimi močmi. Bog vé, koliko smrtij in koliko bolečin tujih ljudij bi imel na vesti! Kar misli same me je strah; kakor Kajn bi hodil po svetu brez mirú in pokoja. Iz veselja, da sem tedaj premagal izkušnjava, pozabimo na vse, kar je bilo. Tudi tebi sem napravil veliko bridkih ur; videl sem, koliko trpiš zavoljo mene; zato te prosim, tudi ti mi odpusti, tudi ti pozabi, kar je bilo, in živela bodeva zopet srečno in zadovoljno v svoji domači hiši, kakor prejšnje čase.“

Klančnica se je neizrečeno razveselila teh besed. Uboga ženica ni bila več tista vesela krčmarica, kakor prejšnje čase; vidno je hujšala in se starala. Skrb za svojega moža, ki je zavoljo železnice postal tako čuden in oduren človek, grenila ji je življenje. „Hvala Bogu, da te je zopet pripeljal nazaj na pravi pot!“ vzklikne vsa radostna. „Kolikokrat sem ga prosila, naj ti zopet razsvetli pamet ter dá nazaj prejšnji mir in zadovoljnost, pa sem že obupala, da me usliši; udala sem se v svojo usodo in tiho trpela; zdaj pa le vidim, da je uslišal mojo prošnjo. O kako sem zopet srečna!“ In kakor prejšnje čase pogostoma od žalosti, jokala se je zdaj samega veselja.

Ko pride tiste dni bogati gospod z Dunaja, da bi izplačal in prevzel Klančnikovo domačijo v svojo last, pove mu ta, da mu je jako žal, da se je spustil z njim v pogajanje. Razloži mu, kako so se zadnji čas nepričakovano izpremenile njegove razmere, da se nikakor ne misli več izseliti, ampak da mu je zdaj domači kraj in njegova domačija dražja, kakor kdajkoli. Gospod, kateremu je kraj jako dopadal, in ki zavoljo tega tudi ni gledal na ceno, ponujal mu je še večjo svoto, kakor sta se zmenila poprej; pa Klančnik mu na kratko odgovori, da njegova domačija zaradi mu znanega prigodka ni več na prodaj za nobeno ceno. Zatorej je poročil tudi lastniku posestva na Koroškem, ktero je namerjaval kupiti, da odstopi od kupčije.

Od tega časa je bil Klančnik zopet tisti veseli in prijazni človek, kakor poprej. Vsi ljudje so ga spoštovali. Z ženo svojo je živel zopet v najlepši slogi; včasih se je pa vendar ona le malo pošalila z njim ter ga vprašala, ali je še kaj hud na železnico.

Slovenci, govorimo čisto slovenščino!

(Spisal Fr. Svetilko.)

V starih časih so imeli sužnje, ki so opravljali težka dela, zakaj gospod ni nič delal. Še dandanes imajo sužnje v takih deželah, kjer ni krščanske vere. Sužnjem pa niso spoštovali tako, kakor je treba spoštovati človeka, stvarjenega po božji podobi, marveč zaničevali so jih in imeli skoro tako, kakor živali. Zato so imeli navado, da so naredili sužnjem znamenje; največkrat so jim gospodarji tako znamenje vžgali z razbeljenim železom v kožo, da so jih drugi lahko spoznali in tudi gospodarjem izročili, če so jim ušli.

Tako nekako — rekel bi — vtisnejo radi tudi veliki in močni narodi znamenje malim narodom. Spravijo jih v svojo oblast in hočejo, naj jim samó služijo ali hlapčujejo. Ne puščajo jim radi domačega jezika, marveč jim silijo svojega. Dobro vedó, da toliko časa je tudi najmanjši narod vendar še pravi narod in sam svoj, dokler ima svoj jezik. Če je izgubil svoj jezik in začel govoriti jezik večjega naroda, izgubil je svoje življenje, nehal je biti narod. Koliko Slovanov, koliko Slovencev je na ta način prišlo v oblast Nemcem! Izgubili in popustili so svoj jezik, začeli govoriti nemški, in sedaj so trdi Nemci, Nemci slovanske krvi.

Če jim pa ne morejo popolnoma vzeti domačega jezika, izkušajo ga vsaj tako pokvariti, da nima več krepkega življenja in nikake lepote. Vtisnejo mu globoko v kožo in meso znamenje svoje, češ, naj se pozna na jeziku ali v govorici, kdo je gospodar. Da govorim naravnost, pravim: Večji narodi spravijo v jezike manjših narodov svoje besede. Čim več tujih besed pride v jezik, tem slabši je in naposled popolnoma obnemore.

Slovenci nismo tako srečni, da bi bili sami záse velik narod; le malo nas je. Kajpada, če se oziramo na druge brate Slované, vidimo, da smo res velikanska narodna družina. Toda ločeni smo od drugih Slovanov na razne načine; torej nam v naših težavah pomagajo le malo. Zato je vtisnil sosed naš, ki je hotel biti za vselej naš gospodar, našemu jeziku svoje znamenje. Zato ima naša navadna govorica mnogo, premnogo tujih besed, zlasti nemških. Te besede pa kazé naš jezik tako, kakor bi kazilo človeka suženjsko znamenje. Mnoge nemške besede v naši govorici so grde pege, grde maroge na obrazu našega naroda. Kdor govori tako mešanico, podoben je človeku, ki se pači in zateguje grdo svoj obraz. Pa ne samo to: spakedran jezik nima nič moči, kakor bi ne imelo moči tako drevo, v katero bi nespameten človek zabijal žreblje in zagvozde.

Žal, da ima naša národna govorica posebno po nekterih krajih prav veliko tujih besed. Res se dá to razlagati prav lahko; tudi jaz bodem tukaj razložil, kako in zakaj je toliko nepotrebni in grdi tujk zašlo v naš jezik. Toda kar ni prav, kar je grdo, kar je v sramoto, to se mora odpraviti. V sramoto nam je, da se mnogi pačijo s tujimi besedami. V ta namen sem spisal nekaj vrstic ljubim slovenskim rojakom za nauk, nikakor ne sosedom v izpodtiko.

1. Kako se je godilo našemu jeziku.

Naši očetje so govorili pred tisoč leti nekoliko drugačen jezik, kakor je naš sedanji. Pa ni bil veliko drugačen, le bolj obilen ali poln je bil; imel je več oblik ali — kakor bi smel reči po domače — večjo obleko. Ta jezik je jako lep. Še dandanes čitamo knjige, pisane v tem jeziku. Sv. Ciril in Metod sta preložila na ta jezik sv. pismo, da so naši očetje lahko slišali v svojem jeziku razodeto besedo božjo. V tem jeziku ni bilo nemških besed; bil je sam dovolj bogat, da ni bilo treba posojati si mnogo od sosedov.

Pa jeziki se vedno preminjajo, kakor vsaka reč na svetu. Tudi naš staroslovenski jezik se je polagoma preminjal. Sv. Ciril je umrl leta 869.; od tega leta pa do leta 1000. je postal naš jezik nekoliko drugačen, pa tudi nemške besede so čim dalje bolj silile vanj. Slovenci namreč niso bili takrat sami svoji gospodarji, ampak od l. 800. nekako so prihajali v deželo najprej mogočni Franki s svojim kraljem Karolom Vélikim, potem pa Nemci, ki so odslej vedno ostali naši sosedje in pritiskali na nas. Imeli so

Nemci tudi skoro vso oblast po naših deželah. Zidali so trdne gradove, imeli v svoji oblasti vasi in sela, naše ljudstvo jim je bilo podložno. Lahko umevaš, dragi čitatelj, kako je nemščina silila v naš jezik. Po gradovih se je govorilo nemško, z gospodo se je moral naš kmet meniti, kakor je znal, in rad si je zapomnil kako nemško besedo, da bi gospodi lažje kaj dopovedal. Grajščak pa je govoril jezik — saj si lahko mislimo, kakšen: če je lomil morebiti slovenščino, vpletal je vmes nemške besede. Ali je torej čudno, da so se zatrosile polagoma v govorico našega ljudstva mnoge tujke? V mestih je bilo še slabše; meščan se ravna najrajši po gospodi. Naša mesta bi se bila skoro da popolnoma potujčila ali ponemčila, če bi ne bil naš vrli slovenski kmet tako trden in stanoviten ne samo v sveti katoliški veri, ampak tudi v slovenskem jeziku. Zato vidimo, da so po naših mestih pred 300 leti urno in radi sprejemali lutrovske pridigarje in novo vero, če tudi je oboje dišalo po nemškem duhu; naši kmetje pa se niso dali slepariti.

Pred dobrimi 300 leti je bil naš jezik skoro čisto tak, kakoršen je dandanes. Ker so takrat pisali in tiskali knjige, poznamo prav dobro jezik tiste dobe. V naših knjigah velja še dandanes tista pisava, kakor je veljala tedaj. Bilo je pa v oni dobi med našimi domačimi besedami veliko tujk; pri tedanjih pisateljih kar mrgolijo nemške besede. Seveda so pisatelji sami natlačili v knjige tudi takih besed, kakoršnih Slovenci niso govorili, vendar vseh ne smemo šteti samo njim na rovaš.

Poslednjih tri sto let se je zgodilo v jezikovnih rečeh marsikaj zanimivega, pa vsega ne morem opisovati. V 17. in 18. stoletju so silili še vedno tujke v naš jezik, zlasti hudo je bilo v drugi polovici prejšnjega stoletja, torej pred dobrimi sto leti. Od vseh strani so takrat kvarili in pačili naš jezik; celó v knjigah so nekteri pisali tako, da bi se dandanes smejali še naši preprosti čitatelji, ko bi slišali kaj iz tistih knjig.

Na boljše se je obrnilo v našem stoletju. Goreči in za slovenščino vneti možje so spoznali, kolika škoda se godi naši materinščini; zato so opominjali in svarili, pa tudi učili, kako naj se prav govori in piše. Posebno pa so se zboljšale jezikovne razmere, odkar so pridigarji v slovenščini prav dobro izurjeni in govoré na prižnici lepo, čisto, pa vendar umevno, in odkar učé tudi v šolah otroke že za mlada, kaj je pravo, kaj napačno. Če Bog dá, odslej

nam ne bodo več kvarili in pačili naše slovenščine; pa truditi se mora ves narod slovenski, da rabi lepi svoj jezik tudi lepó in pravilno.

2. Po katerih potih so se zatrosili v slovenščino tujke.

Zgoraj sem že popisoval, kako so zanesli nemške besede v naš jezik; pa treba je to povedati še natančneje, da bodo čitatelji lažje umeli in tuje besede hitreje naši.

Ker je naša materinščina jako bogat in razvit jezik, zato ni prav lahko naučiti se ga. Kakor je znano, nauči se pa Slovenec prav lahko drugega jezika, seveda zato, ker je že vajen bogatega jezika. Tujci imajo pri nas radi zaslužek, radi kupčujejo z nami, radi prebivajo v naših lepih krajih, le jezika našega se ne učijo radi, ker se ne marajo nič truditi. Oni hočejo, naj se mi učimo tujščine, da se njim ne bode treba slovenščine. Kaj ne, dragi čitatelj, lepa je ta! Ni zadosti, da hočejo Slovenca deti v verige ali okove, marveč še kuje naj si jih sam in sam zleze vánje.

In vendar smo mi Slovenci tako krotki in pohlevni, da storimo vse, kar zahtevajo drugi od nas. Slovenci smo bili vladarjem vedno pokorni in jim nismo delali nikdar nikake težave. Ko so prišli pred tisoč in več leti tuji gospodarji v našo deželo, mislil je Slovenec: „Tako mora biti“ — in bil je pokoren. Silili so mu nemščino: Slovenec se je je branil, a ustavil se jim ni popolnoma nikdar; pohlevno je celó spravil marsikak trd nemški grizljaj po svojem mehkem grlu. Tako se je razširila tujščina v našem jeziku. Posebej se je zanesla tujščina v naš jezik po uradnikih, vojaki, kupčevalci, popotnikih, knjigah in pridigarjih. Seveda niso bili ti pomagачi za tuje besede vsi jednako močni, a kjer jih dela veliko, naredé naposled vendar le nekaj. Tako se je tudi v naš narodni jezik zatrosilo mnogo tujk. Poglejmo sedaj nekoliko, kako in kateri so pačili in kvarili naš lepi jezik.

1. Uradniki. Po nekterih slovenskih krajih, zlasti na Kranjskem, morajo uradniki rabiti dandanes slovenski jezik, kedar imajo pri njih Slovenci kaj opravka. Pisati morajo tudi slovenska pisma. Kdor zna slovensko čitati, lahko razume vsaj za potrebo tako pismo. Nekdaj pa je bilo vse drugače: po Kranjskem in Štajerskem je gospodovala v uradih sama nemščina, na Primorskem pa laščina. Slovenski kmet je dobival samo nemška pisma v roke, in le to je vedel, kar so mu iz njih povedali drugi. Namesto

razkladanja naj opišem, kar sem sam izkusil v svoji mladosti. Moj oče, kmetovalec na Notranjskem, imeli so večkrat opravka z gosposko. Ker so skrbno hranili vsa pisma, bila jih je cela kopa. Tudi od naših prednikov se je bilo ohranilo mnogo starih pisarij, ktere so bile zaprte v posebni skrinjici. Vsi ti zaprašeni papirji so bili popisani s samimi nemškimi kavkastimi črkami; o kako grda in slaba je bila večinoma ta pisava! Nekaj listov je bilo tudi laških. Ko sem hodil v šolo in poznal nemške črke, moral sem očetu tu pa tam kaj poiskati med to navlako. Nikdar ne pozabim, kaka mi je tedaj predla. No, nekaj sem le spravil na dan, in tako so oče spoznali, ali je „úrtel“, ali „abgólenga“ (Abhandlung), ali „freiht“ (Verzicht) ali „tabalcjón“ (Intabulation). Že tedaj pa me je grabilo, da bi bil najrajši pometal v kot ali ogenj to nemško nadlogo, s katero so mučili uradniki očeta in mene.

V uradnih pisarnah so vcepili v naše ljudi brez števila tujk. Kdor bi hotel vse to preiskovati, našel bi do sile smešnih, pa tudi jako žalostnih rečij. Naši uradniki niso znali slovenščine, ali prav nič, ali so jo pa lomili, da je bilo groza. Da bi bili kmetu po domače razložili to in ono, da bi mu bili lepo povedali, da bi mu bili dali v roko slovensko pisanje — čemu neki! Uradnik ni znal povedati, da se je ta stvar takó-le razsodila, in da se je napisala tá-le razsodba, ne, ampak: „Na, kmet, tukaj je »Urtheil«, tukaj je tvoja »folmoht«, tukaj imaš »sekcjon«“. Kmet pa si je moral zapomniti te čuda lepe besede, ako je hotel pri uradniku kaj opraviti. Tako se je navadil naš kmet takih besedij: *abgólenga, ajnrihtenga, aptajlenga, arést, abdenc (Audiens), cajgues, farboltar, ferštinar, glihenga, gmàh, jaga, jagar, kejha, kanclija, kantróht, kvartir, kvitenga, ledek, lon, mérkat, mitelj, pavar, pecirk, pijomtar, pitšrifta, noter rajhat (einreichen), rihta, rihtar, šacat, šacenga, šenkat, šenkenga, šintar, štrafat, tal, zašafat*, itd. Te in jednake besede so spravili uradniki med ljudi. Kako velike težave so imeli naši ubogi očetje po uradniških pisarnah, tega mi mlajši ne umevamo lahko. Treba je vprašati starejše može, treba je slišati njih tožbe, kakor sem jih slišal od svojega očeta, treba je slišati o zaničevanju, katero so trpeli: potem se ne čudimo, zakaj še dandanes kmet le težko spoštuje uradnika. Naš jezik pa ima od uradnikov vtisnjeno grdo znamenje, katero treba sedaj izbrisati s tem, da pomečemo iz govorice omenjene grdobe in govorimo čisto slovenščino.

2. Da naši vojaki jako kvarijo naš jezik, kedar pridejo domú, o tem večkrat tožijo naši domoljubi. Priprost slovenski mladenič gre v vojake. Pri vojakih je službeni jezik nemški, zato si mora zapomniti naš mladenič mnogo nemških besed. Pa tudi sicer sliši mnogo nemških izrekov, kletvin in drugih rečij, ktere si polagoma zapomni. Znano je, da častniki ne znajo posebno dobro slovenščine; zato se je tudi naši mladeniči od njih ne morejo naučiti. Ko pa pridejo domú med svoje ljudi, želé se pokazati in celó pobahati; v ta namen rabijo vse tiste nemške besede, kar so se jih naučili. Treba je takega vojaka le poslušati, da se naučiš lepe slovenščine! Še sedaj mi zveni to in ono po ušesih, kar sem slišal od nekterih takih mogočnežev. Jeden postavim je govoril: „V Trstu smo šli na »šif«, v Raguzi smo »auštajgal«, potem pa »cufus« na »gebirk«.“ Nekje sem se vozil z domačinom vojakom, ki je šel za dva dni na odpust. Pripovedoval mi je, kakšne vaje so imeli. Vedno je pravil, kako so zagledali „fanta“, potem zgrabili „fanta“, zapodili „fanta“, in tako dalje. Premišljal sem, kakšen „fant“ je vendar bil tisti, ki ga je zgrabila cela tropa vojakov. Naposled spoznam, da njegov „fant“ ne pomeni nič drugega kakor sovražnika. Sovražnik se namreč pravi po nemško „Feind“, naš junak pa je razumel „fant“. Koliko tujih spak je prišlo v naš jezik po naših „fantih“! A zatrosili bi jih še več, ko bi se našim ljudem ne zdelo le preneumno, kar govore bivši vojaki. Tudi polagoma pozabijo onih budalostij, in jezik ima mir od te sovražne strani.

Naši vrli mladeniči naj spoštujejo tudi pri vojakih svoje matere jezik, govore naj ga čisto in lepo, in naj se tudi ponašajo z njim. Kako veseli jih bodo domačini, ko bodo slišali po vrnitvi iz njih ust zopet milo domačo besedo!

3. Malokdo misli na to, koliko tujstva so prinesli v našo deželo kupčevalci. Dà, tudi jezik slovenski je mnogo trpel zaradi tujih kupčevalcev. Naj hvalimo Slovence za to ali za ono, hvaliti ne moremo njih poguma — ker ga nimajo. Mi smo skromni, pohlevni in si le malo upamo. Zato so imeli že od nekdej kupčijo pri nas v rokah tujci, le malo smo se za njo brigali sami. Kakor kupčija, tako je bila tudi obrtnost mnogo preveč v tujih rokah. Pa saj še dandanes ni veliko boljše. Velika kupčija, obrtnost v tovarnah ali fabrikah je v tujih rokah, Slovenec služi k večjemu za postranskega delavca ali hlapca. Kako imenitna je kupčija, kako važna je obrtnost! Kdor ima to dvoje,

ima denar, in kdor ima denar, ta je gospodar. Slovenec je hodil ponižno kupovat k Lahu ali Nemcu, ki se je milostno naselil med nami. Z blagom je kupil tudi tuja imena, in tako ima dandanes skoro za vsako blago le tuje ime. Kdor bi opazoval tujke v našem jeziku, videl bi vso zgodovino našo, pač žalostno in nesrečno. Tako je bilo tudi z obrtnostjo. Skoro večino orodja zaznamujemo s tujimi imeni. V ta namen povem nekaj tujk, da vidijo čitatelji, kaj nam je prinesla tuja kupčija in obrtnost: *Antla, antvrhar, berkcajg, birkštat, birtoh, cajg, fanela, hozentrogar, kamišola, kampilj, kampljati, knof, kramar, lajbeč, malta, oštarija, pankelj, šnodelj, štacuna, štiflet, šuštar, tišlar, vestja, žnidar, žnora.*

Kdaj se bomo postavili Slovenci v kupčiji in v obrtu na svoje noge? Pa glejmo ne le, da dobimo sami v roko, kar je domačega dela, ampak da tudi iztrebimo grde tujke iz svojega jezika. Prav bi bilo, da bi se držali lepih starih šeg in rabili domače blago. Kako vrli so bili nekdanji naši očetje, ko so se oblačili z domačim platnom, hodničnim za vsédnje, in s praznim za praznik? Zadovoljni so bili s prtenimi hlačami, za boljše pa so imeli jirhovino. Moški in ženske so radi rabili domače sukno, in naši suknarji so imeli lep zaslužek. Ko je bilo pa mrzlo, oblekli so očka svoj kozuh, pa tudi mati so ga imeli, in dobro je grel oba, kakor je potrebno starim ljudem. Na glavo so devali klobuk s širokimi krajci, na noge pa črevlje na kveder. Vse se je nosilo dolgo, dolgo: sin je podedoval obleko po očetu, hči pa po materi. V predalih pa so se nabirali križevci in šmarne petice. Ko so se hoteli oče pobahati, vrgli so možnjo po mizi, in bilo je veliko cvenka. Kupili so lahko dva jarma volov na pomlad, pa lepo oblekli vso družino. Tako se je živelo v starih časih po slovenskih hišah. A tuji hudobni duh jim je dal drugačne misli in jih navadil raznih tujih rečij. Tudi njih jezik se je popačil. Kaj ne, Slovenci, poboljšati se treba, tujstvo je treba izgnati, domačo hišo očistiti in zopet tako živeti, kakor nekdanj, srečno in zadovoljno.

4. Slovenec vzame rad palico v roko, pot pa pod noge. Rad vidi tuje kraje in pazno ogleduje tuje ljudi. A preveč rad posnema tujca, ker se urno poprime njegovih navad, dobrih, še rajši slabih. Naši slovenski popotniki nam prinesó tudi mnogo tujih besed iz tujine. Pa ne samo naši popotniki, ampak tudi tuji, ki prihajajo v našo deželo. Zlasti odkar drdrajo železnice po Slovenskem, dohaja leto

za letom več tujcev v naše kraje. Poleg drugega nam pri-
našajo tudi tuje besede. Če govoriš nekoliko s kakim že-
lezničnim izprevodnikom, slišal bodeš tako slovenščino, da
ti bode gomzelo po udih.

Res je prav in potrebno, da smo uljudni in prijazni
s tujci, toda misliti moramo tudi na druge reči. Zaradi
tujcev nikar ne kvarimo jezika; ne sramujmo se svojega
pristnega jezika vpričo tujcev, ampak govorimo tako, kakor
sicer. Zakaj bi se pa Nemec ne naučil od nas toliko slo-
venščine, kolikor mu je je treba za silo? Če hočem iti na
Laško ali Francosko, moram se vsaj nekoliko naučiti laščine
ali francoščine. Povsod velja to, samo za nas naj ne bi
veljalo! Če ne pokažemo, kateri je naš materin jezik, ne
bodo vedeli tujci nič o nas. Zato bodimo proti tujcem
uljudni in prijazni, nikakor pa ne popustljivi.

5. Kdo bi si mislil, da so tudi po knjigah prišle tujke
v naš jezik! Saj bi moral biti v knjigah najlepši in naj-
čistejši jezik. Da, tako bi moralo biti, pa ni bilo vedno.
Slovenske knjige so jeli tiskati takrat, ko so zanesli k nam
nemško ali lutrovsko vero. Te knjige so bile sicer pisane
deloma precej dobro, vendar pa so pisatelji preveč rabili
nemške besede. To umevamo lahko. Bili so nemško po-
učeni, čitali so samo nemške lutrovske knjige in tako pisali
tudi za Slovence bolj v nemškem duhu. Pa tudi v poznejših
knjigah so rabili prav radi nemške besede, zlasti v pre-
teklem stoletju. A v našem stoletju se je obrnilo na boljše.
Posebno prvi pesnik Valentin Vodnik in škof Ravnikar sta
pisala čisto in lepo slovenščino, in za njima tudi drugi.
Dandanes se trudijo vsi boljši pisatelji, da pišejo čisto in
lepo. Knjige Mohorjeve družbe so pisane sploh v dobri
slovenščini. Saj pa tudi hitro ločiš, ljubi čitatelj, dobro slo-
venščino od slabe. Kedar razumevaš kako knjigo lahko,
kedar praviš sam pri sebi: „Ta pa piše tako, kakor mi
govorimo,“ tedaj je slovenščina dobra, domača.

Zalostna resnica je, da so nekatere knjige iz prejšnjih
časov pisane slabše, kakor se govori med narodom. Tisti
pisatelji pa, ki so se ozirali najbolj na jezik priprostega,
nepokvarjenega ljudstva, pisali so najlepšo slovenščino.
Slabo pisane knjige so zanesle veliko tujk med naše ljudi.
Hvala Bogu, da je sedaj drugače. Sedaj se lahko vsak uči
lepega jezika iz naših knjig, če tudi ne iz vseh. Zakaj nekteri
naši pisatelji se nočejo dosti zmeniti za to, ali pišejo lepo
ali grdo, ali pišejo tako, kakor se spodobi knjigam, ali pa

kakor bi se spakovali. Zato kupujte le dobro pisane knjige! Vi pisatelji pa se potrudite za lepo slovenščino! Črevljar, krojač in drugi rokodelci se učé, predno delajo na svojo roko: kako je treba še le pisateljem učiti se, ki opravljajo tako imenitno delo!

6. Še celó pridigarji, oznanjevalci božje besede, spravili so nekđaj marsikako tujko med naše ljudi. Pa temu se ne čudimo in tudi ne moremo biti zaradi tega nič nevoljni. Slovenski duhovniki se niso po šolah učili prav nič slovenščine. Kdor je imel več veselja in prilike, prizadeval si je sam, da bi se naučil lepe slovenščine. Res so nekteri pridigarji in duhovniki iz prejšnjih časov pisali še precej lepo, kakor na pr. oče Janez od sv. Križa (Vipavskega, umrl l. 1714.), ali Matija Kastelec iz Novega mesta (umrl l. 1688.), toda sploh je bilo v tej stvari le težko kaj storiti, ker je povsód vladala in veljala le nemščina. Pridigarji so se naslanjali na nemščino, po nemškem kopitu so delali besede, po nemško so mislili, po slovensko pa govorili. Zato je bilo v naših molitvah do novejšega časa marsikaj čudnega. Da so pa ravno pridigarji ali duhovniki najbolj želeli poboljšati jezik in oznanjevati besedo božjo v lepi obliki, priča nam veliko število slovenskih pisateljev, ki so duhovskega stanu, ali na pr. tudi slovensko sv. pismo, katero so izdali duhovniki konec minulega stoletja. Sploh pa je to resnično: ko bi ne bila sv. cerkev, ko bi ne bili mašniki rešili slovenščine v preteklih, po Koroškem tudi v sedanjih časih, že davno bi ne bilo več našega milega jezika. Posvetna gosposka bi ga bila odpravila, naše ljudstvo samo bi se ne bilo moglo ustavljati ponemčevanju.

3. Kako treba skrbeti za lepo slovenščino.

Iz dosedanjega premišljevanja vidimo, kako je tujščina škodovala našemu jeziku. Morebiti poreče ta ali oni čitatelj: „Čemu bi toliko skrbeli za to stvar! Kaj je na tem, ali rabimo to besedo, ali drugo? Da se le razumemo med seboj, dovolj je.“ A ni tako, kakor govori tak mlačnež, in ni vse jedno, kako govorimo. Bog nam ni dal take mešanice, kakoršno imamo dandanes. Slovenec ima po rojstvu lepi svoj slovenski jezik, kterega naj zato tudi lepo govori in pazno varuje. Ali je to vse jedno, imaš li čisto ali umazano lice, trdno in novo ali zakrpano obleko? Ali je vse jedno, imaš li v roki pravi avstrijski ali napačni tuji denar? Ne, to ni vse jedno. Po božji volji govori Slovenec svoj materinski,

lepi slovenski jezik, Nemeč govori nemščino, Lah pa laščino. Vse tri pa med seboj mešati — to se ne sme. In pa, ali nimamo Slovenci nič spoštovanja do samih sebe? Ali nimamo nič ponosa? Sramota je, ponašati se s tujim blagom, še večja sramota pa, ponašati se s tujim blagom, če imaš dovolj svojega.

Če pa že imamo po nesreči tujke v svojem jeziku, tedaj treba dati Nemcu, kar je nemškega, Lahu, kar je laškega; sami imejmo, kar je našega. Jezik moramo osnažiti, govoriti moramo čisto slovenščino. Vsak Slovenec, zlasti vsakdo, ki čita knjige in se sme šteti za omikanca, naj se trudi, da govori lepo in čisto.

Tudi Nemci so imeli pred sto in petdesetimi leti veliko tujih, zlasti francoskih besed v svojem jeziku. Polagoma pa so jih odpravili in izrinili. Vendar pa potrpi nemščina še lažje s tujkami, kakor slovenščina; to vedó oni, ki poznajo dobro naš in pa nemški jezik.

Seveda je ta reč težavna, jako težavna. Že iz mlada smo vajeni tujk in jih rabimo tako, kakor dobre slovenske besede. Ni pa vsakteri Slovenec toliko poučen v jezikovnih rečeh, da bi znal ločiti pravo slovensko zrno od nemških plev. V ta namen morajo delati omikanci in izšolani Slovenci; ti morajo biti za lep vzgled manj poučenim, in tako bode jezik polagoma vedno lepši in milejši.

Prvo dolžnost, skrbeti za to potrebo, ima naša ljudska šola. Saj vsakdo vé in vsakdo trdi, da naj ljudska šola uči najprej materinščino, in sicer temeljito. Materinščina bodi podlaga vsemu drugemu nauku. Tu treba povedati, kako se slovenščina ne samo lepo piše, ampak tudi govori; povedati treba, katerih besed naj nikdar ne rabijo učenci, češ, da so grde in napačne. Povedati treba učencem, ktere besede naj se rabijo namesto tujk; pa ne samo povedati, ampak tudi vaditi treba učence v teh besedah, da jim postanejo čisto domače. Če tudi se otrók ne bode prijelo prav vse in bodo marsikaj pozabili, vendar bode nekoliko le ostalo. Saj se ne dá nobena stvar doseči kar mahoma, tem manj se dá popraviti tako dolga, stoletna, ukoreninjena napaka. Kako prijetno pa bode poslušati otroke, ki bodo govorili čisto slovenščino! Za ta namen povem vzgled. V nekem mestu na Slovenskem je bila sicer dobra šola, v kateri so pa otroci — kakor po mestih navadno — govorili jako spačeno slovenščino. Voditelja je to peklo, in velikokrat je bil nevoljen zaradi tega. „Tu treba drugače začeti,“

misli si on, in spiše na list vse tiste dobre slovenske besede, namesto katerih so rabili otroci tujke. Ta list dá učiteljem in naroči, naj se otroci naučé in tudi privadijo teh besed, onih pa naj ne rabijo. Hitro je bilo boljše: otroci so nehali govoriti po tuje; če so se pa nekterikrat malo spozabili, lahko jih je bilo opozoriti na napako. Mislim, naši slovenski učitelji so dovolj vneti za materinščino, da jim ni treba še nujnejše priporočati te prošnje.

Stariši seveda bi za to stvar storili lahko še največ, dobra mati bi naučila svoje dete čiste slovenske besede. Toda stariši največkrat te stvari ne umevajo. Prav je torej, da jih kdo včasih na to opozori. Dandanes se zgodi to prav lahko, in stariši se ne bodo ustavljali takemu nasvetu. Drugače je bilo nekdanj. Kolikokrat sem slišal iz ust svojih starišev — kdo bi dobrim, priprostim ljudem to zameril — kako dobro je, če zna človek nemški! Dobri oče so imeli brez števila težav z nemškimi uradniki, torej so seveda želeli, naj bi sin boljše znal braniti svoje pravice in lahko povedal katero gospodu v obraz. Dandanes pa vé tudi priprosti kmet, da ima njegov jezik take pravice, kakoršne ima nemški, torej se ne poteguje več toliko za nemščino. Rad ti poreče: „Saj res, govoriti je treba lepo in prav domače, ne pa se pačiti po slovensko in nemško.“

Pridigar uči na prižnici božjo besedo. Prvi njegov namen je, da pové božjo resnico natančno. Prižnica ni šola za jezik, za lepo govorjenje, za čiste besede. Sv. Avgustin je rekel: „Boljše, da nas grajajo jezikoslovci, kakor da bi nas ne umevali ljudje.“ Vendar ni nikjer zapisano, naj pridigar govori grdo in tuje. Narobe, truditi se treba pridigarju za lepo posodo nebeških nauk. Čim bolj vzvišeni in dragoceni so nauki, tem boljša bodi tudi beseda, s katero jih oznanjamo. Zakaj bi se prav beseda božja oznanjala v najslabšem jeziku! No, dandanes skoro ni treba tega prositi; naši pridigarji govoré povsod lepo, ljudje pa jih radi poslušajo. Če bi pridigar mislil, da kake čiste slovenske besede niso umeli njegovi poslušalci, naj jo pojasni z drugo, umevnejšo besedo. Naši vrli Slovenci pa se naj trudijo, da govoré domá tako, kakor so slišali v cerkvi. Po tej poti se bode kmalu udomačila pri nas čista slovenščina.

Tudi knjige naj se pišejo pri nas v čisti slovenščini. Mnogi pisalci tako delajo. Nekteri pa ravnajo vendar napačno. Kedar pišejo za ljudstvo — kakor pravijo — tedaj pišejo tako neroden jezik, da je sramotno za naše slovstvo.

Takih knjig nikar ne kupujte! A drugi pisalci delajo zopet napačno na drug način. Zavijajo radi po hrvatsko, ali celó po češko in rusko ter mislijo, da je to lepo. To pa ni lepo, ampak je neumno. Mi smo Slovenci in govorimo slovenski jezik. Kdor hoče pisati za nas, piše naj po naše, po slovensko. Če noče ali ne zna tako, naj se nikar ne sili med pisatelje.

Ob tej priliki omenjam neko stvar, ki jo včasih slišiš med Slovenci. Pravijo namreč, da so knjige pisane v preveč visokem in nedomačem jeziku. No, to je včasih res, nekteri pisalci ne znajo ali ne morejo pisati prav lahko in jasno. Priprosti čitatelj jih ne umeva lahko. Toda, če se huduješ nad takimi pisalci zato, ker ne rabijo grdih besed, ampak samo domače slovenske, tedaj delaš napačno. Če tudi ne umevaš précej v začetku vsega, umeval pa bodeš vedno lažje in naposled sam sebi rekel: „To je pa res lepo.“ Nikar ne poslušaj tistih starokopitnežev in sitnežev, ki znajo slovenščini samo zabavljati, učiti se je pa ne marajo. Poznam nekatere take može celó iz visokih stanov, ki pravijo, da so Slovenci, a pravijo tudi, da hočejo samo „kranjsko špraho“, ne pa novega „hrvatskega jezika“. Čitatelj, takih nespametnežev ne poslušaj; oni niso naši prijatelji, ampak nasprotniki. Učijo se nemško in najrajši govoré po nemško. Kedar pa povedó kaj po slovensko, govoré, da je groza. Takim recite, naj držé jezik za zobmi, kedar se gre za slovenščino. Če hočejo, naj sodijo o drugih jezikih, naša slovenščina pa ne potrebuje takih zagovornikov.

Dà, tudi pisatelji storé lahko veliko, veliko, da se bode očistila naša slovenščina. Le skrbno, le prijetno pišite, da bodo naši mili rojaki radi in z veseljem čitali take knjige. Potem se bodo tudi radi oprijemali vsega, kar bodo dobivali v njih.

Naposled omenjamo še dijake, ki lahko na počitnicah učé svoje domačine lepega jezika, seveda, če so se ga sami naučili v šoli. Zato naj nikar ne zanašajo takih besed domú, kakoršne so té-le: *Cajnes*, *prifenga*, *štrufar*; zlasti pa naj se varujejo *cvajarjev* in *drajarjev*. *Favlencarji* naj naredé *durhmarš* kam gor na Nemško, kjer menda težko čakajo takih *buršev*.

4. Nekatere tujke, katerih se je treba ogibati.

Da bodo naši priprosti Slovenci vedeli, ktere besede so tuje, katerih se je torej treba ogibati, sestavil sem tukaj

nektere navadnejše, ki so meni znane. Ni pa po vseh krajih jednako: po nekterih krajih imajo manj tujk, po drugih več; tukaj imajo bolj laške besede, drugod pa bolj nemške. Ne kaže mi — in skoro nemogoče je, da bi tukaj vse zbral in jih podal čitatelju.*) Dovolj je, če se Slovenec ogiblje najprej najnavadnejših, druge bode polagoma spoznal sam in se jih ogibal. Zraven tujk smo zapisali dobre in lepe slovenske besede, da si jih vsakdo lahko zapomni.

Adijo = z Bogom.

ahtati, ahtati se = paziti, varovati se.

ahtenga = pazljivost, spoštovanje.

ajbiš = slez.

ajbištē = slezov čaj, slezovec.

ajfer = vnetost, gorečnost.

ajmoht = obara, zakuha.

ajrihtenga = oprava, pohištvo.

ajnrukati = iti k vojaštvu, k vojakom.

ajzenpon = železnica.

aklih = izbirčen, zamerljiv.

akorāt = ravno ali prav tako, natančno, do pičice.

almožna (ajmožna) = miloščina.

andlati = delati, storiti. [čanost.

andoht = pobožnost, cerkvena sve-

antija, antvela = brisalka.

antvrt = odgovor.

antvrh = rokodelstvo.

antvrhar = rokodelec.

atrēs = naslov, napis.

avtah = peča.

Bagrl = voziček.

bal = ples.

békselj = menjica, (pri železnici) menjava

bengljati = mahljati.

bestja = grda žival, zverina, zver.

biks = voščilo, črnilo za črevlje.

biksati = črevlje voščiti, gladiti, črniti.

bircavs = gostilna, kréma.

birfel = kocka.

birtoh = predpasnik.

birt = krčmar, gostilničar.

blek (flek) = záplata, krpa.

bognar = kolar.

božji žlak = kap, mrtvoud.

brifof = pokopališče.

brumen = pobožen.

Cagar = kazalec.

cagati = obupovati, omahovati.

cahen = znamenje.

cahnati = risati.

cajgues = izpričevalo.

cajg, cajh = tkanina, platnina.

cajt = čas.

cajtenge = časnik, časopis.

cartljati = mehkužiti.

cedelc, cegelc = list, listek.

cerati (cirati) = použivati, porabljati.

cifra = številka.

cigara = smodka.

cimer = soba.

cimper = podstrešje.

cimprati = tesati.

cimperman = tesar.

cinast = kositren.

cir = lišp, lepoticje; cirati = lišpati.

cmav = premalo.

eveč = preveč.

cof = kita, pletenka; čop, šop (za Quaste).

cóla (pri meri) = palec.

copernik = čarovnik.

cruk = nazaj.

cufati = skubsti.

cug, cuh = vlak (pri železnici); v zadnjih cugih = v zadnjih izdih-

ljajih; (pri vetru) prepih.

cukar = sladkor.

cušpajs = prikuha.

cviblati = dvomiti.

*) Leta 1863. je objavil Nikomed Ravnikar v Zagrebu: „Kratek kranjsko-slovenski besednjak“, ki je namenjen iztrebljevanju tujih besed iz čistega slovenskega jezika. Mala knjižica je jako dobra. Umevno je, da se naslednji zapisek besed ujema nekoliko s tem besednjačkom.

čens, čemš, čenz, činž = obrest.
 činkvin = petérka.
 čveženj = žica.

Derehtar = ravnatelj, vodja, voditelj.
 drakslar, drakslati = strugar, stružiti.
 drat = žica.
 drukati = tiskati.

Erb, érbat (verb) = dedič, podedovati.
 erlavbati = dovoliti.
 érleh = pošten.

Facol, facalet, facanetelj = robec.
 fajerc = užigalnica.
 fajfa = pipa.
 fajhten = vlažen.
 fajmošter = župnik.
 fajn (faj) = lep, dober, vrl.
 falot = pobalin, malopridnež.
 farba = barva, boja.
 fara = župnija; farovž = župnišče.
 farant = delopust.
 favlast = len; favlencar = lenuh.
 fehtati = prositi; fehtati se = boriti,
 truditi se.

fejst = vrl, čvrst, lep, čeden.
 ferdaman = proklet.
 finfar = petak.
 firheng, firlenk = zastor.
 fingrat = naprstek.
 firbec = radovednost.
 firkel = bokal.
 firtah, glej birtah.
 flaša = steklenica.
 fleten = lep, čeden, ličen.
 flika = záplata, krpa.
 flisek = priden, uren.
 foglovž = ptičnik, ptičnica.
 fokselni = norčije.
 folk = ljudstvo, narod.
 fovš = napačen; goljufen; nevoščljiv.
 frajla = gospica, gospodična.
 frajleh = kajpada, seveda.
 frakelj = stekleničica, merica.
 frdirbati = pokvariti.
 frej = prost; frejbilih ali frejvoljen =
 radovoljen.

frišen = svež, čist, hladen.
 fruš, frušteck = zajutrek.
 furati, furman = voziti, voznik.
 futer, fotar = klaja, piča; podlaga.

Gajžla = bič, korobač.
 gajžlati = bičati.

gank = hodišče, hodnik.
 gasa = ulica.
 gavge = vislice.
 gavtre = pregraja, ograja.
 gift = strup; giftat se = jeziti se.
 giht = putika, protin.
 glaž = steklo; glažar = steklar;
 glažovna = steklovina.
 glid, glèd = ud.
 glih = jednak, raven; glihat = ravnati,
 poravnati, pogajati se (pri kupčiji).
 gmah = mir; na gmah = na miru.
 gmajna = občestvo, pašnik.
 gmej, gmejn, gmaj = priprost, prost,
 navaden, nizek.
 gmirati = množiti.
 gnada = milost.
 golant = priljuden.
 grèlj, grij = muren, ščurek.
 grant (grunt) = zemljišče, zemlja;
 podstav.
 grešt (rešt) = oder.
 griht = sodnija; pecirsk- = okrajna
 sodnija.
 grinta, grintav = krasta, srab, garje;
 srahljiv, garjev.
 grob (gruob) = surov, neotesan.
 gruntar = zemljak.
 gvant = obleka.
 gver, gvir = puška.
 gvirc = dišava, začimba.
 gvirati = vztrpeti, vztrajati.
 gvišen = gotovo, trdno, izvestno.

Hakel = kljukica. [glavar.
 hautman = stotnik; pezirsk- = okrajni
 heklati = kvačkati.
 holt = stoj; to je holt tako = to je
 pač tako.
 huzntrogar (haftre) = naramnica.

Ica = vročina, vnetost.

Ja = dà.
 Jaga = lov; jagar = lovec.
 jemperga, herperje = prenočišče.
 joger = učenec.
 joh = oral.

Kampelj = glavnik; kampljati = česati.
 kanal = vodotok, struga.
 kahanir = topničar.
 kancelj = prižnica.
 kanclija = pisarna.
 kasa = blagajnica.

kaufman = kupčevalec, trgovec.
 keha, kejha = ječa, zapor.
 kelnar, kelnarca = natakar, natakarica.
 kerle = junak, korenjak.
 ketna = veriga.
 kevdar = klet.
 klafta = seženj.
 klajder = obleka; klajdrati = oblačiti, obleči.
 klajderkosten = omara za obleko.
 klófati = iztepati, izprašiti.
 klošter = samostan.
 knedelj = cmok.
 knof = gumb.
 koféhavs = kavarna.
 kofer = kovčeg.
 kolop = v skok.
 komanda (kamanda), komandirati = povelje, zapovedovati.
 komis = kruh vojaški.
 kompanija = družba, stotnija vojakov.
 koprolj = desetnik.
 korba = jerbas, platenica.
 kosarna = vojašnica.
 kôsten = omara.
 kôšta = hrana.
 koštati = stati, veljati.
 koštenga = stroški.
 krdit = veljava, vera, up.
 krôgelj, krogeljc = zavrtnik, ovrtnik.
 króta, kruota = krastača.
 krugla = vrč.
 kselj = pomočnik.
 ksiht = obraz.
 kšir = posoda, oprega.
 kunšten = zveden, umen.
 kušniti = poljubiti.
 Ladeljc = predel.
 lajbeljc, lajbič = telovnik.
 lajhtar = svečnik.
 lajšta = skoba, letva.
 larfa = krinka.
 ledek = neoženjen, neomožena.
 leder = usnje; ledrar = usnjar.
 left, luft = zrak, vzduh.
 legnat = prilika.
 lemenat = semenišče.
 lenir = ravnilo.
 lenirati = črtati.
 lešt, lušt = veselje, nagon.

lojtra = lestvica.
 lon = plačilo; Bog lonaj = Bog plati, plačaj!
 luftati = zračiti, prevetriti.
 luster = lestenec.
 lušten = prijeten, kratkočasen.
 Manira = vedenje, olikanost; manirléh = olikano.
 marela = dežnik.
 marinar = mornar.
 marka = znamka za pismo; beleg.
 marof = pristava.
 martra, martrati = moka, mučiti.
 sveta, bridka martra = razpelo, križ.
 medajla = svetinja, kolajna.
 meldati = naznaniti.
 menažerija = zverinjak.
 mežnar = cerkovnik.
 merkati = pomniti, zapomniti se.
 mitelj = pomoček, pomagilo.
 môdel = podoba, obrazec.
 môtelj = plašč.
 morôst = močvirje, mah, blato.
 muja = trud; mujati se = truditi se.
 Naftelj = zapon, zaponec, zapenec, zapenica (dedec in baba).
 natirlih = naravno.
 necati = mrežo plesti.
 negmašen = nemiren.
 nucati = rabiti, potrebovati.
 Obšed, obšid = slovo, odpust (od vojakov).
 obšesan = obledel, opaljen.
 obzec, ozbek = peta (na čevlju).
 odlar = orel.
 ofer = dar, darovanje; ofrati = darovati.
 oferten = ničemuren, gizdav.
 ofart = napuh, gizdavost.
 ofcet (ofcet) = ženitovanje.
 orenga, ordenga = red.
 oširati (konja) = opraviiti.
 Pacati = mazati.
 pácati = močiti, mečiti.
 packa = zmazek, nečednež.
 pajngof = kolodvor.
 pakelc = zveženj, povezek.
 pankeljc = trak.
 paver = kmet.
 pecirk = okraj.
 pecirkshauptman = okrajni glavar.
 pedénati = streči.

pedéntar = služabnik, sluga.
 péglati = gladiti, likati; péglezen =
 gladilo, likalnik.
 pekláti, petláti = beračiti; pekler =
 berač.
 pèd = podoba, slika.
 penzelj = čopič.
 peštéfati = naročiti.
 pinta, pinkelje = zavratnica.
 pír = pivo.
 plác = trg.
 plajšteft, plajbezen = svinčnik.
 platelj = list; platljati = listati.
 plavšati = kvasiti; plavšar = kvasač,
 žverga.
 póden = tlak.
 pógen = poša.
 pogirvati = zahtevati, hoteti.
 pókati = zavijati, vlagati.
 pokenport = zalizci.
 polbirati = obriti; polbirar = brivec.
 polkne = oboknice, veternece.
 póna = železnica.
 pós = potni list.
 povšter = blazina, podzglavje.
 prata = pečenka.
 priftošelj = listnica.
 priftrogar = pismonosec, listonoša.
 prònd, pront = prisad; snet (na
 žitu), èrni ovčič (pri živalih).
 pucati = snažiti.
 pukelj = grba; pukljast = grbast.
 pulfer, purfelj, purbelj = smodnik.
 pušelj = snopič; naročaj (sena);
 pušelje = šop; kita (cvetlic).

Rajfenk = dimnik; rajfenkirar =
 dimnikar.
 rajtati = računati, šteti, misliti.
 rajža = pot, potovanje; rajžati =
 potovati.
 ravbar = ropar, tolovaj.
 ravfati se = rovati, pretepati se.
 regeljca = pravilo.
 regirati = vladati.
 rekelje = suknja.
 ribežen, ribeželj = strgača, strgalnik.
 ribati = strgati, drgati.
 rihta = sodba, sodišče; jed; rihtar =
 sodnik; pecirsrhtar = okrajni
 sodnik.
 ribtati (koga) = v red devati, ravnati.
 rihtek = prav, pravilno.
 rinka, rinčica = prstan.

rištenga = oprava, priprava.
 ror = cev.
 rukati = trgati, rovati, potegniti.
 Servét = prtič.
 skomandirati = napraviti, dognati.
 soldat = vojak.
 spucati = osnažiti.
 Šac = zaklad.
 šacati = ceniti.
 šajba = šipa; kolce, kolesce.
 šajtrga = samótežka, samokolnica.
 šala, šalca = skleda, skledica.
 šefla = korec, korček, zajemalka.
 šekast = lisast.
 šek, šekelj = liseč, lisast konj.
 šenkati = podariti; šenkenga = dar,
 darilo.
 šikati se = spodobiti se.
 šikoven = pripravec, uren, spreten.
 šimelj = belec.
 šimfati = zmerjati, zbadati.
 šintar = konjederec.
 šintelj, šinkl = deska, škodla.
 škarnicelj = zavitek, zavoj.
 šlapca, šlebedra = mevža (človek).
 šlingati = prepletati.
 šlosar = kjučar.
 šmera, šmir = mazilo za kola,
 kolomaz.
 šmorn = cvrtje.
 šnajcar = vsekač, utrinjalo.
 šnef = kljunač.
 šnite = rezljaji.
 šnitleh = drobnjak.
 šnodelj, šnola = zapona.
 šnofati = nosljati.
 šnops = žganje.
 šnurport = brke.
 šorf = oster.
 špacirati = izprehajati se, šetati.
 špampet = posteljnjak.
 šparati = varčevati, varčno ravnati,
 štediti, hrániti.
 špas = šala.
 špegle = naočnice, naočniki.
 špegu = ogledalo.
 špeh = slanina.
 špelj, špilj = igra.
 špendati, špendirati = dati za kaj,
 podariti.
 špica = ost, ostrina; špičast = oster,
 rtast, poostren.
 špilati = igrati.

špiža = jed.
 šporherd = železno ognjišče.
 špot = zasramovanje.
 špraha = jezik.
 šprica = brizgalnica, brizgla.
 šranga = mitnica; prečnik.
 šravf = vijak.
 šretelj, šrot = svinec, strelivo, zrno.
 šribar = pisar; šribati = pisati.
 štacjon = postaja.
 štacuna = prodajalnica.
 štacunar = prodajalec.
 štajnkoln = premog.
 štala = hlev. [kamnosek.
 štamcar, štancar, štamec = kamenar,
 štanga = drog
 štant = prodajalnica; najem; na pr.
 v štant dati = v najem dati.
 štedent = dijak.
 štèl = ročaj, ročnik.
 štenf, štonf, štunf = nogavica.
 štempelj = kolek; štempljati = kol-
 kovati.
 štenge = stopnice.
 štiftenga = ustanova.
 štikati = vezti (vezem).
 štikle = kos, košček.
 štima = glas.
 štirka = skrob
 štirna = vodnjak.
 štokš = polenovka.
 štopsel = zamašek.
 štopati = mašiti.
 štrafati = kaznovati; štrafenga
 (štrof) = kazen.
 štrih = črta; štrihati = črtati, mazati.
 štrafast = progast.
 štraja = stelja.
 štrèk (štrika) = vrv, konopec.
 štrikati = plesti.
 štukati = sestavljati.
 šumašter = učitelj.
 šunder = hrup, vrišč.
 šunka, šunken = gnujat, pleče, krača.
 šupa = kolnica, lopa.
 šus (šès) = strel, streljaj.
 šuštar, šoštar = črevljar. [svakinja.
 švoger, šogger, šogerna = svak, svast,
 švoh = slab, slaboten.
 Tdlati = grajati.
 tadov = hiba, nedostatek.

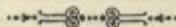
tal = del.
 tavleh, tauglih = sposoben.
 tavžent = tisoč.
 tè = čaj.
 tifus = vročinska bolezen, legar.
 tišlar = mizar.
 tobakira = tobačnica.
 topelt = dvojen.
 tōselj = torbica.
 trahtar (trohtar) = lijak.
 trahtati = misliti, poželeti.
 trahtament = gostarija.
 trahtirati = pogostovati.
 trōn = prestol.
 trošt = tolažba.
 truga = rakev, krsta.

Ukānce, vakance = počitnice.
 unterholtnga = zabava.
 urkètna = verižica za uro.
 urmohar = urar.
 uržoh = vzrok.

Vahta = straža; vahtar, vahtati =
 stražnik, stražiti. [potnik.
 vandrati = potovati; vandrovec = po-
 velh = obok; velbati = obokati.
 velbič = shramba.
 vestja = telovnik.
 vestirati = preiskati.
 viža = napev, način.

Zeksar = šestica, desetica.
 zeselj = stol.
 zoc = gošča (v kavi).

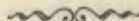
Žajfa = milo.
 žakelj = vreča.
 žavba = mazilo, maža.
 žavbern = lep, ličen.
 žida = svila; židan = svilnat.
 žiher = varen; lahko, svobodno.
 žlahta = sorodstvo, sorodniki.
 žlahnten = plemeniti.
 žlak = udarec, rana.
 žleht = slab, malopriden, nagajiv.
 žmäh = slast, okus; žmahnten =
 okusen.
 žnable = ustnice.
 žnidar = krojač.
 žnora = vrstica, motvoz.
 žovnir = vojak.
 župa = juha.

Plug.

1. O plug, o ralo, o drevó!
Ti kmetu najzvestejši drug.
Imen ti mnogo svet nadeva,
In ako vse stvari opeva,
Zakaj jaz ne bi tebe, plug?
2. V prastare čase zatopljen,
Pred sabo gledam tožen svet.
Z grmovjem, práprotjo in lesi,
Z lepenjem, travo in peresi
Pred mano je ves dol odet.
3. Iz kraja v kraj, iz dola v dol
Z družino roma krog pastir.
Tožeče bela čreda bleje.
Na pašo truden z njo prispeje,
Le kratek tu uživa mir.
4. Ko sine v jutru solnca zor,
On zgane beli šator svoj
Ob praznem skalnatem ognjišču,
Zvečer na drugem spi ležišču,
Kot spal na prvem ni nocoj.
5. In dalje, dalje brez mirú
Potuje križem po doléh.
Vsak dan drugé bedi in sanja,
Ni stalnega mu domovanja
V prijaznem krilu mirnih streh.
6. Napósled se ustavi nem,
Ko je preromal vzhod in jug.
Sladká mu misel v glavo šine
Na sredi zelene ravnine,
O prva misel náte, plug.
7. Ko sine v jutru solnca zor,
Pastir ostane, kjer je spal.
Razsiplje zemljo, kakor more,
Ustvarja brazde in razore
In vrže vánje zrnja kal.
8. Zrahljá nad zrnjem črno prst
In truden gre v svoj šator spat
In misli, da ga sèn zaziblje,
In v spanju misli in ugíbi je,
Kedaj in kakšen vzklije sad.
9. Mordà mu upanje kalil,
Naprej ga silil tudi dvom;
Da lažje čakal bi na žetev,
Iz tramov, kolov, desek, letev
Postavil si je stalen dom.
10. Kakó se je vzveselil pač,
Kakó zaplalo mu srcé,
Ko so pognale prve bilke,
Rumenih klasov oznaniške,
Iz posejane mu zemljé!
11. Prišél je mimo mnog pastir
In gledal dom in zlati klas,
Ustavil čredo, njivo zóral,
Svoj dom zgraditi tudi moral —
Iz tal je vzrastla mirna vas.
12. Minila plodna je jesen,
In k noči se je nagnil dan.
Po zimi je koval in rezal
In les z železom umno vezal,
Vzajemno delal plug vaščan.
13. In hišni oče, dobrih rok
Družini svoji poglavar,
Delil je deci svoji hleba,
Spominjal dobrega jo neba,
Ki dalo je ta sladki dar.
14. Vaščanje snidejo se v zbor.
Možá najumnejših besed
Iz srede volijo za glavo,
Da hrani red in brani pravo
In kazni ga, kdor moti red.
15. In divji dol, goščava prej,
Z rumenim klasjem je posut,
Podoben raju je pomladi;
Klijó cvetlice in nasadi,
Napaja srca blažen čut.
16. Napaja srca blažen čut,
K molitvi se jim dviga duh:
„Mi sejemo, Ti daješ rasti,
Obvaruj hude nas oblasti,
O daj nam naš vsakdanji kruh!“
17. Vzajemno vsa deluje vas,
Ko plava še jutranji mrak,
Roké se gibljejo veselo.
Molitev, zakon, složno delo
Omike so najlepši znak.
18. O plug, o ralo, o drevó!
Ti kmetu najzvestejši drug.
Imén ti mnogo svet nadeva,
Moj skromni duh pak te opeva:
Omike prvi ključ si plug.

Anton Medved.

Kaj nas učijo národní pregovori o Bogu in človeku.

(Spisal J. Štrukelj.)

Različni so nauki, kateri se nahajajo v národnih pregovorih. Sto in stoletna izkušnja je te nauke rodila in jih potrdila. Kdorkoli národne pregovore premišluje, ne more se načuditi modrosti, katero je priprosti národ tako krepko in kratko izrazil v jedernatih besedah. Pa tudi obilni so nauki v národnih pregovorih. Cela knjiga bi se dala napisati o njih. Mi smo jih pregledali, oziraje se le na nauke o Bogu in človeku, in našli smo mnogo zlatih resnic v njih. Ves ta nauk delimo v sledečem v tri skupine in odgovoriti hočemo na naslednja vprašanja: 1. Kaj uče národní pregovori o Bogu? 2. Ktere dolžnosti nam nalagajo národní pregovori do bližnjih, in 3. do nas samih?

1. Kaj uče národní pregovori o Bogu?

Národní pregovori dobro vedó, da ni več bogov, ampak da je le jeden sam Bog, saj je obče znano: „Bog jeden, prijateljev skedenj.“ Če pa Bog biva, treba je verovati vanj, zakaj „treh rečij se človek ne sme braniti: dela, kruha in spoznati Boga.“ Ljudje ga morajo tudi hvaliti, ker „Bog je hvale vreden, človek pa pohvale“, zlasti še zato, da jih ne osramoti nespametna žival, saj še „kokoš vodo pije in na Boga gleda.“ — „Bog ima veliko lastnostij, pa nobene prilike,“ pravi národní pregovor in jih zato tudi ne urejuje po določenem redu, marveč omenja jih, kakor mu bolje kaže. „Bog je vseveden,“ čitaš v šolskem katekizmu tretjo lastnost božjo. Naš pregovor ti dopové to mnogo jasneje také-le: „Bog na visokem sedi, pa

na široko gleda," ali pa: „Bog ne spava.“ — Da je Bog vsemogočen, trdi tá-le pregovor: „Ako Bog hoče, žel bodeš iz plevela stoteren sad.“ Kaj ne, kdor ima plevelnato njivo, dobro umeva pomen teh besed! Angelji in svetniki imajo pač tudi veliko moč, ker so prijatelji božji, vsemogočni pa vendar le niso; to lastnost ima jedino le Bog, zakaj „če Bog roke ne iztegne, vsi svetniki ne prikoledujejo“. Toda o tej resnici je vsakdo tako trdno prepričan, da je ni treba več dokazovati. Kolikokrat se namreč čuje: „Človek snuje, Bog boguje," ali: „Človek obrača, Bog obrne“.

Kako pa opisujejo národní pregovori neskončno modrost božjo? Poslušajmo: „Jednemu Bog dá veslo, drugemu teslo," ali: „Kedar Bog mudi, nič se ne zamudi," ali pa: „Bodljivi kravi Bog ne dá rogov.“ Ker Bog tako modro vlada svet, bil bi velik greh, ko bi kdo obupal nad božjo previdnostjo. V takih izkušnjavah je treba pomisliti, da „tudi nadloga je od Boga," in da „Bog, kateri siti in napaja, ne zapusti nikogar, kdor se sam ne zapusti.“ Kaj bi se preveč žalostili, če nam kje kaj izpodleti; saj vémo, da dobrotljivi „Bog jedna vrata zapre in sto drugih odpre," in če „Bog zobe vzame, pa široko grlo dá?“ Seveda včasih kdo ne priznava božje dobrote, ampak si domišljuje, da je prejel od Boga kaj slabega. Toda neovržna resnica je, da je Bog vir vsega in samo dobrega. Malo čudno, ali vendar resnično je namreč povedano: „Kuharji juho delé, Bog pa darove (talente).“ — Dasi Bog tako očetovski za vse ljudi skrbi in jih vodi, vendar jim ne omejuje njih prostosti. Saj ni nikomur novo, da „Bog nobenega za lase v nebesa ne vleče.“ Kdor hoče biti po vsej sili nesrečen tu in tam, temu ni pomoči: Bog gotovo ni kriv, zakaj on je neskončno pravičen. Včasih se sicer zdi — pa samo zdi — da se ne meni za brezbožno početje hudobnežev, pa pomnimo, da „Bog ne plačuje vsako saboto“. Gotovo je, da ničesar ne pozabi: vse poravna, če ne takoj, pa pozneje, skrito ali očitno, o „Bog nikomur nič dolžen ne ostane!“ Marsikdo se je že sam prepričal, da „Bog ne potrebuje spletené šibe, ampak hudobnega človeka, da nas z njim tepe.“ In kdo ne veruje, da ni blagoslova božjega pri hiši, kjer ne posvečujejo dnij Gospodovih? „Kjer se dela vse nedelje, tam se sreča mimo pelje," tako pravi star pregovor, tako je bilo, je in bode, dokler gospoduje v nebesih neskončno pravični povračevalec.

Toliko národnih pregovorov o Bogu bodi dovolj. To je prava vera v Boga, zato proč z nevero in versko mlačnostjo, saj jo smeši tudi národna primera, češ: „Kriva vera je trnjev grm na žitnem polju.“

2. Ktere dolžnosti nam nalagajo národni pregovori do bližnjih?

Glavno pravilo, katero nam priporoča naša krščanska vera v družbinskem življenju, glasi se takó-le: „Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe.“ Prav tisto poudarjajo tudi národni pregovori in nas učé, kako občujmo z ljudmi, da bomo ljubi Bogu, in da si pridobimo prijateljev na svetu. „E, kaj ljudje, kaj družba,“ jezil bi se morda rad kak pustež, češ, „vsak záse, Bog pa za vse, pa je konec besedij.“ Ne tako naglo, prijatelj, ne veš li, da se „človek obrusi med ljudmi, kakor kamen po cesti?“ Kaj bodeš ubožec sam? Ali še nisi nikdar čul: „S šestimi konji ne boš voza pretegnil, s sedmimi pa poteče“? Če pa namesto konj ljudje vlečejo, ali boš sam speljal? Kaj hočemo: „Drevo se na drevo naslanja, človek na človeka.“ Zato, bratec, bodi prijazen in reci s pregovorom: „Bog živi tudi vas poleg nas.“ Kakor je torej razvidno, ljudje le v družbi kaj dosežejo, toda potreba je, da so jedini, zakaj samo „v slogi je moč“. Ali pa mar ni lepo, če pomaga drug drugemu po geslu: „Moli ti za me, molim jaz za te.“ Kajpada je lepo, toda veliko ljudij ravná čisto drugače, in zato pregovori obupno tožijo: „V slogi bo takrat svet, ko se bo hodila muha s pajkom na solnce gret.“ In koliko škoduje razpor! „Hiša razdeljena razpada, kakor zapuščena,“ in „kjer pri obeh koncih voz vleko, ne pride voz z mesta,“ seveda, če so na obeh koncih jednako močni!

„Sloga jači, nesloga tlači,“ to resnico prizna sedaj pač vsakdo, vendar mu še véasi pride kaj navzkriž, ali z domačini, ali s sosedi, ali s kom drugim. „Mi smo ti porok,“ tako lahko čitamo v naših pregovorih, „mi smo ti porok, da ne boš nikoli več jezen ali nevoljen v družbi, če nas le poslušáš.“ Potem pa naštevajo nektera zdravila zoper prepír. Najpoprej popolnoma odkritosrčno povedó, da prepír ne koristi nikoli, marveč vselej škoduje, zakaj še vedno velja: „Kjer se prepírate dva, tretji dobiček ima“. Tudi je znano in priznано, da „boljša je kratka sprava, kakor dolga pravda“, ali: „Boljša je žlica soka v miru, kakor polna miza jedij v prepíru,“ in: „Bolje na ozarah se pogoditi, kakor sredi njive se srditi.“ Bridka resnica je tudi: „Sitna

muha nikoli dolgo ne živi;" še žalostneje pa je tó-le: „Kdor se veliko z ljudmi pravda, i z Bogom je v kregu.“ In kako smešen je čestokrat vzrok prepairov! Prepirljivec prezre glavno stvar in se izpodtika ob kako malenkost, samo za prazno stvar vpije — prav res: „Videla baba muho na zvoniku, a zvonika ni videla.“ Človek mora včasih malo potrpeti ter pomisliti, da smo slabi ljudje vsi od kraja! Saj pravi pregovor: „Tudi modri ljudje včasih grešé,“ in celó: „Gósi včasih na ledu izpoddrkne.“ Nadalje je treba še v poštev jemati, da ni vsak za vse. „Rajši gre voda tri dni okoli, kakor jeden dan v reber“ — a kdo se bo zato nad njo hudoval? Ko torej sam izprevidiš, da nimaš potrebnih zmožnostij za kaj, nikar ne sili tja, kamor ne moreš! Pomni: „Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti.“ Ako ne ubogaš, smejal se ti bo svet, govoreč o tebi: „Videla konja kovati, vzdignila žaba nogo,“ ali: „Komarje bi koval, ko bi mu kdo podkve delal.“ Torej le pamet in premislek, pa bo brž manj prepira! Pa recimo, da je kdo sam ob sebi dober človek ter ne reče nikomur žale besede, toda drugi mu ne dajó mirú. Takemu svetuje naš pregovor, naj kar molči, češ, sitneži bodo kmalu utihnili, saj „praznega skednja se miš kmalu naveliča“. Zares moder nasvet, ker za prepir sta potrebna vselej najmanj dva!

Svojega bližnjega pa še ne ljubi zadosti, kdor se le krega ogiblje; svojo ljubezen mora pokazati tudi drugače, storiti mu mora kaj dobrega, zakaj „tisti mi je brat, kateri bi mi storil dobro rad.“ A še več, kakor sama dobra volja in lepe besede, je vredno dobro dejanje; ne pravijo namreč nepremišljeno: „Od dobrih besedij se nihče ne vzredi.“ Pregovori zatorej grajajo take ljudi, ki razun sebe in svojcev nočejo poznati nikogar. Sicer je res prirojeno, da „vsaka koklja pred svoje piške brska“, vendar ni pravilno, če „vi cepite drva, k nam pa treske leté“. Kakor je torej jasno iz zadnjih dveh pregovorov, paziti je treba pri ljubezni do bližnjega na pravi red. Gotovo ni grešno: „Najprej samemu sebi pomagaj iz nadlog, potem drugim okrog,“ toda vedno ne smemo misliti, da „srajca je bliže od sukne“, sicer lahko zabredemo v trdosrčnost. O da bi nam večkrat donel po ušesih milejši rek: „Dajati je slajše ko jemati,“ in kmalu bi imeli usmiljeno srce. Saj pa res k usmiljenju tako močno izpodbujata bodrilna pregovora: „Bogu posojuje, kdor ubožcu kaj podeli,“ in: „Kdor dobroto skaže, k svoji sreči kola maže.“ Radodarne roke

slovenske, le delite darove ubogim siromakom — potrebni so jih — ker „za lakoto umreti je hujše ko zgoreti“. Vsc-mogočni vas prav gotovo ne pozabi, zakaj „kdor pomaga drugim iz nadlog, temu rad pomore tudi Bog“. Samo na nekaj naš pregovor precej opozori dobrotnike, namreč na resnico: „Oponošen dar je črn pred Bogom.“ Darovalcu in obdarovancu pa naroča tó-le: „Bodi mutast, če si dal; bodi zgovoren, če si prejel.“

Kaj ne, nekaj že vemo, da bomo mirnejše in bolj zadovoljno živeli z ljudmi in ljudje z nami. Toda to še ni vse! Imenitno pravilo nam je še obdelati, namreč obče-vanje s prijatelji in sosedi. „Dober prijatelj je boljši kot denar,“ veli pregovor in po pravici. Nič manj ne velja to o sosedih, zakaj „dober sosed je boljši ko deset stricev,“ in „med dobrimi sosedi je dobro živeti, dobro umreti.“ A ni že vsak naš prijatelj, kdor se nam kaže na lice pri-jaznega, zato pa: „Varuj se tistih maček, ktere spredaj ližejo, vzadi pa praskajo.“ Kolikokrat se je že zgodilo, da je marsikteri dejal: „Jaz sem ti prijatelj zvest, v potrebi pa je naredil iz dlani pest.“ Velike previdnosti je treba pri važnih stvareh, če ljudij še ne poznamo popolnoma, da nas kdo ne izda, in da ne dolžimo koga po krivem. Ni namreč brez pomena, kar čujemo tako mnogokrat: „Kedar vesta dva, tedaj se še zariglja; kedar vedó trije, vedó vsi ljudje.“ Tudi nikakor ni varno, preveč se zanašati na koga, ker še bližnji sorodniki si niso vselej dobri, ampak dostikrat naj-hujši sovražniki. Kajti kaj moremo, če se govori: „Bratje in sestre se daleč narazen najbolj ljubijo,“ in da „brat bratu najgloblje izkoplje oči.“ Pa to so le žalostne izjeme; moder mož zato ne bo pograšal prijateljev. Prenašal bo namreč potrpežljivo slabosti drugih ter ne bo sam nikoli nikomur nadležen. Marsikdo pa je preobčutljiv; za vsako ne-ljubo besedico se mu nos pobesi, toda spomni se naj: „Kdor sneg na glavi nosi, naj ne hodi na solnce.“ Zlasti pa naj tak zamerljivec pazi na svoje vedenje, ker „kdor biva pod stekleno streho, naj ne meče kamenja na so-sedovo hišo.“ Sploh je velikokrat jako težko tako govoriti, da se nihče ne izpodtika nad tvojimi besedami. No, nekako najboljše bo, če si večkrat ponoviš: „Niti bodi med, niti bodi jéd (strup).“ Osornost in zbadljivost ljudem seveda nikoli nista všeč. Slabo se jim prikupi, kdor omenja njih slabosti, zato si zapomnimo modri nauk: „V stekleni hiši ne lučaj kamenja, v obešenčevi ne govori o vislicah.“

Tudi prevelika prijaznost ni vselej pametna, ker jo nekteri brž zlorabijo, zato „ne bodi presladek, da se kdo s teboj ne posladka.“ V obče izhaja najbolje tisti, kdor rad kako zoperno presliši, ne tako gladko pa oni, ki je precej za vsako malenkost v ognju, zakaj „dva trda kamena nikdar lepe moke ne zmeljeta.“

Dandanes je svet že tak, da presodi vsako našo stopinjo, zato ravnajmo vseskoz pošteno. Tehten nauk nam bodi: dodelajmo vsako stvar do konca, ne samo na pol ali površno, potem nas bodo ljudje spoštovali in nam zaupali. Sicer pa bodo zbadljivci zmajevali z glavami, češ: „Vse je pripravljeno za peka, samo moke ni.“ Žalibog: „Na svetu se le prerado zgodi, da cvenk pravico prevpije,“ in „kedar zlato govori, vsaka beseda slabi;“ zato potrebujemo pravicoljubnih mož, takih mož, ki, ne gledé ne na desno, ne na levo, vse natanko preudarijo; zakaj „da se resnica prav spozna, treba je čuti dva zvona“ — potem pa pravično sodijo po pravilu: „Kdor bo kupil, ta bo lupil,“ ali: „Kdor bo kravo vračal, ta bo oves plačal.“ In če se nameri, da kdo sam kaj zakrivi, ne sme zvrčati krivde na druge, marveč priznati mora svojo napako, in ljudje ga bodo spoštovali; drugače pa ni gotovo, da ne začuje kdaj neprijetnega očitanja: „Grbec tujo grbo vidi, svoje pa ne.“ Prijatelj, najprej „pometaj vsak pred svojim pragom“ in pazi, da se ne uresniči nad teboj: „Rogal se kotel loncu, a obadva črna.“ Če ima pa tvoj bližnji res slabe lastnosti, če ti celó krivico dela, ne srđi se ter ne prisegaj maščevanja, češ: „Gora z goro se ne snide, človek s človekom se pa sreča,“ ampak odpusti mu, povrni mu z dobroto njegovo zlobno dejanje, pomneč: „Kdor tebe s kamenom, ti njega s kruhom.“ Kogar pa ta krasni pregovor ne gane, prestraši naj ga vsaj tá-le preteči: „Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.“ Toda kaj bi se bali nasprotnikov, ko nam dajejo naši pregovori tako uspešen pripomoček za ohranjenje mirú! O da bi si jih vtisnil vsakdo globoko v spomin: „Človek se mora ravnati po ljudeh, ne ljudje po človeku.“ — „Saj še prsti na roki niso jednaki.“ Kdo bi se torej čudil, če „velika ptica potrebuje veliko gnezdo“?

Sedaj pa kar na kratko še nekaj drobtinic, da ne obličimo predolgo pri drugi točki. Pa dasi so sedaj le drobtinice na vrsti, vendar so tako dobre, da te bo vse rado imelo, ako si jih prisvojiš. Kar poskusi! Take-le so pa:

Bodi mož-beseda, saj veš, da „beseda dolg dela“! Dolg vračaj, ker „dolžnik sužnik“. Le verjemi, da ne boš nikomur posebno v čisljih, ako so ti že večkrat očitali: „To mi boš vrnil, kedar vrabec proso.“ — Delavca plačaj, zakaj „delavec je vreden plačila“. — Gosta sprejmi vselej prijazno, resnično je namreč: „Gost v hišo, Bog v hišo.“ — S slehernim človekom bodi prijazen, pa bo tudi s teboj vsakdo; ali ne veš: „Kakor boš komu napil, tako ti bo odpil?“ — Ne bodi nevoščljiv, če ima tvoj brat ped zemlje ali nekaj premoženja več, kakor ti. Kaj bi mu zavidal, le rajši „bodi sam priden, pa ti ne bo treba biti zaviden“. — Na skrivnem ravnaj prav tako, kakor očitno, pa te bo družba vedno vesela, in ne bo te zadelo, kar pravijo: „Kedar mačke ni domá, tedaj so miši dobre volje.“ Pa je tudi res grdo, če se dela kdo na zunaj prav lepega, a v srcu je ves drugačen. „Človeku je treba dveh rečij, namreč dobrega slovesa in dobre vesti.“ Oboje torej! — Posebno pa poudarjajo naši pregovori, da se skrbno varujmo slabih družčin. Kar celo kopo naukov nam dajejo, le poslušajmo! „Pitni bratje v mladosti, siromaštva svatje v starosti;“ — „če golob med orle zajde, gotovo smrt najde;“ — „kdor za smolo prime, ta se osmoli;“ — „pošteni se poštenemu družijo, grešni grešnemu služijo;“ — „hudobnež je kakor ogel: čeravno ne gori, pa vendar počrni;“ — „jedna garjeva ovca vso čredo oskruni;“ — „kdor se z mokrim bratom družijo, ne bo dolgo suh“. Da ni slaba družčina zares silno škodljiva, gotovo ne bi svarilo toliko modrih pregovorov pred njo: torej verujmo jim in — ubogajmo!

3. Ktere dolžnosti nam nalagajo národní pregovori do nas samih.

„Bog je najprej sam sebi brado stvaril, potem še le drugim,“ godrnjal bi lahko kdo, ker mu ni všeč, da je ta točka zadnja, češ, človek mora najprej sam záse skrbeti; ni lepo, če se vtika v vsako stvar, sebe pa zanemarja. Ta ugovor ni prazen, naših pregovorov pa vendar ne zadene. Zakaj nikjer ne učé, da ni dovoljeno truditi se za svoj blagor. Če pa smo obravnavali najprej dolžnosti do Boga in do bližnjega, storili smo to zato, ker vémo, da človek ne sme samega sebe na prvo mesto postavljati. Na drugi strani pa je tudi treba opomniti, da se čestokrat ne dá strogo ločiti, kje se neha meja med dolžnostjo do Boga ali bližnjega in do posameznega človeka. No recimo, da Tone

ukrade sosedu konja. Krivda je trojna: razžalil je Boga, storil sosedu krivico in sebi obtežil vest s tatvino. Če je bil torej poprej govor o Bogu in o bližnjem, zvedel je vsakdo tudi že mnogo poučnega záse, in marsikaka dolžnost do sebe samega mu je že znana. „I, če je pa tako, potem je pa tretja točka nepotrebna,“ mislil bi zopet kdo. Ni nepotrebna ne! Le poslušaj, pa se brž prepričaj. Prvič se peča ta točka bolj z notranjim človekom, z mislimi in željami, s čednostmi in napakami njegovimi. Drugič je človek pogostoma sam, zatorej morajo biti tudi za take trenutke posebna pravila.

Vsak človek, star ali mlad, bodi si tega ali onega stanú, ima svoje dolžnosti. Národní pregovori se nikogar ne bojé, marveč neustrašeno poučujejo kar od kraja. Vladovalju pravijo: „Dobrega ovčarja je ovce striči, ne pa dreti.“ — Tudi kmetu zasolé gorko, trdeč: „Marsikteri kmet je gibčen pri plesu, a okoren pri drevesu,“ ali: „Ako se kmet po lovu klati, čez kratko drugim mlati.“ Kmet pa, ki je priden, ki ne zapravlja, jim je zeló v čislih; povzdigujejo ga namreč takó-le: „Kar na svetu živi, vse kmet preredi.“ — Kakšna bodi gospodinja? Dela se ne sme bati, saj „pridna gospodinja mora za pero čez plot skočiti.“ Če tako ravna, potem se uresničuje, da „žena hiši tri ogle drži, mož le jednega, ali kakor se tudi čuje: „Žena drži hiši tri ogle in še četrtega možu pomaga.“ A ne le delavna, ampak tudi varčna mora biti gospodinja, drugače gre pri hiši kmalu vse rakovo pot; prav res je namreč: „Pridna žena je mišje vrste (sorte), zapravljiva kokošje.“ Za nameček pa še znak, po katerem spoznaš dobro ženo: „Čim boljše so žene, tem manj o njih govoré.“ — Posle učé naši pregovori takó-le: „Kdor hoče služiti, mora imeti brze pete, kratke prste, tanka ušesa in jezik za zobmi.“ Kaj ne, gospodarji, ko bi bili vsi taki! To pravim in še rečem, da bi se kar trgali za take hlapce in dekle, saj veste: „Zvest posel je malo-kdaj službe prosil.“ — Imeniten korak v človeškem življenju je brez dvoma ženitev in možitev. Zato pa pregovori jako resno priporočajo previdnost in kažejo slabe nasledke nepremišljenosti v tej stvari: „Kdor vzame ženo zaradi blaga, nameri se čisto na vruga,“ in „pred zakonom golobica, v zakonu orlica.“ Preudari torej dvakrat in trikrat, predno se zavežeš, ker pozneje se ne dá nič več prenarediti: „Kar si človek naprti, to nosi do smrti.“ — Tudi zakonskim možem in ženam svetujejo pregovori

marsikaj pametnega. Poudarjajo namreč, da je potrebno medsebojno spoštovanje in modra previdnost v vsem, zakaj „čast, zakon in oko ne trpé šale.“ Zlasti pa opominjajo stariše, naj skrbno vzgajajo svoje otroke. Brž ko se pokaže na sinčku ali hčerki kaj napačnega, treba se je zlu upreti, saj „od mladega drevesa vejico še lahko odčesneš, od starega jo moraš odsekati,“ ali „drevo se dá pripogniti, dokler je mlado“. Kasneje je morda že prepozno, ker „iz orličev postanejo ob letu orli,“ in „mlado dete stopa roditeljem na prste, odrastlo na srce,“ in potem je ves trud zastonj. Šiba bodi vedno namočena, ker „strah je dobra reč pri hiši,“ in kedar besede nič ne opravijo, govori naj šiba. Ej, „šiba še nobenemu ni kosti zlomila, ali marsikterega zmodrila!“ Res je, res: „Leskova mati čudodelna;“ le verjemite, da „šiba novo mašo poje“. Toda ne da bi mož rabil palico, žena pa prav takrat zagovarjala porednega otroka! Ali ste pozabili: „Kjer oče kaznuje, mati pa pomiluje, odgoja taka je prazna tlaka?“ No, nekteri otroci niso nikoli okusili šibe, ker vedno radi ubogajo. Ali je pametno take zato hvaliti. Ne in ne, zlasti v obraz ne! Zakaj „pogostna hvala je pridnosti slana“. Samo s pravično kaznijo in modro pohvalo je mogoče doseči, da je pri hiši „deset brihtnih otrók — najst sreč“. Še nekaj, preljubi stariši! Vaši otroci imajo ne samo ušesa, ampak tudi oči. Kaj koristi, če jih še tako lepo učite, če pa vse sproti podirate s svojim ravnanjem? Otrok le rajši posnema, kakor posluša. Izkušnja namreč potrjuje: „Kakor mati prede, tako hči tke,“ in „če je mati spaka, rada je hči tudi taka,“ pa „orel orla rodi, sova sovo plodi.“ Torej učite otroka z lepimi vzgledi! — Otrokom zabičujejo zopet pregovori, naj spoštujejo stariše, drugače jih gotovo doleti kazen božja; stara resnica je namreč: „Ti očeta do praga, otroci tebe črez prag.“ Še posebej pa naročajo hčeram, naj slušajo skrbne, izkušene matere. No, pa saj menda ni nobene, o kateri bi veljalo: „Mati za hčerjo plače, hči pa na plesu skače.“ — Dekleta morajo biti sramežljiva — naši pregovori velevajo tako — in ta njih čednost se pozna že po zunanjem; zakaj „oko in lice kaže vrednost device“. Pa tudi o mladeniču bi bilo grdo, grdo, če bi se smelo reči o njem: „Toliko ga je sram, kakor volka strah.“ Nihče se ne opravičuj, češ, dokler smo mladi, že lahko malo ponorimo, kasneje bode seveda drugače. Prazna je ta! „Človek kaže v mladosti, kaj bode v starosti.“

Doslej so učili naši pregovori posamezne ljudi, odrastle in otroke, moške in ženske. Toda to je prepočasno. Zato pa vabimo odslej vse od kraja, brez razločka stanú in let, naj poslušajo nauk o raznih čednostih in dobrih lastnostih človekovih. Taka je recimo zmernost, zakaj „zmerno jesti in piti, to je zdravo za dušo in telo, pa tudi za mošnjo“. — Druga je pokorščina, ki je tudi zeló potrebna, ker „ti gospod, jaz gospod — kdo bo pa krave pasel“? — V današnjih hudih časih, ko je tako trda za denar, izhaja se tudi težko brez varčnosti. Jeli, da je res: „Lažje je varovati ovce, kakor novce,“ in „denar ima polzek rep“. Zato pa: „Čuvaj bele denarje za črne dneve,“ in ne pozabi: „Komur krajcarja ni mar, ne bode rajniša gospodar.“ To je vendar čudno, da „blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja“! — Ponižnost je tudi zeló hvalna, da bi je bilo le kaj več na svetu! A skoro vsakdo misli, da bi se svet podrl, ko bi njega ne bilo. Le ponižen bodi, bratec, saj veš: „Jeden odide, drugi pride.“ Preveč se ti seveda ni treba klanjati, zakaj „kdor se preveč poniža, njega pohodijo“ — no, pa te nevarnosti se ni bati, kaj? — S krotkostjo se tudi prikupiš Bogu in ljudem, brez nje pa lahko zabredeš v kreg in prepir: „Dva kresilna kamena iskre delata.“ — Veliko vredna je nadalje poštenost; ne pravijo namreč zastonj: „Poštenje več velja, kakor sto oralov svetá.“ — Pravičnost tudi ne zaostaja za sestrico poštenostjo in nam lahko z njo vred kupi nebesa; ali mar ni res, da „mera in vaga v nebesa pomaga“? Toda „cvenk večkrat pravico prevpije“, potem pa gre vse narobe, dá, „tatiče obešajo, tatove pa izpuščajo“! — Ko bi ljudje molčečnost bolj čislali, zboljšalo bi se morda tudi kaj; saj samo govoričenje nič ne koristi: „Iz veliko besedij malo sveta,“ a „kdor molči, desetim odgovori“. Ker je „dober premislek več vreden, kakor dan hodá“, zato „desetkrat obrni besedo na jeziku, predno jo izrečeš“, in gotovo se ne boš tolikokrat zarekel. Sploh je žalostno, da premnogi kar brez glave delajo in, kakor je videti, nič ne mislijo. „V premislekih bodi podoben polžu, v dejanju ptici“ — to jim menda ni dovolj znano! Tudi previdnosti manjka takim nepremišljencem; še vrane so modrejše od njih, ker „stare vrane ne pobirajo črvov blizu brane. Zlasti za zdravje skrbé mnogo premalo, pa vendar je „bolje zdravemu v siromaštvu, kakor bogatinu v bolezni“. In kako brž človek kaj iztakne, da obleži! Kdo bi namreč tajil, da ni resnično:

„Bolezen gre z vozom v človeka, iz človeka po niti“? — Národní pregovori so pač stari, zato se jim ni čuditi, če se ne morejo sprijazniti z nazori naše sedanje dobe, ko bi mnogi radi živeli brez truda in dela, in če še vedno trdijo, da je človek stvarjen za delo. Marsikdo jim dolgo ni hotel verjeti, naposled se je pa vendar preveril, da „s klobasami nikjer plotú ne zapletajo“. Pa saj je splošno znano: „Brez dela ni jela,“ in „brez potú ni medú“. Že ni drugače, kakor da se ubijamo za svoj vsakdanji kruhek vsak po svoje, ker „lahko dobljeno kmalu spravljeno“, in „kdor delati noče, naj strada“. Toda tolažilnejše je: „Za pridnega za vsakim grmom kos kruba, za vsakim kamenom krajcar.“ Pravi čas za delo je kajpada dan, zakaj „več velja ura dneva, kakor tri noči“. Najbolj pa se odseda delo zjutraj: „Rana ura, zlata ura.“ in „kdor rano vstaja, temu kruha ostaja“, ali: „Ne škoduje toliko večerno sedenje, kakor juterno ležanje“. — Kdor je priden delavec, pridobi si kmalu še drugo lepo lastnost — mirnodušnost, naj se mu godi dobro ali slabo. Saj vé, da „sreča je opoteča“, in da „nesreča ne orje, ne seje, pa vendar dobro živi“. In čeravno je nesreča grenka, včasi je pri vsem tem potrebna, koristna, zakaj „ko denar poide, pamet pride“. Čemu bi se neki človek navezoval na premoženje, čast in podobne stvari, ko je vse pod solncem minljivo? Glejte: „Včasi teče pes, včasi zajec,“ a „konj za sto zlatov tudi crkne“ in „od sedaj petdeset let ne bo ne nas, ne črevljev, ne dret“: zatorej bodimo zadovoljni s tem, kar smo in imamo, saj ne bo vedno tako. Če pa kdo vzdihuje pod bremenom, katero mu je naloženo, čitaj v národnih pregovorih poglavje o potrpežljivosti. „Potrpljenje — tako je pisano ondi — železne duri prebije.“ Le nikoli nikar obupavati, saj „kedar žalost do vrha prikipi, že veselje se glasi“. No, včasi pa ni ravno take sile, a vendar je kdo tako nepočakljiv in nepotrpežljiv, da je joj. Takega pa opominja pregovor: „Potrpimo, da se beseda ohladi, saj še ne vemo, kaj ima mož v vreči.“ — Potrpežljivost ima v tej solzni dolini vedno opravek čez glavo — za samo žensko gotovo preveč — no zato ima pa v svoji službi hlapca — pogum mu je ime. A ta je korenjak! „Ako ne teče, pa kaplje,“ govori rad sam s seboj, kedar mu kaj nagaja; če dela ne more dolgo časa dovršiti, žvižga si zadovoljno tisto znano: „Nobena pesen ni tako dolga, da bi je ne izpel.“ In tako vé za vsako težavo

drugačno tolažilo, recimo: „Počasi se daleč pride,“ ali: „Vsaka povodenj se uteče“ in še druga. Kar čudno je, da ni nikoli v zadregi. Oni dan so ljudje nekaj godrnjali nad njim, ker si je napravil obleko vesele barve, a to ga ni vznemirjalo, češ: „Kdo bi vsemu svetu pogače umesil?“ Pa menite li, da bi jokal, če bi moral od doma v širni svet? Prav nič, saj je uverjen, da „koderkoli solnce teče, povsodi kruh se peče“. Toda zato ga ne smemo obsojati, kakor da ne bi ljubil svoje domovine. Oj pač, ljubi jo gorko! Saj mu je dobro znano: „Pri solncu je toplo, in pri materi sinu dobro,“ in: „Povsod dobro, domá najbolje.“ Kaj ne, domá je le domá! „Več je vredna domača gruda, ko na tujem zlata ruda,“ in celó „vsaka ptica rada tja leti, kjer se je izvalila“. Zato ne v Ameriko, ne izpod domače strehe, ker „tuja zemlja ubija človeka“.

Pa bodi dovolj o lepih lastnostih, zakaj mudi se že napovedati odločen boj človeškim strastim, pregreham, nečednostim, napakam, ali katerokoli sramotilno ime jim je pač dano. Toda marsikdo je neizrečeno svojeglaven in bi morda ne hotel poslušati nobenih naukov, dasi ga svaré sami slovenski národní pregovori. Zato je treba najprej odkriti, kako nevarna je trmoglavost: „Trdovratnežu takrat v uho počí, ko mu smrt na zatilnik skoči.“ S takim človekom je zares velik križ, saj ga prav za prav ne more nihče rešiti, zakaj „kdor sam v pogubo sili, temu je krst in krizma zastonj“. Zatorej, prijatelj, če si bil doslej svojeglavec, danes pa prav nalašč poskusi ubogati! Le udaj se le, saj ni nikjer zapisano, da bi moral posnemati tistega komarja, ki je dejal: „Ako pridem, pridem sit, ali pa ne pridem več.“ Kar pazljivo poslušaj, kaki grešniki bodo prvi na vrsti! I no, jezični klepetalci največ govore, zato jim pa tudi pregovor najprvo pové, kar se jim spodobi: „Kdor veliko govori, veliko vé, ali veliko laže.“ Presneto trdo jih prijemlje! Toda kdo more kaj zato? Pregovor tako veli, pa je mir in konec besedij! Le vprašajte, kdo večkrat laže, ali tisti, ki skoro vedno molči, ali oni, ki ima povsod prvo besedo? „Zadnji, zadnji!“ odgovarja vse od kraja. In če se kdo zlaže enkrat, mora se zlagati tudi drugič, zakaj prej ali poslej se pokaže, da ni govoril resnice: „Kjer laž kosi, tam ne večerja.“ A to še ni vse, ampak „kdor laže, ta krade“. In kaj je konec? „Kdor laže ino krade, v zadrego in v kazen pade.“ Pa še druge grehe pišejo jeziku na rovaš, recimo preklinjevanje, ktero je jako ljubo —

vragu, saj „kjer kolnejo, tam hudič posluša“. Ali nepotrebno priseganje, pred katerim nas svari pregovor: „Boj se tega, ki rad prisega.“ Zopet drugi jezik tako zlorabijo, da z njim zakrivajo svoje prave misli in se kažejo vse drugačne, kakor so v resnici. In žalibog, ta zloraba je strašno razširjena! „Ko bi Bog vse licemerce na enkrat v pekel pahnil, takoj ogenj zadušé.“ Nekteri trdijo, da sta jezičnost in opravljenost zgolj ženski pregrehi, češ: „Ženske imajo od božiča do pusta — dolga usta“. Tega pa ni varno raznašati — človek bi si utegnil nakopati sovražnic! — zato ker ni čisto pravično; drug pregovor slove namreč: „Veliko platna bi potreboval, da bi vsem ljudem usta zamašil.“ Čegar jezik je potemtakem izvzet? — Marsikteri ali marsiktera pa sicer nič ali vsaj mnogo ne govori, a zanj ali zanjo vpije obleka. Tudi tega ne dovoljuje národni pregovor. Kaj bi se ponašal in bahal? Saj se poznamo: „Na poti rožica, domá — ubožica.“ Vsaka cunjá nas pa vendar še ne preveri, saj nismo pozabili, da „srebrno sedlo še ne stori dobrega konja“! Kdor je izkušen, misli si svojo, češ: „Visoko glavo nosi prazen klas; prazen sod ima velik glas.“ — Ta ali oni — a kaj bi čakal s pravim imenom — kak igralec bi se utegnil sedaj pohvaliti, češ, ne izpregovorim skoro nikoli nobene, obleka mi je bolj zanemarljena, kakor ničemurna, samo včasih rad malo poigram. Če prizna, da „včasih rad malo poigra“, umevati je treba, da mu ni nič, ako prebije uro za uro pri igri. Tudi takim vedó pregovori odgovor: „Kar se v igri dobi, to se v igri izgubi.“ Ne obogati pa pri igri nihče, zakaj „devet igralcev še jednega petelina ne redi“. Naši pregovori sicer niso zoper razvedrilo, če je le pošteno in o pravem času, vendar pa omenjajo: „Dobre volje možnje kolje.“ Kratko je, pa dobro! Kaj je neki potemtakem s plesom? Hm, nič kaj ni pohvaljena ta zabava: „Kdor rad pleše, kmalu dopleše.“ A v nekteri mladi glavi ni prostora za nobeno pametno, ker drugače ne bi bilo tako strastnih plesalk, da bi bil nastal o njih pregovor: „Bolna je, delati ne more; godci zagodejo, plesat pa pojde.“ — No, pijanca pa tako vse ošteva: žena, otroci ali stariši — kakor je pač pivček v letih — dolžniki, sploh vsi pošteni in trezni ljudje, samo oče krčmar mu je še vedno naklonjen, če ima namreč denar, drugače pa tudi ne. Kaj čuda torej, da ne molčé národni pregovori? Iz prva ga izkušajo izpreobrniti z lepa, šaleč se také-le: „Dobro je, dokler mož vino nese, a napak,

kedar vino moža nosi,“ potem ga porogljivo hvalijo: „Pijanec ima tri lastnosti: moder je, močen in bogat.“ Ko pa vse nič ne pomaga, pokažejo mu čisto resno žalostno resnico: „V kupi se jih je več utopilo, kakor v morju potonilo.“ Opozarjajo ga tudi na škodo, katero mu lahko povzroči pijanost, da je recimo preodkritosrčen: „Ko je vinjena glava, marsikaj iz srca priplava,“ ali da si izpodkopava zdravje: „Kdor veliko pije, malo izpije.“ Toda vse prigovarjanje je večinoma neuspešno, le malokdo se odpové pijači. Največkrat velja še staro: „Pijanec se izpreobrne, ko se v jamo zvrne.“ — Napačno ne ravna samo pijanec, tudi požrešnej in zapravljivec se morata predrugačiti. Ako pa ne ubogata, ne bosta več dolgo tako udelevala, zakaj „žganci streho deró, štruklji po svetu ženó“. Nič ne pomaga, če prav imata še precejšnji kupček, ker na vse zadnje tudi „dota se izmota“. Treba je vedno pomniti: „Blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja.“ — Tudi lenuh ni za las boljši, kakor njegova prednika; tudi on ne gospodari pravilno s svojim imetjem. Pa če bi prav tega ne bilo, ali ni sramotno, da govoré o njem: „Ko gredó kure na gredo, lenuh se dela loti?“ Saj vendar vé vsak otrok, da „lenoba je vragova mreža“, da „lenuh je grduh“, pa se vendar nič ne zmeni. Toda le počakaj, lenuh leni, pregovor ti ne preti v šali: „Kdor se lenobi podá, ta se za ušesi drglja.“ Navadno je vzrok lenobi bogastvo — ali s tem še ni rečeno, da ne bi bilo revnih lenuhov — ker navadno velja: „Kjer se veliko pridela, tam se malo dela,“ in: „Bogati postopači so pri pogači, pridni siromaki pri ovsenjaki.“ — Da se pa ne bo preveč tolažil kak skopuh, češ, jaz sem pa drugačen mož, jaz vem, kako trda je za krajcar, nagovorimo ga brž in mu dokažemo, da lakomnost pač ni čednost. In res, ne le da mu pravijo pregovori: „Skopost je hči norosti, varčnost hči modrosti,“ in „skopost s kupom raste,“ ali „kdor ima veliko, še več poželi,“ temveč kar naravnost in popolnoma razgalijo njegovo strast s temi-le besedami: „Ti ne bi Bogu palice dal, da bi vraga udaril,“ in: „Lakomnik bi lastnega brata prodal.“ Tako ostro ni z lepa karan kak grešnik, kakor lakomnik, pregreha je torej zeló grda. Saj ima pa tudi skopuh skoro vedno še z drugo nečednostjo omadeževano vest, namreč z nevoščljivostjo. Če velja o vseh ljudeh, velja prav posebno o lakomnikih: „Povsod je vrag nevoščljivost raztresel.“ Da bi vedel stiskač, kako včasi po njegovi smrti razsipavajo njegov denar, pač

bi se ne trudil tako nespametno zanj. Zato pa ne presliši nihče zlatega sveta: „Denar le ti imej, a glej, da tebe denar imel ne bo.“

Ni še dovolj, da se kdo varuje le velikih grehov, ampak otresti se mora tudi manjših nepopolnostij. Taka je, recimo, sitnost, čemernost. Kdor je njen sužnik, poskrbi urno za prostost, če ne, potem pa nikar ne toži, kedar bodo šepetali o tebi: „Drži se, kakor bi bil po vsej vasi jesih izpil.“ — Neza-dovoljnost tudi ni na nič boljšem glasu. „Veliko še imajo ljudje, le dosti nikoli,“ to označuje dobro ne-hvaležne nezadovoljneže, ki ne pomislijo, kako rado izpodleti človeku, kateri preveč upa. Rajši naj premišlujejo pregovor: „Boljši je vrabec v roki, kakor golob na strehi,“ kakor da v jednomer godrnjajo in javkajo! — Neza-dovoljnežev polbrat je nevšečnež — velika nadloga sam sebi in drugim. Če mu prineseš belo, ne bode mu všeč — premalo črnega je; postrezi mu s črnim, oponašal ti bo tudi, češ, belkasto bi imelo biti; pač res, kakor trdi pregovor: „To je, kakor Markoljdesova vešala: sedaj previsoka, sedaj prenizka — nikoli prav.“ — Marsikomu pa ne more nihče očitati, da bi bil nevšečen, toda ima nevšečnosti ravno nasprotno napako — malomarnost. Kakor bi bil gluhi in slepi in mutasti, ne reče ne bev, ne mev, naj bi mu tudi pol hiše odnesli. Takemu pa velja: „Toliko mu je za dom, kakor orlu za Noetovo barko.“

Vseh napak, pregreh, nepopolnostij — velikih in malih — se je torej bati, in sicer ne le, ker grde in sramoté človeka, ampak zlasti zato, da se ne ukoreninijo, da se ne porodé iz njih slabe navade. Zakaj „navada je železna srajca“, a take ni lahko strgati! Pa kako kmalu se včasi udomači pregreha pri slabotnem človeku! Enkrat stori kaj, potem pa ne opusti tega nikoli več: „Kdor na beračiji jedne črevlje raztrga, ne pusti več beraške palice.“ Kako pač, saj „navada popada“, in „navada druga natura“! Zato pa je gotovo zeló, zeló potrebno zatirati zle početke, ker pozneje se težko kaj opravi: „Danes hudo navado veliko lažje premagaš, kakor jutri,“ in: „Zažgati je lahko, hud ogenj pogasiti pa težko.“ Vedno je in bode neovrgljivo: „Iz malega raste veliko,“ in „brez uzde strast, gotova propast“. „Navada — vrača se rada,“ vzdihuje morda kdo iz lastne žalostne izkušnje ter skoro obupava. Dragi, srčnost velja! Ako ne zmagaš, gorje ti! Le pomisli: „Kakor kdo živi, tako umrje;“ torej je čisto jasno: „Prepovedan pot vodi v

prepovedan kot.“ Po prepovedanem potu hodi veliko popotnikov, in vsi so zeló razposajeni in prevzetni. Skoro verjetno je, kar govore, namreč: „Ko bi ljudje ne mrli, že davno bi svet podrli.“ Toda smrt kroti vse, vse: „Kar se rodi, smrti zori;“ nihče ji ne odide: „Smrt je slepa, od kraja pobira, nič ne izbira,“ in „smrt stare pokosi, mlade postreli“.

Končno še nekaj malega o tujih grehah in o evangeljskih svetih; morda je namreč kdo ravno v teh stvareh najnevednejši. Močno se pregreši, kdor daje drugim potuho: „Gorjé mu, pri komur se mačke in miši bratijo.“ Zato, gospodar, gospodinja, pazita na družino, nikar ne govorita: „Ni treba gledati, kje mačka spi, da le miši lovi.“ Tudi sodelovanje pri grehu in prikrivanje greha obsoja pregovor: „Kdor krajo skriva in hrani, naj se obesi tatu na desni strani.“ In ta sodba je popolnoma pravična, zakaj večinoma „brez skrivalca ni kralca“. — Gledé evangeljskih svetov je pa zaklad naših pregovorov nekaj nepopoln. Vendar omenja, dasi le mimogredé, jeden izmed njih vedno devištvo: „Tako se godi, da ga vsaka ne dobi; pa se tudi tako piše, da si ga vsaka ne išče.“

Taki so torej slovenskih národnih pregovorov nauki o Bogu in človeku. Prav za prav bi še lahko marsikteri pregovor navedli, zakaj mnogo jih je tu izpuščenih, ki še hranijo marsiktero zlato zrno. Toda to nič ne dé; zdi se nam namreč, da smo jih podali dovolj. Naposled imamo le še skrivno željo, da bi Slovenci te pregovore pridno čitali in vestno živeli po njihovih naukih. Sicer pa te naše priporočbe národnim pregovorom ni treba, kajti znano je, da „dobro blago se samo hvali“.

Grajski lovec.

(Spisal Pankr. Gregorec.)

I.

Sko greš od Makol na Ptujsko goro, odpre se ti na desni lepa dolina. Na jugu stojé nizke gorice, sredi doline se vije Dravinja, a mrzlega severa brani dolino hribji pas, obrasten s stoletnimi smrekami. Marsikteri tisočak so izsekali iz teh gozdov njih posestniki ptujski grofi. Pa skrbeli so tudi za nov naraščaj in imeli po dva varuha za te gozde.

Pred nekolikimi leti je bil tam nastavljen za oskrbnika mož čudak. Le malokdaj se je prikazal v družbo. Videlo se mu je, da sovraži človeški rod. Navadno se je potikal po temnem smrečju. Še o največjem prazniku ni šel v cerkev. Da bi opravil velikonočno izpoved, to mu še morebiti niti na misel ni prišlo. To vse je vplivalo na ljudi, da so se ga nekako bali. Podvojil se je pa ta strah, ko je grajski lovec — tako so imenovali varuha grajskih gozdov — dalje časa bival v onem kraju. Da se ga je vse ogibalo, tega ni bila kriva samo Potokarjeva Lenka. To bable je nabiralo namreč brinja po grajskem gozdu. A lovec ji je potegnil ruto z glave ter jo zapodil čez meje grajskega posestva. Kako je potem Lenka razvpila suroveža po vsej dolini, mislimo si lahko. Jezično bable so poslušali na videz sočutno, a za hrbtom so se ji posmehovali. Ko pa je pripovedoval Lončarjev Tone, kako ga je lovec neusmiljeno sunil v rebra, obsojevala je vsa dolina lovca ter obžalovala, da je umrl prejšnji oskrbnik, prijazen starček. „Ta bi gotovo ne bil Lončarjevoga Toneta sunil v rebra, če bi bil mimogredé pogladil lisičji rep, viseč iz lovske torbe.“ Svoje sovraštvo do človeške družbe je kazal lovec pri vsaki priliki. Grajski drvarji in kamnoseki, ktere je tudi on nadzoroval, obračali

so se le v silnih poslih do njega. Največji siromak pa je bil lovski pomagač. Trpinčil ga je njegov gospod vedno. Ko je bil na Ptujski gori sv. Roka semenj, prišel je grajski lovec v gostilno, kjer je pil tudi njegov pomagač. Sedel je za mizo v kotu. Nič ni maral za družbo, ampak srpo je zrl okrog sebe. Ko mu je pa vino razgrelo glavo, silil je pomagača, da bi popeval z njim. Pa revež ni znal ali ni hotel ter je rajši odšel. Ves jezen zgrabi lovec puško, nameri na odhajajočega pomagača ter ga obstreli v ramo. Od tistega dne pa so se grajskega lovca ljudje še bolj bali.

II.

Bilo je na praznik velikega šmarna. Ljudje so se vračali od pozne službe božje. Mimo grajskih gozdov so stopali hitreje, kakor bi se bali koga. In zares je tam za debлом skrit temno zrl grajski lovec za njimi. Gorjé mu, ako bi bil kdo ulomil kako vejico! Ko se ni več slišala govoric odhajajočih, stopil je lovec na plano. Njegov črnodlaki pes Sultan mu je legel pred noge. Saj je bil on jedina stvar, ktere ni sovražil njegov gospod. A zdaj povzdigne zvesti pes glavo in vpre bistri pogled kvišku. Tam nad samotnim dobom kraj gozda je krožil čudno velik jastreb. Lovec je zapazil nemirno vedenje svojega spremljevalca. Ko zagleda ujedó nad hrastom, nameri puško, in jastreb se vrti iz višočine. A na vrhu doba se zaplete v košate veje. Lovec se napravi po svoj plen ter spleza na drevo. A šibka veja se ulomi, lovec treskne na tla ter si zdrobi na skali levo nogo. Zvijal se je v groznih bolečinah, segal po puško, katero je prej naslonil na deblo, in Bog vé, kaj bi se bilo zgodilo, ako ne bi bila mimo prišla stara Podhostnica. Pristopila je k nesrečnežu, odstranila morilno cev v nedosežno daljo ter hitela domú. Za pet ran božjih je prosila sina, naj gre s hlapcem po siromaka, a sama je zapregla voz, da bi takoj poslala po zdravnika v Ptuj. Pripravila je v zadnji hišici tudi postelj, na katero so položili nesrečneža. Ta je škripal z zobmi in hudo preklinjal, ko so mu izpirali rane in zavezovali potrupljene ude. Drugi dan so mu odrezali trije zdravniki levo nogo. Nato je bolnik tako oslabil, da so poslali po gospoda. Pa lovec se je obrnil od njega proti steni, stiskal pesti in preklinjal vse okrog. Podhostnikovi bi se ga bili pač radi iznebili, ker jih je izpreletavala groza ob strašnih kletvah, pa zdravniki so določili, da mora nekaj dni nepremično ležati. Ako bi ga prenesli v mestno bolnišnico,

prestati bi moral grozne bolečine, in nevarnost bi bila, da se mu na novo odpró slabo zarastle žile na prirezani nogi. Določili pa so zdravniki tudi plačilo za postrežbo, ali dobrodušna Podhostnica je odbila vsak denar, češ, da vse rada stori za božje plačilo. Ostal je torej lovec pri Podhostnikovih.

III.

Bolniku so pojemale dan za dnevom bolečine. Stregli pa so mu tudi z vsem, kar le premorejo pri kmetski hiši. Najbolj je veselilo domačine, da je lovec postal prijaznejši. Ni se več rotil, ako so ga napadale bolečine, ampak s čudno udanostjo je prenašal svoje trpljenje. Ako so se prej obotavljali ostajati pri njem, da mu kratijo čas, pogovarjali so se zdaj pogostoma z njim. Največkrat pa je prihajal mali Janezek, vnuk stare Podhostnice, v zadnjo sobico, da je dobil od bolnika belega kruha ali pa sladkorja. Domači sin je bil namreč oženjen že tri leta. Saj so njegov oče, stari Podhostnik, po vsej dolini dobro znan tkalec, za naduho umrli dva tedna po sinovi poroki, in od njihove smrti je bila že trikrat zima. Mali sinček se je spravil torej na stol poleg bolnikove postelje, splezal celó na blazino in z veseljem roval po črni lovčevi bradi. Seveda se je otrok naveličal tudi te igrače ter se pomikal zopet čez prag s svojimi kolesci, ktera je vlačil vedno s seboj za igračo. Potem pa je ostal bolnik sam, in Bog vé, o čem je premišljal v samotnih urah

Taka izprememba je posebno veselila gospodinjo, staro Podhostnico. Ko je bolnik okreval, tako da bi ga lahko spravili v mestno bolnišnico, ni ona tega dovolila. Saj se ji je lovec močno prikupil, zlasti, ko je zadnjo nedeljo zahteval, da naj pošljejo po gospoda izpovednika, in prejel tudi sv. obhajilo. Še bolje mu je velela postreči, in po večerji so se zbrali čestokrat domačini pri bolniku, da mu krajšajo večere. Pripovedovali so mu vse novice, ktere so slišali ob dan. Posebno važno se jim je zdelo, da mu poročajo o novem grajskem inženirju, ki je pred dvema dnema meril gozdove in odšel potem na bližnji kamnosek. Pravili so mu, da je, če prav je rudečebradec, zeló prijazen z ljudmi, in da je sočutno obžaloval nesrečo, ki se je pripetila na dobo kraj gozda, ter da je obljubil, da se bo vračajoč zglašil pri bolniku. Kako rad je poslušal lovec take novice! Včasih je posegel sam v govorico. Ker je že dolgo čutil

potrebo razkriti svojo preteklost gostoljubnim ljudem, opisal jim je neki večer svoje življenje.

IV.

„Rodil sem se,“ začel je lovec svojo povest, „v Lisičjem dolu na Koroškem. Moj oče so bili gozdar v službi grofa Adamoviča. Še nisem bil dosegel deset let, umrli so mi mati. Oče so se kaj malo brigali za mojo odgojo, ker jih je služba ves teden zadrževala od doma. Sredi temnih gozdov, oddaljen od sosednih vasij, pogrešal sem pač bridko človeške družbe in materine ljubezni. Shujšalo se je moje stanje, ko sem dobil mačeho. Potikal sem se ves dan rajši po lesu, kakor da bi domá vedno poslušal grajanje. Oče so me še zagovarjali včasih, na zadnje se pa niso več zmenili za sovrážno razmerje med menoj in mačeho. Kako sem se tedaj razveselil, ko so mi oče naznanili, da pojdem še na jesen na gozdarsko šolo nekam na gornje Štajersko. V prijetni družbi svojih tovarišev sem pozabil tam temne dni prejšnjega življenja. Pridobil sem si tudi prijatelja. Najlepše ure so nama tekle. A ta prijateljska vez se je pretrgala na usoden način konec zadnjega leta, ko sem bil v gozdarski šoli. Kakor vsako leto, napravilo je ravnateljstvo veselico, pri kateri smo tudi streljali v tarčo. Najboljši strelec je dobil za prvo darilo pet in dvajset zlatov, ktere je podelil nadvojvoda Ivan, ustanovitelj imenovane šole. Moj prijatelj je bil izvrsten strelec, in jaz sem bil od mladih nog vaje puške. Ni torej čuda, da sva tekmovala za prvo darilo. Ko je sprožil moj prijatelj, priplavala je izza tarče bela zastavica, nanznanjajoča, da je zadel v črno. Častitali so mu vsi in prvi jaz. Ko so prinesli tarčico, prepričali smo se, da je bil zadel v črno, pa le za tri milimetre. Samo jaz sem bil še na vrsti, da ustrelim. Tudi pri meni se je pokazala zastavica. Zadel sem v svojo nesrečo v sredino črnega. Ko je to zagledal, obledel je moj prijatelj. Prisotni nadvojvoda mi je podelil s pohvalnim nagovorom darilo. Vsi so mi častitali, le moj prijatelj ne, in od tistega dne ni več govoril z menoj. Prejšnje prijateljstvo se je izpreobrnilo v mržnjo in na zadnje v sovrašтво. Ker je bil moj prijatelj sin bogatega posestnika, prišel je večkrat v dotiko z mladimi plemenitaši. Prijatelj me je očrnil tako, da dolgo nisem dobil službe. Ko se mi je vendar posrečilo, da sem prišel za gozdnega oskrbnika k nekemu staremu grajščaku, spravil me je moj preganjalec ob kruh. Pokupil je ves les mojega gospoda ter

mene odslovil iz službe. To me je zbolelo do duše. Zdaj sem bil brez kruha in strehe, kajti oče so mi umrli, precej ko sem dokončal gozdarsko šolo. Ob doto me je pripravila mačeha. Po smrti mojega očeta je potegnila mojo doto mlada vdova, ki se je poprej v gradu kot hišna naučila marsičesa, tudi podpise ponarejati. Šel sem iz svoje rojstne dežele. V srcu sem nosil sovraštvo do ljudij. Tako sem prišel v vaš kraj.“

S tem je končal bolnik. Pripovedovanje je precej napelo njegove moči. Potreben je bil počitka. Želel je torej domačinom lahko noč!

V.

Kakor je obljubil novi grajski zemljemerec, prišel je, vračajoč se iz kamnoseka, obiskovat bolnika. Kmalu sta se spoznala kot deželjana in celó kot rojaka. Tudi zemljemerec je bil s slovenskega Koroškega ter le tri ure od Lisičjega dola domá. Bolnik je prišleca med drugim tudi vprašal, ali pozna veleposestnika Ozbiča.

„Saj je imel ta bogataš, ako se ne motim, tudi v vašem kraju posestva.“

„Kaj pa da! Imel je, imel,“ odgovori obiskovalec. „A malopridni sin mu je napravil vse. V Celovcu je iztaknil deklico, katero je po sili hotel imeti za nevesto. Rada je jemala od njega bogatih daril in kupovala na njegove stroške dragoceno obleko. Ko je pošel denar, kterega je nakopičil skopi oče, začel je zapravljivi sin razprodavati živino iz hlevov, trgati kos za kosom od posestva, in tako je prišel v dveh letih na beraško palico. Njegova izvoljenka pa je baje obhajala poroko z drugim isti dan, ko se je zadnji kos posestva Ozbičevega prodal na dražbi.“

Ob tem poročilu se je lovec razžalostil. Njegov obiskovalec je zapazil tožni obraz svojega rojaka in obrnil razgovor na drugo reč. To prizadevanje je čutil bolnik dobro. Naravno je bilo tedaj, da mu razloži, v kaki zvezi je bil z obubožanim Ozbičem. Razloži mu torej, da sta bila z mladim Ozbičem na gozdarski šoli velika prijatelja, kakšno razmerje je postalo po isti nesrečni veselici med njima, in kako je prišel v te kraje. Pridejal je še, da odpušča svojemu nekdanjemu prijatelju vse, obžaloval je njegovo usodo in sklepal iz tega, da božja roka čudno vlada z ljudmi.

VI.

Grajski lovec se je okreval odslej dan za dnevom. S podporo se je celó spravil iz sobice pod milo nebo. Najrajši je sedeval na klopi pod košato lipo, kjer so se po večerih zbirali tudi domačini. Tako so tam sedeli neki večer v prijaznem razgovoru.

„Včeraj so šli na izpoved k makolskemu županu,“ začela je stara Podhostnica.

„No, saj že ni bil prevzetni brezbožnik več let pri sv. obhajilu. Pa Bog človeka že upogne,“ odvrnil je sin ter posvaril Janezka, naj ne plazi v naročje stricu — tako so nazivali lovca proti dečku. „Zdravnik je dejal, da se je lotila župana dolgotrajna bolezen, ktera mu prinese morebiti zadnjo uro. To je bržkone prevzetniku omečilo srce. Bog pač najde pripomočkov, da odpre človeku srce, če prav bi bilo okovano z železjem,“ sklepal je domači sin ter si odvihal rokav, da mu mrzla sapa ne bi segala črez laket.

Lovec je tiho poslušal pomenkovanje. Pri zadnjih besedah se je zganil ter podprl glavo z roko. Tu se priplazi Janezek na klop ter se oklene stričeve roke. Lovec ga pogleda prijazno, pogladi mu čelo ter se obrne do hišnega sina, rekoč:

„Resnica je, kar ste prej rekli. Tudi meni je odprl Bog srce in otajal otrplo dušo. Resnica je, da najde pripomočkov, s katerimi pridobi človeka záse. In tak pripomoček v njegovi mogočni roki, da je izpreobrnil mene, bil je vaš ljubi sinček. Že večkrat mi je bilo na jeziku, da bi pripovedoval, kako se je izvršila z menoj tako velika izprememba. Zakaj sem poprej sovražil ljudi, zakaj sem se hudoval na ves svet, znano vam je iz povesti moje preteklosti. Vsakega človeka sem imel za hudobneža, za svojega nasprotnika. Saj vam je še v spominu, kako sem ravnal s Potokarjevo Lenko, o kateri sem mislil, da mi z nabiranjem brinja po grajskem gozdu le kljubuje. Zaradi malenkosti sem polomil skoro Lončarjevemu Tonetu rebra, meneč, da se hoče z menoj oslariti. In svojega pomagača sem obstrelil v jezi, ker me ni ubogal. A danes mi je žal, da sem tako ravnal z nedolžnimi ljudmi. Pa odkod je prišla ta izprememba? Ko sem ležal v samotnih urah tam v zadnji sobici, premišljal sem pač večkrat svoje življenje. Spomnil sem se tudi nesrečnega padca s hrasta. Lahko bi se bil pobil, lahko bi bil takoj umrl, kakor obstreljena zver, ako me ne

bi bila vzela pod svojo streho usmiljena Samaritanka. Take misli so mi stajale led okoli srca. Tako zamišljen v svojo usodo, slišal sem nekega večera, kako ste učili moliti Janezka.

„Oče naš“ — in mili otročji glas je ponavljal: „Oče naš.“ — „Kteri si v nebesih“ — „kteri si v nebesih“. — „Pa roke moraš sklenjene držati“ — „pa roke moraš sklenjene držati,“ ponavljal je deček nedolžno. Pri tem sem se spomnil, kako so tudi meni sklepali mati roke, kedar je zazvonilo. Skoz odprto okno je potegnila južna sapa, in od župne cerkve sem slišal zvoniti „Zdravo Marijo“! Solza mi je pritekla na obraz in se skrila v črno brado. Da sem se po tem dal izpovedati, in da sem sprejel sv. obhajilo, to sami veste. Zdaj še samo čakam, da ozdravim do cela, potem si bom že kruh služil.“

S temi besedami je končal lovec svoj govor. Poslušalcem se je storilo milo pri srcu, in stara gospodinja je velela z rosnimi očmi: „Saj sem vedela, da imate dobro srce, ki je bilo le skrito pod trdo skorjo. Dokler bom jaz živela, ostanete lahko pod našo streho. Odganjal vas ne bo nihče, Bog ne daj tega!“

Tako je tudi bilo. Lovec je ostal pri Podhostnikovih. S svojo leseno nogo, oprt na krepko gorjačo, hodil si je po vitrice na breg reke Dravinje. Pletel je jerbaščke, za ktere je dobival lepega denarja. Tudi je rezljal iz mehkega lipovega lesa kipe svetnikov in svetnic božjih v razni veličini. Ljudje so kaj radi posegali za takimi, prej jim neznanimi izdelki. Mladenci iz vse doline so prihajali h grajskemu lovcu, da jih je poučeval v pletarstvu in rezarstvu. Ta obrt je ostala od istega časa v oni dolini. Ni tedaj čuda, da so kaj težko izgubili svojega mojstra, ko ga je v hudi zimi prijel legar in ga pokopal pod hladno grudo. A spominjajo se ga še dandanašnji. Na vernih duš dan mu še ovenčajo vsako leto gomilo.

Zgodovinske povestice.

(Spisal I. St.)

1. Kraljica Elizabeta in londonski trgovec Gresham.

Eteta 1693. je prišel v angleško prestolnico florenški trgovec, da bi razpečal dragocen biser. Pokazal ga je tudi tedanji kraljici Elizabeti ter zahteval zanj 20.000 šterlingov (200.000 gld.). Kraljica je tako ljubila lišp, da je imela za vsak dan v letu drugo krilo, vendar pa ni kupila tega bisera zaradi previsoke cene, akoravno bi ga bila imela zeló rada. Rekla je, da ji njeno premoženje ne dovoljuje tolike potrate. Florenčan je odšel iz kraljevske palače zeló nevoljen ter je povedal svojemu prijatelju, pri katerem je prenočeval, kaj je doživel pri kraljici. „V Anglijo ne bi bil smel priti, kjer nima niti kraljica dosti denarja. Prihranil bi si bil lahko dosti potnih stroškov, kajti v Španiji mi kupi biser vsak plemič!“ Ta prigodbica se je hitro razširila po Londonu; slišal je o njej tudi bogat trgovec, z imenom Toma Gresham (izgovarjaj Grêšem). Sporočiti je dal Florenčanu, da kupi od njega biser za zahtevano svoto, in da naj pride z njim drugi dan k njemu ob določeni uri. Ko je prišel k njemu Italijan, bilo je zbranih več Greshamovih prijateljev pri pojedini. Dobil je takoj svoj denar izplačan, in kupec ga je vrh tega povabil, naj ostane pri kosilu. Po kosilu je strl Gresham v navzočnosti vseh gostov dragoceni biser in stresel prah v kozarec vina, katero je izpil potem na zdravje svoji kraljici. „Sedaj pa se povrnite v Italijo ali Španijo,“ rekel je Gresham Italijanu, „in ne pozabite, ako hočete tam opisovati revščino angleške kraljice, da ima kraljica

angleška navzlic svoji revščini tako bogate podložnike, ki lahko izpijejo na njeno zdravje bisere, kakoršen je bil vaš!“ Ta plemeniti čin ni ostal prikrit kraljici. Poklicala je k sebi Greshama ter ga imenovala viteza, ker je tako viteški zagovarjal slavo svoje kraljice.

2. Vesela povest o carju Nikolaju.

Car Nikolaj je ogovoril nekoč zadovoljen po končanih vojaških vajah v Varšavi častnike, ki so stali okrog njega: „Gospodje generali in štabni častniki, povabim vas danes na kosilo!“ Ko je prišel v Lazenkijevo palačo, pričel je dvojiti, ali je obrnil to splošno vabilo náse tudi vojni maršal knez Paskêvič, ker ga ni osebno ogovoril. Poklical je zaradi tega k sebi služabnika. „Zajahaj hitro k Ivanu Fedoroviču,“ poučil je car osebno Kozaka, „ter mu reci, da se brez njega ne bom vsedel h kosilu“. Vojak je od-dirjal, med potjo pa ga prešine še le misel, kdo je prav za prav ta Ivan Fedorovič. Da bi si pomagal iz zadrege, obrnil se je do prvega redarja: „Kje stanuje Ivan Fedorovič?“ — „V tej-le ozki ulici,“ odgovori mu ta, „v hiši s tremi okni in zeleno streho.“ Bistri um zvestega služabnika javne varnosti se ni raztezal čez okvir istega predmestja, v katerem je služil pod poveljem svojega mestnega nadzornika Ivana Fedoroviča; zato je pa tudi popolnoma naravno odkazal cesarjevega Kozaka na svojega predstojnika. Kozak je prišel pred označeno mu hišo ter je pozvonil; pri oknu se pokaže kuharica. „Ali stanuje tukaj Ivan Fedorovič?“ — „Dà, tukaj je njegov stan.“ — „Povej mu, da ga vabi car na kosilo.“ — „Ivan Fedorovič je pa že odkosil,“ pravi pri-prosta kuharica, „ter se je nekoliko vlegel spat“. — „To ni moja stvar,“ odgovori carski sel, „izpolniti mi je jedino povelje svojega gospodarja“. — Hitro pokličejo redarstvenega nadzornika, ki pa ne verjame Kozaku. Da bi ga bolje preveril, pravi slednji: „Ne vabi vas samo na kosilo car, marveč rekel je celó, da se brez vas ne vsede k mizi.“ Ivan se nato hitro obleče ter odide v carjevo palačo, kamor je prišel med časom tudi pravi Ivan Fedorovič, vojni maršal Paskêvič. Med obedom zapazi car starega redarstvenega uradnika. „Kdo pa je ta mož v vojaški obleki brez okraskov?“ — „Zvedel bom takoj, veličanstvo,“ odgovoril je grof Renkendorf ter hotel vstati. — „Ne, ne spravite ga v zadrego, pustite ga, naj odkosi,“ pravi car. Po obedu pa zapové car grofu, naj

na tihoma zvé, kdo je omenjeni mož. Ko se je stvar razjasnila, smejal se je srčno car, podaril nadzorniku žepno uro svojo ter se poslovil od njega: „Zvest si mi služabnik, vzemi to v spomin na svojega carja.“

3. Vzgleden minister.

Neki perzijski šah (kralj) je imel velikega vezirja (ministra), ki mu je zvesto služil mnogo let, kterega je pa na enkrat brez posebnega vzroka nemilostno odstavil od službe. Vendar pa mu je dovolil v plačilo za njegovo dolgoletno zvestobo, naj si izbere kraj, kjer bo mirno užival svojo pokojnino. Vezir pa je odgovoril, da noče nikogar nadlegovati s svojo navzočnostjo, in zaradi tega mu naj poiščejo košček zemlje v kraljestvu, kateri ni obdelan, in kjer ne stanujejo ljudje; tam hoče bivati na svoja stara leta. Kralj ga je hotel pregovoriti od tega sklepa, a ker je ostal trdovratno pri svoji prošnji, ukazal je, naj mu poiščejo tak kraj. V vsem kraljestvu pa niso mogli najti prostorčka, kakoršnega si je želel vezir. Ko je kralj to naznanil svojemu zvestemu ministru, rekel je ta: „Tako se je vaša kraljeva visokost sama prepričala, kakšno je danes kraljestvo, katero mi je moj kralj izročil v gospodarstvo; ko je to sedaj dognano, sprejemem rad svojo ostavko.“ Ta odgovor je razjasnil kralju, kako krivično je njegovo postopanje, in odslej mu je bil veliki vezir vedno ljub in drag prijatelj.

4. Redek sestanek.

Nekega dne l. 1814. se je izprehajal Josip Bonaparte, bivši kralj španski, po divnem vrtu, ki se je razprostiral okoli njegovega gradú Pranginsa ob Ženevskem jezeru v Švici. Slučajno je srečal na svojem vrtu tujca, ki je zašel ter tako izgrešil pot v bližnje mestice Nyon. Ugledavši kralja, prosil je tujec, naj bi mu pokazal pravi pot. Prijazni kralj se ponudi takoj za kažipota; korakala sta drug poleg drugega ter se kratkočasila s pogovori in razpravami, v kterih se je tujec odlikoval s posebno duhovitostjo. Ob slovesu se je zahvalil tujec kralju za toliko prijaznost ter izrazil srčno željo, da bi rad pozvedel ime priljudnega spremljevalca. „Jaz sem Josip,“ odgovori kralj, „bivši kralj španski, in veseli me, da mi je bila ugodna prilika vam postreči. Dovolili mi pa bodete gotovo vprašanje, s kom mi je bila

izvenredna čast, da sem se nekaj trenutkov tako duhovito razgovarjal?“ — „Jaz,“ pojasnil je tujec, „jaz sem Gustav, bivši kralj švedski“. Josip Bonaparte, kralj neapoljski, pozneje španski (najstarejši brat Napoleona I.), umrl je kot grof Survillers v Florenciji leta 1844.; Gustav Adolf IV., kralj švedski (l. 1792—1809.), pa kot švicarski meščan Gustavson v St. Gallenu dne 7. svečana 1837.

5. Cesar Karol IV. (1348—1378) in četverka.

Nemški cesar Karol IV. je ljubil posebno številko 4. Prisegal je pri njej, obedeloval je na dan štirikrat ter je imel štiri palače, v katerih so bile štiri dvorane s štirimi vrati, štirimi okni in štirimi svetilniki. Njegova krona se je delila v štiri vejice, in obleka njegova je bila v štirih barvah. Govoril je v štirih jezikih, oženil se je štirikrat ter se vozil vedno s štirimi konji. Pri pojedinah so nosili vedno po štiri jedi na enkrat na mizo, in pil je po štiri različna vina. Razdelil je svoje kraljestvo v štiri dele, svojo vojsko v štiri oddelke, imenoval je štiri vojvode, štiri deželne grofe, štiri mejne grofe, štiri državne stotnike in štiri državne velike maršale. Štiri mesta so postala pod njegovo vlado državna glavna mesta, istotako štiri državne vasi. Na smrtni postelji je prosil četverico svojih zdravnikov, naj mu ohranijo življenje vsaj do 4. grudna. Želja njegova se sicer ni izpolnila, vendar mu je bila pa usoda toliko mila, da je umrl dne 29. listopada 1378 popoldne, ko je kazala ura štiri minute nad četrto uro. V zadnjih trenutkih se je poslovil še od svoje okolice štirikrat.

6. Čudno povelje.

Čudno povelje je bilo v navadi še začetkom našega stoletja v portugiški vojski. Predno se je dal ukaz, da vojaki planejo na sovražnika, začulo se je povelje: „Poglejte grdo sovraga!“ Vojaki so tedaj zgrbančili svoja čela. Zopet je zaukazal častnik: „Zelo grdo!“ ter sam kolikor mogoče jezno in ljuto pogledal proti sovražniku. Vojaki pa so pognemali svojega predstojnika ter se jeli grozno pačiti.

Kazalo.

	Stran
Vas Kôt. Povest. Spisal Žaljski	3
Zaklad. Povest. Spisal A. Koder	73
Mejnik. Pesen. L. Črnej	80
Kako se je Klančnik z železnico sprl in zopet sprijaznil. Povest. Spisal Janez Klemenčič	81
Slovenci, govorimo čisto slovenščino! Spisal Fr. Svetilko . . .	99
Plug. Pesen. Anton Medved	116
Kaj nas učijo narodni pregovori o Bogu in človeku. Spisal J. Štrukelj	117
Grajski lovec. Spisal Pankr. Gregorec	133
Zgodovinske povestice. Spisal I. St.	140

